

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Diplomová práce

2024

Bc. Karolína Němcová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Téma venkova v současné české literatuře a jeho kritická
reflexe**

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Karolína Němcová

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: PhDr. Jana Čeňková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. 4. 2024

Karolína Němcová

Bibliografický záznam

NĚMCOVÁ, Karolína. *Téma venkova v současné české literatuře a jeho kritická reflexe*. Praha, 2024. 87 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jana Čeňková Ph.D.

Rozsah práce: 153 859 znaků

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Téma venkova v současné české literatuře a jeho kritická reflexe* zkoumá, jak nosné je téma české venkovské prózy pro kritickou obec a jakým způsobem ho reflektuje. Konkrétně analyzuje kritické ohlasy třech děl současných českých autorů – *Dědinu* (2018) Petry Dvořákové, *Plachetnice na vinětách* (2020) Jiřího Hájíčka a *Destrukci* (2021) Stanislava Bilera. Tato díla nejprve uvádí do kontextu současné české literatury a nastiňuje tvorbu jejich autorů. V metodologické části je představen výzkumný cíl a výzkumné otázky. Poté je definován kvalitativní výzkum a základní teoretické pojmy – literární kritika, recenze a interpretace. Dále je charakterizován vývoj současné české literární kritiky a hlavní kulturní a literární periodika. Analýza je rozdělena do kapitol podle vybraných titulů, které jsou vždy nejprve krátce charakterizovány, poté jsou analyzovány jednotlivé kritické ohlasy a za pomoci komparativní analýzy ve shrnutí představeny jejich shodné rysy, či rozdíly. Do analýzy jsou zahrnuty mediální reflexe z kulturních a literárních periodik i zpravodajských periodik a webů: *A2*, *A2larm*, *Bubínek Revolveru*, *Český rozhlas Brno*, *denik.cz*, *Hospodářské noviny*, *Host*, *iLiteratura.cz*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta DNES* a její web *iDNES.cz*, *Respekt*, *Tvar* a *Týdeník Rozhlas*.

Abstract

The thesis *The Theme of the Countryside in Contemporary Czech Literature and its Critical Reflection* examines how the theme of Czech rural prose is relevant to the critical community and how it is reflected by critics. Specifically, it analyses the critical responses to three titles by contemporary Czech authors – *Dědina* (2018) by Petra Dvořáková, *Plachetnice na vinětách* (2020) by Jiří Hájíček and *Destrukce* (2021) by Stanislav Biler. It first introduces these novels in the context of contemporary Czech literature and outlines the work of their authors. In the methodological part, the research aim and research questions are introduced. Then, qualitative research and basic theoretical concepts – literary criticism, review and interpretation – are defined. Next, the development of contemporary Czech literary criticism and the main cultural and literary periodicals are characterized. The analysis is divided into chapters according to the selected titles, which are always briefly characterised, then individual critical responses are analysed and their common features or differences are presented in a summary with the help of comparative analysis. The analysis includes media reflections from cultural and literary periodicals as well as news periodicals and websites:

A2, A2larm, Bubínek Revolveru, Český rozhlas Brno, denik.cz, Hospodářské noviny, Host, iLiteratura.cz, Lidové noviny, Mladá fronta DNES and her website iDNES.cz, Respekt, Tvar and Týdeník Rozhlas.

Klíčová slova

venkovská próza, literární kritika, interpretace, recenze, současná česká literatura, Petra Dvořáková, Jiří Hájiček, Stanislav Biler

Keywords

rural prose, literary criticism, interpretation, review, contemporary Czech literature, Petra Dvořáková, Jiří Hájiček, Stanislav Biler

Title

The Theme of the Countryside in Contemporary Czech Literature and its Critical Reflection

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především PhDr. Janě Čenkové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, za její ochotu, cenné rady a podnětné komentáře. Dále také všem svým nejbližším, kteří mi byli oporou.

Obsah

Úvod	8
1 Vybraná díla v kontextu současné české literatury	9
1.1 Tvorba Petry Dvořákové	11
1.2 Tvorba Jiřího Hájíčka	13
1.3 Tvorba Stanislava Bileru	16
2 Metodologie.....	17
2.1 Výzkumný cíl a otázky	17
2.2 Kvalitativní výzkum	17
2.3 Literární kritika a recenze.....	18
2.4 Interpretace	20
2.5 Vývoj současné literární kritiky	22
2.5.1 Literární periodika	23
2.5.1.1 A2	23
2.5.1.2 Host.....	24
2.5.1.3 iLiteratura.cz.....	25
2.5.1.4 Revolver Revue	26
2.5.1.5 Tvar.....	27
3 Mediální reflexe vybraných děl	29
3.1 Mediální reflexe románu Dědina	29
3.1.1 Reflexe kritických ohlasů románu	30
3.1.2 Shrnutí	38
3.2 Mediální reflexe románu Plachetnice na vinětech.....	39
3.2.1 Reflexe kritických ohlasů románu	40
3.2.2 Shrnutí	57

3.3	Mediální reflexe románu Destrukce	58
3.3.1	Reflexe kritických ohlasů románu	59
3.3.2	Shrnutí	66
Závěr	67
Summary	69
Použitá literatura	72
Teze diplomové práce	81
Seznam příloh	84

Úvod

Venkovská próza má v české literatuře dlouhou tradici, která ve druhé polovině 19. století a ještě v první polovině 20. století tvořila masivní literární proud s velkým čtenářským zázemím. Její obliba se ale začala postupně vytrácet a po pádu komunismu motiv venkova z beletrie téměř vymizel. Až s novým tisíciletím se prostředí vesnice v české próze opět objevuje a v posledních letech stále častěji. „Možná je v tom přece jen určitá skepse vůči směru, kterým jsme se vydali, možná ta zadní vrátka vnímáme jako určitou jistotu, k níž se můžeme vrátit, kdyby celé to naše moderní a postmoderní dobrodružství nabralo špatný směr,“¹ uvažuje sociolog Pavel Pospěch v rozhovoru pro časopis *Host* o návratu venkova v literatuře.

Tato diplomová práce se tak bude zabývat tím, zda je téma venkovské prózy nosné i pro kritickou obec a jakým způsobem ho reflektuje. Zaměřím se konkrétně na tři díla současných českých autorů, ve kterých je motiv venkova výrazně přítomen: *Dědinu* (2018) Petry Dvořákové, *Plachetnice na vinětách* (2020) Jiřího Hájíčka a *Destrukci* (2021) Stanislava Bilera.

Tituly byly vybrány pro svou schopnost poskytnout hlubší vhled do tématu současného venkova v české literatuře.

Práce je rozdělena do tří částí. První část se bude věnovat vybraným dílům v kontextu současné české prózy. Její součástí bude stručný přehled tvorby vybraných autorů. V metodologické části představím svůj výzkumný cíl, definuji kvalitativní výzkum, který využiji při analýze mediálních ohlasů, a pojmy, které tvoří teoretický základ práce – literární kritiku, recenzi a interpretaci. Nastíním také vývoj současné literární kritiky a v rámci této podkapitoly charakterizuji hlavní literární periodika. Stěžejní část představuje analýza mediální reflexe, v níž titul vždy nejprve krátce charakterizuji, poté analyzuji jednotlivé recenze a za pomoci komparativní analýzy představím shodné rysy, či rozdíly.

V diplomové práci cituji i odbornou anglicky psanou literaturu, kterou jsem sama překládala. Během psaní jsem se mírně odchýlila od tezí. Konkrétně ve struktuře práce, a to z důvodu lepší přehlednosti. Nakonec jsem nekomparovala kritické reflexe všech tří románů společně, ale každý zvlášť. A nevyužila jsem několik titulů ze základní literatury, ale pracovala jsem s celou řadou dalších, které v tezích zmíněny nebyly a pro mé účely mi posloužily lépe.

¹ STASZEK, Zdeněk. Idylické obrazy venkova jsou ideologické nástroje. *Host*. 2022, (8), 46.

1 Vybraná díla v kontextu současné české literatury

Vesnická próza spadala v letech 1945 až 1948, podobně jako v meziválečném období, mimo hlavní proudy literárního vývoje a příliš nepoutala ani pozornost literární kritiky. I přes to, že program „nové vesnice“ po roce 1945 nabízel jednu z hlavních cest, jak reflektovat společenské změny, v literárních dílech zabývajících se venkovským životem byla silně patrná setrvačnost tradičních literárních vzorců. Téma modernizace vesnice bylo prezentováno spíše nepřímou: tradiční motivy byly buď aktualizovány změněným pohledem na ně, nebo byly do fabulační struktury začleněny nové motivy.²

Po roce 1948 próza s venkovskou tematikou částečně plní ideologickou funkci a přeměňuje se „ve specifickou variantu dobově dominantního žánru budovatelského románu“³ a románů kolektivizačních z 50. let, a jak píše Dobrava Moldanová, „venkovské téma se ztrácí z obzoru tak, jak mizí tradiční vesnice, rezervoár jeho témat, příběhů a lidských typů“.⁴ V 60. letech vstupují i do literatury tendence ke kritičtějšímu pohledu na proces kolektivizace, které kolem pražského jara přerůstají ve vlnu neokonzervatismu. S příchodem normalizace dochází k pokusům o návrat k ideologickým východiskům a literárním modelům 50. let, ale veskrze jen pokračuje vytrácení venkovského tématu.⁵ Společným motivem všech forem venkovské prózy byla snaha o zachycení venkovského prostředí jako místa spojeného s láskou k rodné zemi, krajině, přírodě a práci. Pro prózy, zejména ty spojené s Moravou, bylo charakteristické užití dialektu jako charakterizačního a poetického prvku. Většina dobové produkce vnímala jako literárně inspirativní hodnotu specifičnost vesnice jako autentičtějšího protipólu města. Venkov byl využíván jako místo, kam se vrací člověk žijící ve městě a nalézá tam čistší mezilidské vztahy a jistý odvěký řád, který se z města už vytratil. Pro toto období je typická i lyrizace vyprávění, která obvykle souvisela s odmítáním ideologických stanovisek ve prospěch tradičního ztvárnění venkovského prostředí. Naopak politicky angažované pojetí literatury se v normalizační literatuře funkčně doplňovalo s tradičním archetypálním pojetím venkova, které vycházelo z pouta s regionem a krajinou.⁶

V 90. letech jako by venkov z popředí české literatury zmizel. Tematický okruh české

² JANOUŠEK Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989: I. 1945–1948*. Praha: Academia, 2007, s. 246.

³ MOCNÁ, Dagmar. Venkovský román. In: MOCNÁ, Dagmar, Josef Peterka a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 676.

⁴ MOLDANOVÁ, Dobrava. *České příběhy*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2007. s. 7

⁵ MOCNÁ, Dagmar. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 676.

⁶ JANOUŠEK Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989: IV. 1969–1989*. Praha: Academia, 2008, s. 517–519.

venkovské prózy se vrací až na počátku nového tisíciletí. V roce 2001 se objevuje hned ve čtyřech z nejdiskutovanějších knih – v *Želarech* (2001) Květy Legátové, *Noční práci* (2001) Jáchyma Topola, *Hastrmanovi* (2001) Miloše Urbana a *Cestě na Praděd* (2001) Ludvíka Vaculíka. V následujících letech se k nim pak přidaly například romány *Zvlčení* (2003) Antonína Bajaji, *Peníze od Hitlera* (2006) Radky Denemarkové, knihy Jiřího Hájíčka nebo *Žitkovské bohyně* (2012) Kateřiny Tučkové. Někteří z nich jsou přímo spojeni s tématem venkova, jiní – například Topol – přecházejí z města na venkov nebo mezi nimi oscilují – například Hůlová.⁷ „Na rozdíl od svých předchůdců se venkovští autoři nového tisíciletí vracejí k venkovu, kde nehledají bezpečí a stabilitu, ale větší otevřenost, chápanou různě jako intelektuální zvědavost, přizpůsobivost, empatii, přímý kontakt s přírodou, ochotu revidovat převládající výklady českých dějin dvacátého století nebo touhu uniknout z národní introverze do debat širšího světa,“ nastiňuje Rajendra A. Chitnis.⁸

Na tradici venkovského románu pak nejvíce navázal svými romány Jiří Hájíček a lze tak říci, že obnovil žánr, „který z české literatury na dlouhá desetiletí zmizel. Přejímá z něj topos ztraceného ráje, který zesilují motivy návratů do dětství. Zodpovědnost za dědictví, které člověk dostal po předcích; důležitost paměti místa a rodu, důraz na kontinuitu a stabilitu,“ nastiňuje Milan Pavlovič.⁹ A dále zmiňuje sepětí s půdou a společenstvím, ale i rodové souvislosti, které se v Hájíčkových prózách tak často objevují, což propojuje s důrazem, který autor často klade na pátrání v archivech. Zároveň naráží na Hájíčkovu rozpolcenost, kdy jsou jeho hrdinky a hrdinové vzdělaní lidé, kteří už například žijí ve městě, či dokonce v zahraničí, a jejich vztah k vesnici není zcela samozřejmý, z odstupů ho většinou reflektují vedlejší postavy.¹⁰ Této rozpolcenosti si všímá i Chitnis: „Hájíčková rozpolcenost pramení z jeho identifikace s Pavlem, který je rozpolcen mezi venkovem a městem.“¹¹ Naráží tak na hlavní postavu románu *Selský baroko* (2005) – archiváře Pavla. Toho vesničané kvůli jeho vysokoškolskému vzdělání a nemanuální profesi nerespektují. Chitnis k tomu poznamenává, že pro Hájíčka, stejně jako pro Radku Denemarkovou – autorku knihy *Peníze pro Hitlera* (2006), která se také odehrává na venkově –, totiž město představuje

⁷ CHITNIS, Rajendra A. A Need for Greater Openness: The Countryside in Czech Fiction since 1989. *The Slavonic and East European Review*, 2013, s. 433–434.

⁸ Tamtéž, s. 434.

⁹ PAVLOVIČ, Milan. Drolící se hráze pokroku. O hledání vesnice, nekonečných návratech a smyslu půdy v literatuře. *Host*. 2022, (8), s. 35–36.

¹⁰ Tamtéž, s. 36.

¹¹ CHITNIS, Rajendra A. A Need for Greater Openness: The Countryside in Czech Fiction since 1989. *The Slavonic and East European Review*, 2013, s. 438.

zdroj osvětlení a pokroku.¹² „Pro ostatní je však místem homogenizovaného, pasivního, samolibého prostoru konzumu, pohodlí, povrchní sofistikovanosti a iluzorního bezpečí, synonymem prozápadního, proobchodního, globálního liberálního konsenzu, který ovládl český politický establishment, média a veřejný život. Venkov je naopak zapomenutý, je to místo, které člověk navštěvuje spíše pro rekreaci než život a práci.“¹³

Spisovatelé pak často návrat k venkovu dramaturgizují přesunutím postav z města na venkov.¹⁴ Takový postup zvolil i Stanislav Biler ve svém románu *Destrukce* (2021), kdy na vesnici poslal učitele Ulricha. Přitom právě učitel je tradiční postavou vesnických románů.¹⁵ „Bilerův román, ačkoli působí spíše jako pohled z města, klade před venkovskou prózu nové a naléhavé otázky. Je-li tradiční venkovský román založený na smyčce jar, let, podzimů a zim, co z toho zůstává v době, kdy roční období mizí?“ naráží na environmentální linku *Destrukce* Pavlovič s tím, že problému sucha se ale dotýká více současných českých venkovských próz.¹⁶

Konfrontace s městem úplně chybí v *Dědině* (2018) Petry Dvořákové. I díky tomu ale Dvořáková naopak věnuje více prostoru stratifikaci postav v rámci samotné vesnice – „na velké pány a malé pány“.¹⁷ Více se také zaměřuje na generační rozdíly, kdy se u mladší generace vytrácí vztah k půdě, hospodaření a určité dřině, která je vnímaná jako součást vesnického života.¹⁸ Přitom půda a vztah k ní je tradičně kořenem venkovské povahy. S půdou ve své próze často pracuje nejen Jiří Hájíček, ale například i Anna Bolavá v románu *Do tmy* (2015), kde hlavní hrdinka zasvětila svůj život sběru léčivých rostlin, nebo Viktorie Hanišové ve své *Houbařce* (2018), která se kvůli traumatické události z dětství stěhuje na samotu a věnuje se sběru hub.¹⁹

1.1 Tvorba Petry Dvořákové

Petra Dvořáková (1977), původem z Vysočiny, je absolventkou filozofie na Masarykově univerzitě v Brně.²⁰

¹² CHITNIS, Rajendra A. A Need for Greater Openness: The Countryside in Czech Fiction since 1989. *The Slavonic and East European Review*, 2013, s. 434.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ PAVLOVIČ, Milan. Drolící se hráze pokroku. O hledání vesnice, nekonečných návratech a smyslu půdy v literatuře. *Host*. 2022, (8), 38.

¹⁶ Tamtéž, s. 38.

¹⁷ Tamtéž, s. 37.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž, s. 38.

²⁰ Petra Dvořáková. *Host* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/dvorakova-petra/>

Do povědomí čtenářů vstoupila knihou deseti rozhovorů *Proměněné sny* (2006)²¹ o iluzích a deziluzích, které přináší víra.²² Ta ji vynesla cenu Magnesia Litera v kategorii Litera za publicistiku.²³

Pozornost veřejnosti získaly i její další tituly. Biograficky laděný *Já jsem hlad* (2009) vypráví příběh o zápasu s mentální anorexií, hledání životních cest a návratu k ženské duši. Reflektuje komplikované rodinné vztahy a traumata, milostná tápání a propojení rozvoje anorexie s vážným onemocněním dítěte a střídavě úspěšnými snahami najít stabilní oporu ve víře v Boha.²⁴

V roce 2016 pak Dvořákové vychází kniha *Sítě – příběhy (ne)sebevědomí*, kde skrze příběhy tří žen autorka popisuje, jak nízké sebevědomí ovlivňuje náš život.²⁵

Zlatou stuhou za nejlepší beletristickou knihu pro mládež byla oceněna kniha *Julie mezi slovy* (2013). Dvořáková v ní prostřednictvím krátkých, poutavých příběhů vysvětluje řadu pojmů, které do dětského světa vstupují ze světa dospělých. Konkrétně se zaměřuje na téma rozvodu rodičů, alkoholismu, rozpadu rodiny a následného utváření vztahů s novými partnery rodičů a jejich dětmi.²⁶

Pro mladé čtenáře napsala také knihy *Flouk a Lila* (2015) o přátelství mezi počítačovou myší a kouzelným kocourem²⁷ a *Každý má svou lajnu* (2017) o florbalu, prvních láskách a ceně vítězství.²⁸

Mezi oceňované a nejprodávány tituly české prózy se pak zařadil román *Dědina* (2018), jehož audioverze, kterou načetli Pavla Tomicová, Dita Kaplanová, Jiří Vyoralék, Jaromír Dulava, Johanna Tesařová, Robert Hájek a Ivana Uhlířová²⁹, získala ocenění Audiokniha roku 2019. Dvořáková v něm vypráví příběh jedné současné vesnice očima jejích obyvatel, jejichž život je stále spjatý s půdou a zvířaty.³⁰

Status autorky bestsellerů pak potvrdila románem z lékařského prostředí *Chirurg*

²¹ Petra Dvořáková. *Host* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/dvorakova-petra/>

²² DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Proměněné sny: deset rozhovorů o iluzích a deziluzích, které přináší víra*. Brno: Host, 2006.

²³ Petra Dvořáková. *Host* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/dvorakova-petra/>

²⁴ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Já jsem hlad: příběh o zápasu s mentální anorexií, hledání, cestě a návratu k ženské duši*. Brno: Host, 2009.

²⁵ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Sítě*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2022.

²⁶ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Julie mezi slovy*. Druhé, rozšířené vydání. 2020.

²⁷ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Flouk a Lila: dobrodružství z mrakodrapu*. Brno: Host, 2015.

²⁸ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Každý má svou lajnu: o florbalu, prvních láskách a ceně vítězství*. Brno: Host, 2017.

²⁹ Audiokniha *Dědina*. *Audiolibrix* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.audiolibrix.com/cs/Directory/Book/6014/Audiokniha-Dedina-Petra-Dvorakova>

³⁰ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Dědina: pole, závist, chůle a otčina*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2020.

(2019) o špičkovém odborníkovi na pražské klinice, který se kvůli selhání spojenému s alkoholem přesune do příhraniční nemocnice³¹, a novelou *Vrány* (2020), za niž získala ocenění ve čtenářské anketě Kniha roku 2020 v kategorii Umělecká próza. Hlavní hrdinkou *Vran* je dvanáctiletá Bára, u které se projevuje výtvarný talent, ale zároveň také živelná a v některých chvílích až nezvladatelná povaha. Dívka se střetává s nepochopením a jejími jedinými spojenci se stávají vrány hnízdící před okny v parku, které zpřítomňují zvířecí a člověčí pudovost, na kterou se Bára stále více napojuje.³²

V roce 2022 vydala román *Zahrada*, ve kterém se věnuje tabuizovanému problému – pedofilii. Sleduje příběh bývalého kněze, který po prarodičích zdědí zahradu a dům, do nějž se nastěhuje. Jaroslav po ukončení církevní služby naplno pocítuje samotu a odcizení. V nové etapě života mu pak začíná postupně docházet, kde jeho celoživotní pocit osamění pramení.³³

Její posledním vydaným románem jsou *Plánata* (2023). Kniha popisuje dospívání na venkově během přelomové éry konce komunistického režimu v Československu.³⁴

Autorka již prodala přes 100 tisíc výtisků svých knih.³⁵

1.2 Tvorba Jiřího Hájíčka

Jiří Hájíček (1967) vyrůstal na jihočeském venkově, kde později i pracoval,³⁶ což se významně zrcadlí i v jeho tvorbě. Nyní žije v Českých Budějovicích. Jeho literární tvorba je typická realistickým vyprávěním s lyrickými prvky evokujícími melancholickou a nostalgickou atmosféru.³⁷

Hájíčkovu tvorbu lze rozčlenit do dvou hlavních tematických rovin. První se soustředí na život a proměny české a zejména jihočeské vesnice a maloměsta, a to jak v minulosti, tak i současnosti. Druhá se zabývá individuálním vyrovnáváním se se společenskými a politickými změnami, které nastaly na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století, s minulostí, vztahy, ale prolíná se jí také hledání smyslu života, vlastní identity a způsobu, jak žít.³⁸

³¹ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Chirurg*. Brno: Host, 2019.

³² DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Vrány*. Brno: Host, 2020.

³³ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Zahrada*. Brno: Host, 2022.

³⁴ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Plánata*. Brno: Host, 2023.

³⁵ Petra Dvořáková. *Host* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/dvorakova-petra/>

³⁶ Jiří Hájíček. *Host* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/hajicek-jiri/>

³⁷ SLÁDEK, Ondřej. Jiří Hájíček. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 474.

³⁸ Tamtéž.

„Propojenost obou oblastí dosvědčuje jak Hájíčková trvalá snaha o vykreslení soukromých dějin na pozadí velkých dějinných událostí (kolektivizace, stavba jaderné elektrárny, pád komunismu), tak také často se opakující typ hlavní postavy – nepříliš úspěšný třicátník až čtyřicátník pojmenovaný Pavel, který se snaží vyrovnat sám se sebou, se svým vlastním životem a se vztahy k druhým,“ popisuje jeho tvorbu Ondřej Sládek.³⁹ Tento typ postavy se prolíná celým Hájíčkovým dílem a reflektuje pocit jistého outsiderství, melancholického vnímání světa a nespokojenosti, která hrdiny neustále nutí, i navzdory vlastním šancím a době, něco hledat.⁴⁰

„Jsem zaškatulkovaný jako autor vesnických próz, což mi někdy přijde trochu úsměvné, protože můj praktický život jde úplně jiným směrem... z venkova do města,“ uvedl v rozhovoru pro *Artzónu* Hájíček. Zároveň ale zmínil, že venkovská témata pro něj vždy byla silná: „Dotýkala se mě přímo nebo nepřímo přes naše rody. A když prožijete na vesnici dětství a mládí, tak vás to nějak ovlivní. Já jsem aspoň na začátku mohl těžko psát povídky a romány o něčem jiném, než je venkov a život tam.“⁴¹

Hájíček debutoval v roce 1998 povídkovým souborem *Snídaně na refýži*, v němž antihrdina Pavel popisuje setkání a události, které různým způsobem zasáhly do jeho života.⁴²

Poté vydal ještě dvě další sbírky povídek. *Dřevěný nůž* (2004) o dějinných událostech konce osmdesátých až poloviny devadesátých let, které se převalily přes maloměsto a okolní vesnice a otřásly hlavními hrdiny povídek⁴³, a *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku* (2014), kde se v kulisách jihočeského venkova odehrávají všednodenní lidská mikrodráma, ale kde také autor často jen nastiňuje určité nálady či životní pocity svých postav.⁴⁴

V roce 2001 vydal novelu *Zloději zelených koní* o hledačích vltavínů, kde se na pozadí ilegálního získávání těchto drahých kamenů odehrává příběh přátelství, lásky, zrady a zklamání.⁴⁵ Na motivy knihy byl v roce 2016 natočen režisérem Danem Włodarczykem stejnojmenný film.

³⁹ SLÁDEK, Ondřej. *Jiří Hájíček: Selský baroko*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 474.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ MICHAİLIDIS, Saša. *Artzóna*. Televize, ČT art, 20. října 2020. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12072033166-artzona/220542151010024/>

⁴² HÁJÍČEK, Jiří. *Snídaně na refýži*. Praha: Hynek, 1998.

⁴³ HÁJÍČEK, Jiří. *Dřevěný nůž*. Brno: Host, 2004.

⁴⁴ HÁJÍČEK, Jiří. *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku*. 2., brož. vyd. Brno: Host, 2015.

⁴⁵ HÁJÍČEK, Jiří. *Zloději zelených koní*. Třetí, brožované vydání. Brno: Host, 2020.

Další Hájičkovou novelou jsou *Fotbalové deníky* (2007). Více než o fotbal v nich jde o pocity čtyřicátníka, který se potýká s osamělostí a prázdnotou, ačkoli na první pohled mu nic nechybí.⁴⁶

Svou románovou tvorbu Hájiček odstartoval v roce 2002 knihou *Dobrodruzi hlavního proudu*. Pak následoval román *Selský baroko* (2005), který vyvolal nebývale velký kritický ohlas, byl oceněn cenou Magnesia Litera v kategorii Litera za prózu a adaptován Jihočeským divadlem. Jeho ústředním tématem je do té doby českými spisovateli opomíjené období kolektivizace vesnice v 50. letech minulého století.⁴⁷ Hlavní hrdina románu genealog Pavel Straňanský dostává neobvyklou zakázku, která ho přivádí na jihočeský venkov. Tam před ním ze zápisů kronik a výpovědí pamětníků postupně vyvstává příběh udání, které „přivedlo několik sedláků do vězení“.⁴⁸

Na svou linii venkovských próz pak Hájiček navázal románem *Rybí krev* (2012). Ten vypráví o čtyřicátnici Haně, která se po 15 letech strávených v zahraničí vrací zpět do rodné vesnice v jižních Čechách, která je dnes kvůli stavbě jaderné elektrárny polozatopená. Hana je rozhodnutá uzavřít staré záležitosti a bolesti, a setkává se tak s lidmi, kteří pro ni kdysi mnoho znamenali.⁴⁹ Dějová linie románu se táhne od 80. let až do roku 2008. Hájiček v knize poprvé pracuje s hlavní ženskou hrdinkou psanou v ich-formě. Román se stal vítězem Magnesia Litery v kategorii Kniha roku a v Jihočeském divadle na jeho motivy vznikla divadelní inscenace.

Volnou „venkovskou trilogii morálního neklidu“ autor završil románem *Dešťová hůl* (2016), který zvítězil v anketě Kniha roku Lidových novin. Hlavní hrdina Zbyněk, který je správcem pozemků, trpí nespavostí a po letech se setkává se svou láskou z mládí, aby ji pomohl s na první pohled jednoduchým majetkoprávním problémem. Vrací se tak na venkov, kde prožil své dětství a mládí, postupně se ale do sporu o majetek zaplétá a navíc se také dostává do osobní a manželské krize.⁵⁰

V roce 2020 vydává intimní román *Plachetnice na vinětách* o rozvedené docentce literatury Marii, která se přes léto ocitá v bytě své sestry v Českém Krumlově, odkud dojíždí na venkov pečovat o své těžce nemocné rodiče. Ve městě se seznamuje s mladičkým

⁴⁶ HÁJÍČEK, Jiří. *Fotbalové deníky*. Brno: Host, 2007.

⁴⁷ SLÁDEK, Ondřej. *Jiří Hájiček: Selský baroko*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 474.

⁴⁸ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Vyd. 2. Brno: Host, 2009.

⁴⁹ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. 2., brož. vyd. Brno: Host, 2014.

⁵⁰ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2017.

knihkupcem Filipem a jejich vztah se postupně zformuje v letní románek.⁵¹

Naposledy Hájíček vydal sbírku haiku *Muž pod černým deštníkem* (2022).

1.3 Tvorba Stanislava Bilera

Stanislav Biler je spisovatel, sociolog, dramaturg a publicista. Narodil se 22. ledna 1982 ve Vítkově a poté vyrůstal na venkově. Jeho texty lze nalézt v periodikách jako *A2larm*, *Deník N*, *Respekt*, *Heroine*, *Revue Prostor*, *J8DU* a dalších. Pro server *A2larm* připravuje pořad s názvem *Všichni tady umřeme*. Pracoval mimo jiné v *České televizi*, v Kanceláři veřejného ochránce práv nebo jako dělník v továrně v Oldhamu u Manchesteru. V roce 2011 spoluzaložil původně recesistické, nyní politické hnutí *Žít Brno*. Později pak Institut regionálních demokratických hodnot.⁵²

V roce 2017 vyšel Bilerův prozaický debut s názvem *Nejlepší kandidát*. Ten pojednává o kariéře obskurního uchazeče o post prezidenta, který nedokáže vyslovit ani dvě smysluplné věty. Jeho dětinská žvanivost mu ale paradoxně přináší body a je jeho nejsilnější zbraní.⁵³

V roce 2020 připravil netradičního a aktuálně nejrozsáhlejšího průvodce po moravské metropoli *111 míst v Brně, která musíte vidět*. V něm Brno představuje z mnoha úhlů pohledu a ukazuje, že město nabízí víc než jen vilu Tugendhat a hrad Špilberk.⁵⁴

Poslední Bilerovou vydanou knihou je *Destrukce* (2021), za kterou obdržel knižní cenu Magnesia Litera v kategorii Litera za prózu. Environmentální a existenciální román se odehrává v prostředí českého venkova, kam přijíždí učitel, který chce na vesnici nalézt klid, řád a jistotu,⁵⁵ svět, kde „dva plus dva jsou pořád čtyři“, jak si několikrát sám opakuje.

⁵¹ HÁJÍČEK, Jiří. *Plachetnice na vinětách*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2021.

⁵² Stanislav Biler. *Kosmas* [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/autor/62976/stanislav-biler/>

⁵³ BILER, Stanislav. *Nejlepší kandidát*. Brno: Druhé město, 2017.

⁵⁴ BILER, Stanislav. *111 míst v Brně, která musíte vidět*. Praha: Paseka, 2020.

⁵⁵ BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022.

2 Metodologie

2.1 Výzkumný cíl a otázky

Tato diplomové práce má dva výzkumné cíle: provést analýzu vybraných kritických reflexí vybraných děl na téma venkova – *Dědiny* Petry Dvořákové, *Plachetnic na vinětách* Jiřího Hájička a *Destrukce* Stanislava Bilera – a následně pak vybrané reflexe za pomoci komparativní analýzy porovnat.

Pomocí analýzy se pokusím odpovědět na dvě základní výzkumné otázky:

VO1: Naplňují vybrané recenze kritéria literární kritiky?

VO2: Věnují se recenzenti ve svých kritikách tématu venkova?

2.2 Kvalitativní výzkum

Pro naplnění cílů této práce jsem se rozhodla použít kvalitativní výzkum. Jan Hendl zmiňuje, že „neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum“⁵⁶. Barney Glaser a Juliet Corbinová (1989) předkládají definici, podle které je kvalitativní výzkum jakýkoliv výzkum, „jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace“.⁵⁷ Hlavním důvodem, proč je definování kvalitativního výzkumu tak složité a nejednotné, je, že představuje široké označení pro rozdílné přístupy.

Jeho další definici podává John W. Creswell: „Kvalitativní výzkum začíná předpoklady a užitím interpretačních/teoretických rámců, které informují o studiu výzkumných problémů zabývajících se významem, který jednotlivci nebo skupiny přisuzují sociálnímu nebo lidskému problému. Ke studiu tohoto problému používají kvalitativní výzkumníci formující se kvalitativní přístup výzkumu, sběr dat v přirozeném prostředí citlivém ke zkoumaným lidem a místům a analýzu dat, která je induktivní i deduktivní a stanovuje vzorce nebo témata. Závěrečná písemná zpráva nebo prezentace zahrnuje hlasy účastníků výzkumu, reflexi výzkumníka, komplexní popis a interpretaci problému a svůj přínos literatuře nebo výzvu ke změně.“⁵⁸

Kvalitativní výzkum nese na rozdíl od výzkumu kvantitativního charakteristiky interpretace. Realita je podle interpretativních přístupů formována jednajícími aktéry, kteří

⁵⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 47.

⁵⁷ Tamtéž, s. 48.

⁵⁸ CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. 3rd ed. Los Angeles: SAGE, c2013, s. 44.

v ní žijí a připisují jí významy. Kvalitativní výzkum má tak blízko k mikrorovině zkoumání.⁵⁹

Přístupů kvalitativního výzkumu je mnoho, v případě této diplomové práce půjde o analýzu dokumentů. Dokumenty zde označují vše napsané – knihy, novinové články nebo třeba deníky –, ale obecně za ně lze považovat veškeré stopy lidského jednání⁶⁰, tedy například i rozhlasový pořad nebo podcast. A mohou být analyzovány z různých hledisek. „V dokumentech se projevují osobní nebo skupinové vědomé nebo nevědomé postoje, hodnoty a ideje,“ nastiňuje Hendl.⁶¹

Jak poznamenává Renáta Sedláková, většinou není možné analyzovat všechna dostupná data ke zkoumanému problému, a je tedy nejprve nutné učinit výběr textů k interpretaci. „Voleny jsou záměrně na základě jejich důležitosti pro zkoumané téma, nikoli v závislosti na požadavcích reprezentativity jako u pozitivisticky vedených výzkumů.“⁶²

Kvalitativní analýzu kritických ohlasů všech tří románů zkoumám dle definování literární kritiky níže.

2.3 Literární kritika a recenze

Slovník žurnalistiky obecně definuje literární kritiku jako „pole recepce uměleckého projevu, zahrnující jeho veřejnou reflexi.“⁶³

Konkrétněji ji pak popisuje jako označení pro „žánry publicistického až vědeckého stylu, které umělecký projev popisují, interpretují a hodnotí, častokrát s oporou v metodice konkrétního vědeckého či filosofického směru.“⁶⁴

Lexikon teorie literatury a kultury uvádí, že literární kritika „zaujímá stanovisko a filologicky komentuje exemplární autory“.⁶⁵ Všimá si, že ačkoliv existovala již v antice, její dnešní moderní pojetí „označuje jev přece jen mladší a historicky ohraničený“.⁶⁶

„Předmětem zkoumání literární kritiky je umění a uměním svého druhu je nepochybně také kritika,“ píše Northrop Frye ve své knize *Anatomie kritiky*.⁶⁷ A zamýšlí se dále nad tím,

⁵⁹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, s. 47–48.

⁶⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 130.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, s. 47–48, s. 392.

⁶³ ČEŇKOVÁ, Jana. *Kritika literární a publicistická*. In: HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ, ed. *Slovník žurnalistiky. Výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Karolinum, s. 135.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ SIMONIS, Linda a Jiří TRÁVNÍČEK. *Literární kritika*. In: NÜNNING, Ansgar, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host, 2006, s. 455.

⁶⁶ Tamtéž, s. 456.

⁶⁷ FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna, s. 18.

že kritika by z určitého úhlu pohledu mohla být vnímána jako svého druhu parazitní forma literárního vyjádření.⁶⁸

Toto pojetí je podle Frye velmi populární zejména mezi umělci. „Někdy je v tom utvrzuje pochybná analogie mezi tvořivostí a plodností, pak slyšíme o ‚impotenci‘ a ‚střízlivosti‘ kritika, o jeho nenávisti ke skutečně tvůrčím lidem a podobně.“⁶⁹ Takové teorie ale Frye odmítá s tím, že dostaly příležitost, ale nevyrovnaly se s literárními dějinami a zkušeností. „Hodlá-li se veřejnost bez kritiky obejít a prohlašuje-li, že ví, co chce a co se jí líbí, znásilňuje umění a ztrácí kulturní paměť... Kritika může hovořit, zatímco všechny druhy umění jsou němé,“ vyzdvihuje její neopomenutelnou roli.⁷⁰

Tím, co kritiku odlišuje od již zmíněného parazitismu, je podle něj mimo jiné vědeckost. Literaturu totiž kritika musí studovat v nějakém konceptuálním rámci. Vědeckostí je zde tak míněna především systematičnost či progresivnost. A jestliže tedy je literární kritika vědou, pak je podle Frye nepochybně vědou společenskou, která je ale ve fázi naivní indukce. Chybí jí totiž „jednotící princip, nějaká ústřední hypotéza, která by, podobně jako teorie evoluce v biologii, považovala studované jevy za součásti jednoho celku“.⁷¹

Podle *Lexikonu teorie literatury a kultury* jsou pak dva důvody, na kterých je založena autorita literárního kritika: „odkaz na rozsáhlou literární vzdělanost a zkušenost kritika“ a „návrat k jeho iuridicum, k formální a rozumově podložené kompetenci soudit a rozhodovat“.

O diskurzu kritiky píše ve své knize *O literatuře* Umberto Eco, který ho člení na tři způsoby – recenzi, literární historii a kritiku textu.⁷²

Recenzi definuje *Slovník žurnalistiky* jako „kriticky zaměřený druh publicistiky nebo odborného textu, který představuje nové dílo uměleckého charakteru.“⁷³ Recenzent vybrané dílo zařazuje do kontextu autorovy tvorby a obecně do širšího uměleckého kontextu.⁷⁴

Jana Čenková uvádí, že rozsáhlé recenze mohou mít i rozsah kritických studií nebo esejí. Zrychlená digitální doba ale přinesla spíše „snůšku anotací, tzv. PR recenzí, v denním tisku, které jsou spíše produktem managementu a nakladatelských strategií.“⁷⁵

⁶⁸ FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna, s. 19.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž, s. 20.

⁷¹ Tamtéž, s. 23–33.

⁷² ECO, Umberto. *O literatuře*. Praha: Argo, 2004, s. 155–157.

⁷³ ČENKOVÁ, Jana. *Recenze*. In: HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ, ed. *Slovník žurnalistiky. Výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Karolinum, s. 198.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

Eco zmiňuje, že dobrá recenze může využívat i složitějších způsobů, jako jsou právě literární historie a kritika textu, „ale nevyhnutelně se váže na bezprostřednost, na krátkou dobu, která uběhne mezi vydáním díla, jeho přečtením a napsáním hodnocení.“⁷⁶

Recenze se tak podle něj může v nejlepším případě omezit na to, že čtenáři předá všeobecný dojem o díle, které ještě nečetl, a vnutí mu kritikův vkus.⁷⁷

Druhým způsobem kritiky je podle Eca literární historie. Ta počítá s tím, že čtenář daný text zná nebo by alespoň měl znát. „V nejlepších případech vede literární historie ke konečnému a úplnému poznání díla, nasměruje čtenářovo očekávání a vkus, otevírá čtenáři nekonečné obzory.“⁷⁸

Při kritice textu, tedy třetím Ecem popsaném způsobu kritiky, kritik musí předpokládat, že čtenář o díle nic neví. „Cílem tohoto diskurzu je přivést ho krok za krokem k objevu, jak je text udělán a proč funguje, jak funguje.“⁷⁹

A pokud pak předpokládáme, že provádět skutečnou kritiku znamená pochopit a vysvětlit, jak je nějaký text udělán, a že recenze a literární historie tohoto nejsou v plné míře schopny, tak jedinou opravdovou formou kritiky podle Umberta Eca je sémiotické čtení textu. Má totiž na rozdíl od zmíněných tu vlastnost, že „nepředepisuje způsoby požitku z textu, nýbrž nám ukazuje, proč text může způsobit požitek.“⁸⁰

2.4 Interpretace

Interpretace je v *Lexikonu teorie literatury a kultury* obecně definována jako „proces a výsledek výkladu ústních, písemných a obecných znakových vyjádření“. V užším pojetí jde o „metodicky reflektovaný výklad písemných děl, který je vědecky disciplinovaný... řídí se měřítky“. V nejužším pojetí je pak definována jako výklad uměleckých děl.⁸¹

„Pojem interpretace patří k nejtradičnějším, ale také k nejrozporuplnějším pojmům, s nimiž literární teorie, historie a kritika operují,“ nastiňuje Petr A. Bílek v úvodu své knihy *Hledání jazyka interpretace*.⁸² Definice a pojetí tohoto pojmu se totiž proměňuje v čase.

Ve 20. století obvykle převládalo pojetí interpretace jako četby konkrétního textu, při které jsou pro nás zásadní otázky typu, jaký je význam a smysl textu, jeho tematická

⁷⁶ ECO, Umberto. *O literatuře*. Praha: Argo, 2004, s. 155.

⁷⁷ Tamtéž, s. 155–156.

⁷⁸ ECO, Umberto. *O literatuře*. Praha: Argo, 2004, s. 156.

⁷⁹ Tamtéž, s. 157.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ HIEBEL, Hans H. Interpretace. In: NÜNNING, Ansgar, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury*. Brno: Host, 2006, s. 347.

⁸² BÍLEK, Petr A. *Hledání jazyka interpretace: k modernímu prozaickému textu*. Brno: Host, 2003, s. 19.

struktura či vztah mezi sémantickými a jazykovými nebo stylistickými aspekty. Většina moderních vědců tedy rozlišuje interpretaci od čtení a rozumění a vnímá ji jako samostatnou činnost.⁸³

Naopak dřívější myslitelé tento rozdíl nevnímali. Kenneth M. Newton uvádí, že s takovým názorem se ale lze setkat i dnes, a to jak u badatelů, kteří se nepřiklání k moderním literárněvědným textům, tak u čtenářů, kteří si stěžují na rafinovanost literárních vědců, jež v textu hledají něco, co tam není: „Pouhé porozumění významu jazyka textu, jeho kulturním odkazům, literárnímu stylu, k němuž patří – např. k lyrice, dramatu či epice –, badateli umožňuje, aby na tento text odborně reagoval; žádná další interpretace není potřeba.“⁸⁴

I Newton ale uznává, že by bylo absurdní tvrdit, že pouze moderní literární vědci jsou si vědomi skutečnosti, že literární texty jsou významově komplexní. I starší badatelé totiž znali například alegorii. A právě úvaha o alegorii ukazuje, že „intepretace nepředstavuje výhradně moderní jev, ale že hrála v myšlení o literatuře určitou roli již ve starověku (...) Změna, k níž došlo v moderní éře, spočívá v tom, že současní literární vědci přičítají interpretaci mnohem větší důležitost v rámci myšlení o literatuře než badatelé předchozí a že vyvinuli interpretační techniky, které jim umožňují psát takový druh textu, o jaký se před 20. stoletím zřídka pokusil.“⁸⁵

Podle Bílka by ale interpretace ve skutečném slova smyslu, tedy „obnášející zvažování všech významotvorných mechanismů v jejich mnohovýznamovosti“, potřebovala mnohem větší prostor, než jakým jsou nejrůznější souhrnné příručky, které jsou v poslední době nejčastěji vnímány právě jako interpretace.⁸⁶ „I některé studie z oblasti literární vědy, které jsou často označovány jako interpretace, jsou ve skutečnosti spíše popisem anebo textovou analýzou,“ dodává Bílek k rozporuplnosti pojmu.⁸⁷

Ačkoli se do každé formy hodnocení textu promítá určitý postoj k danému dílu, interpretace by měla vycházet především z jedinečnosti toho díla, což potvrzuje i Umberto Eco v návaznosti na fakt, že jakmile oddělíme text od jeho původce, „vznáší se ve vakuu potenciálně nekonečné řady možných interpretací. V důsledku toho nelze žádný text interpretovat podle utopické představy konečného, původního a posledního autorizovaného

⁸³ NEWTON, K. M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. V Olomouci: Periplum, 2008, s. 11.

⁸⁴ NEWTON, K. M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. V Olomouci: Periplum, 2008, s. 11–12.

⁸⁵ Tamtéž, s. 13.

⁸⁶ BÍLEK, Petr A. *Hledání jazyka interpretace: k modernímu prozaickému textu*. Brno: Host, 2003, s. 20.

⁸⁷ Tamtéž.

významu.“⁸⁸ I přes své meze by interpretace neměla zkreslovat smysl díla, ale poskytnout čtenáři cestu k jeho lepšímu porozumění.

2.5 Vývoj současné literární kritiky

V první dekádě nového milénia čelila česká literární kritika rozsáhlé kritice kvůli své úrovni. Jako jeden z problémů byla vnímána tzv. „recyklace“ reklamních anotací od nakladatelů, které se někdy objevovaly v recenzních článcích českých periodik pouze s minimálními úpravami.⁸⁹

Jiří T. Král hned v úvodu své stati *Kopání do mrtvoly. Česká literární kritika L.P. 2008* dokonce píše, že nic takového jako kritiku na stránkách masových, ale ani nízkonákladových periodik nenajdeme.⁹⁰ „Vyrovnat se je nutné pouze s PR aktivitami a do nebe volajícím diletantstvím... Na fakt, že v denících tisknou prodloužené anotace dodané nakladatelstvími, jsme si už dávno zvykli. Ostatně nic jiného ani není možné čekat: masová média jsou z podstaty orientována na široké publikum, které si přeje být utvrzované ve svém nikterak kritickém hodnotícím měřítku,“ tvrdí Král.⁹¹

Mezi další nedostatky zařadil opatrnost při formulaci hodnotících soudů, ambivalentnost, obtížnou srozumitelnost a nadměrné užívání složitého jazyka. Poukázal také na tendenci navzájem recenzovat díla přátel a na obavu z kritického hodnocení uznávaných autorů. Místo pečlivého a systematického přístupu k recenzím Král u recenzentů pozoroval pouze tendenci k produkování textů bez hlubšího smyslu a zaměření.⁹²

Ke stavu soudobé literární kritiky se v roce 2008 nelichotivě vyjádřil také Petr A. Bílek. Odsoudil především protekční chování a „sebeukájení“ ve smyslu velebení vlastní činnosti: „Naši kritikové jako by se nedokázali ubránit potřebě dočkat se alespoň chlapského pohlazení a vděku, když už v té naší literární osadě chybí materiálnější odměna typu krásné Mexičanky Petry. A nechválí-li je někdo další, musejí se pochválit alespoň sami navzájem, v rámci partiček, co spolu kamarádi.“⁹³

⁸⁸ ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Praha: Karolinum, 2004, s. 8.

⁸⁹ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 32.

⁹⁰ KRÁL, Jiří T. *Kopání do mrtvoly. Česká literární kritika L. P. 2008*. In: *A2* [online]. 2008, (13) [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/13/kopani-do-mrtvoly>

⁹¹ Tamtéž.

⁹² PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 34.

⁹³ BÍLEK, Petr A. *Udělej si sám. O sebeukájení dnešních literárních kritiků*. In: *A2* [online]. 2008, (5) [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/5/udelej-si-sam>

Za klíčový problém tehdejší literární kritiky byla považována zejména její personální krize. Jen malou část recenzních rubrik tvořily texty renomovaných literárních kritiků, kteří si již v minulosti stihli zajistit respekt a odbornou autoritu. K této situaci dále přispěla také nestabilní ekonomická situace literárních časopisů, kdy některé z nich buď nevyplácely honoráře vůbec, nebo pouze v symbolické hodnotě.⁹⁴

Společenskou roli a prestiž literární kritiky pak výrazně ovlivnila i transformace mediální komunikace. Internet se posunul z role expertního média do média sociálního, kde obsah často vytvářejí sami uživatelé. K tištěným periodikům tak přibyla i periodika internetová, která se stala součástí komunikačního prostoru pro čtenářské informování o nových titulech a také pro jejich laické hodnocení.⁹⁵ „Kritická reflexe soudobé literatury se v této podobě stala těžko oddělitelnou od virální reklamy a je dokonce možné mluvit o ustavení nového (virálního) typu literární kritiky.“⁹⁶

Ani během prvního a začátku druhého desetiletí se veřejný prostor úvahám o všudypřítomnosti krize literární kritiky nevyhnul. Například Radim Kanda ve svém eseji hovoří o klinické smrti české literární kritiky. Kvalitu té současné dává především do srovnání s literárněkritickým psaním v 60. letech minulého století: „Tehdejší kritika leckdy citlivě obsáhla nebo se aspoň pokoušela obsáhnout umělcovu poetiku a estetiku, nezřídka i přesahy filozofickými... Je to k pláči, jak řídké, nesoustředěné a neambiciózní je dnešní literárněkritické psaní.“⁹⁷

Literární kritiku můžeme dnes nalézt v literárních a kulturních časopisech, které představuji v následujících kapitolách.

2.5.1 Literární periodika

2.5.1.1 A2

Nezávislý kulturní kritický čtrnáctideník *A2* vychází každou druhou středu v měsíci v novinovém formátu o 32 stranách a každé číslo má své hlavní téma. Jeho cílem je v co nejširším pojetí reflektovat kulturu a „vytvářet alternativu k hlavnímu proudu, jehož

⁹⁴ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 32.

⁹⁵ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 35.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ KANDA, Roman. O klinické smrti literární kritiky. In: *Revue Ravt* [online]. 2016, (6) [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://itvar.cz/o-klinicke-smrti-literarni-kritiky>

specifika zároveň kriticky reflektuje... Publikované texty mají akademické zázemí, ale zároveň punkový přístup,“ charakterizuje se periodikum.⁹⁸ Redakce se podle svých slov snaží pojímat kvalitní živé umění v kontextu ostatních druhů umění, aktuální světové tvorby a společenských fenoménů: „Jsme přesvědčeni o tom, že není možné vnímat kulturu odděleně od společenského dění. Podobně se nebráníme ani politickým tématům, která jsou dokladem hlubšího kulturně-spoločenského pnutí.“⁹⁹

Nulté číslo vyšlo 29. září 2005, první pak o necelý týden později 5. října – obě v černobílém provedení.¹⁰⁰ Jádro jeho redakce tvořili bývalí redaktori *Literárních novin*, kteří je opustili na protest proti způsobu, jakým redakci vedl jejich tehdejší šéfredaktor Jakub Patočka. Šéfredaktorkou tehdy ještě týdeníku se stala Libuše Bělunková.¹⁰¹ Od roku 2009 je pak *A2* vydáváno jako čtrnáctideník. Současným šéfredaktorem je Lukáš Rychetský, zástupcem šéfredaktora Michal Špína. Literatuře se v rámci redakce *A2* věnuje Blanka Činátlová či Karel Kouba.¹⁰²

Vydavatelem čtrnáctideníku je vydavatelství A2, o.p.s., které se mimo to věnuje i dalším aktivitám ve veřejném prostoru, jako je organizace diskusí, literárních čtení či koncertů. Kromě tištěné podoby má i své webové stránky s archivem a dalšími službami. Podle poslední zveřejněné výroční zprávy z roku 2022 vychází v nákladu 4500 kusů a čerpá dotace z programů Ministerstva kultury ČR a Státního fondu kultury. Od roku 2014 je součástí mezinárodní sítě kulturních časopisů Eurozine.¹⁰³

2.5.1.2 Host

Brněnský literární měsíčník *Host* publikuje na sto stranách literární kritiku, rozhovory, literární reportáže, eseje, aktuální kauzy a sloupky autorů. Navazuje na předválečný brněnský avantgardní časopis *Host*, který byl založen v roce 1921. Jeho prvorepublikové období (1921–1929) je spojeno především s autory Literární skupiny a Devětsilu. V prvních letech na něm pracovali mimo jiné Jiří Wolker, Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval či Karel

⁹⁸ O nás. *A2* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/o-nas/index#intro>

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ BĚLUNKOVÁ, Libuše. Kdo si čte, zlobí. První narozeniny A2. In: *A2* [online]. 2006, (40) [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2006/40/kdo-si-cte-zlobi>

¹⁰¹ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 26.

¹⁰² O nás. *A2* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/o-nas/index#intro>

¹⁰³ Výroční zpráva o činnosti a hospodaření A2, o.p.s. za rok 2022. *A2* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: https://media.advojka.cz/attachments/vyrocní_zpráva_2022_A2_ops.pdf

Teige.¹⁰⁴

Znovu se na kulturní scénu vrátil pod názvem *Host do domu* – podle sbírky Jiřího Wolкера – v roce 1954 pod vedením Bohumíra Macáka. Byl vydáván Svazem československých spisovatelů v nakladatelství Československý spisovatel. Mezi nejvýraznější přispěvatele v 60. letech patřili Milan Kundera, Oldřich Mikulášek či Milan Uhde, šéfredaktorem byl Jan Skácel. I přestože se na začátku normalizace časopis snažil vyhýbat přímé polemice s politickými praktikami komunistické moci, byl považován za jedno z center názorové opozice a v dubnu 1970 bylo jeho vydávání administrativně zastaveno.¹⁰⁵

Obnoveno pak bylo v roce 1985 Dušanem Skálou, a to jako samizdat. Oficiálně *Host* znovu vychází od roku 1990 a jeho šéfredaktory byli postupně Igor Fic, Miroslav Balašík a od roku 2022 Jan Němec. Rubriku s kritikami a recenzemi vede v rámci redakce Ondřej Nezbeda.¹⁰⁶

Časopis *Host* vycházel v letech 1990 až 1993 ve stejnojmenném nakladatelství, nejprve jako občasník, pak dvouměsíčník a posléze tzv. sezónní měsíčník (10 čísel ročně). V roce 1993 ho pak převzal Spolek přátel vydávání časopisu HOST¹⁰⁷ a vychází za finanční podpory Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kultury ČR a statutárního města Brna. Kromě tištěného vydání provozuje také webový portál *H7o* a připravuje podcast s názvem *Hostcast*. Je členem sítě Eurozine.

2.5.1.3 iLiteratura.cz

Literární online časopis *iLiteratura.cz* se zaměřuje na kritickou reflexi české a zahraniční literatury a informování o aktuálních literárních událostech. „Prioritou časopisu je kvalitní literární kritika,“ zmiňuje na svých stránkách projekt, který vznikl v letech 2000 až 2002.¹⁰⁸

Recenze jsou na webových stránkách rozděleny do čtyř hlavních kategorií – beletrie, non fiction, komiks a film, žánrová literatura.¹⁰⁹ Každý pátek také vychází sloupek od českých spisovatelů jako například Petra Borkovce, Petry Hůlové či Radka Malého.¹¹⁰

¹⁰⁴ O nás. *Časopis Host* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/o-nas>

¹⁰⁵ SVOBODA, Richard. *Host do domu: 1954–1970*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 5. 2006. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=107&hl=host>

¹⁰⁶ O nás. *Časopis Host* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/o-nas>

¹⁰⁷ PŘIBÁŇOVÁ, Alena. *Host*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2013. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1691&hl=host>

¹⁰⁸ O projektu. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/o-projektu>

¹⁰⁹ Kategorie. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/kategorie>

¹¹⁰ Sloupek. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/sloupek>

Nepravidelně také časopis vydává glosy v rubrice *iLiGlosa*.¹¹¹

Je zajišťován Sdružením pro iLiteraturu, z.s. Redakci časopisu tvoří zakladatelka a šéfredaktorka Jovanka Šotolová, editoři Lukáš Klimeš, Kamila Drahoňovská a Blanka Pešoutová a osm redaktorů. Na obsahu se pak autorsky podílí skupina 150 recenzentů složená zejména z literárních teoretiků, publicistů a překladatelů. Každoročně je na webu publikováno přes 700 článků. Projekt je z velké části financován dotacemi z prostředků Ministerstva kultury ČR, vedle toho je podporován zahraničními zastupitelskými orgány a kulturními centry.¹¹²

Mezi další aktivity Sdružení pro iLiteraturu patří výběr knih Čtení na léto a Nejlepší knihy roku, který tvoří společně s *Deníkem N*. Podílí se také na přípravě pořadu *Knížní servis* na *Radiu 1*. Od roku 2022 tvoří podcast *iLiPodcast*. A v roce 2021 realizovalo projekt iLi-Laboratoř literární kritiky,¹¹³ jehož cílem byl profesní rozvoj kmenových redaktorů časopisu.¹¹⁴

2.5.1.4 Revolver Revue

Kulturní časopis *Revolver Revue* byl založen v prostředí českého undergroundu v roce 1985 Ivanem Lamperem, Viktorem Karlíkem a Jáchymem Topolem jako samizdatová revue pod názvem *Jednou nohou*. O rok později se na obálce pátého čísla objevuje i název *Revolver Revue* a v roce 1987 byl už takto časopis trvale přejmenován. Ve stejném roce také po sloučení samizdatových edic Viktora Karlíka a Ivana Lampera vzniká *RR editions*, později *Edice RR*.¹¹⁵

V roce 1990 vychází první nesamizdatové číslo, *Revolver Revue* se tak stává součástí oficiální kultury. Nová šéfredaktorka časopisu Terezie Pokorná spolu s Viktorem Karlíkem a Michaelem Špířem v roce 1994 zakládají *Kritickou Přílohu Revolver Revue*.¹¹⁶ Ta stejně jako *Revolver Revue* vychází třikrát ročně, a to v objemných sešitech.¹¹⁷ *Kritická Příloha* na rozdíl od samotného časopisu obsahovala pouze kritické texty, které byly rozděleny do

¹¹¹ iLiGlosa. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/iliglosa>

¹¹² O projektu. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/o-projektu>

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ iLi-Laboratoř literární kritiky. *Fondy EHP a Norska* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.eagrants.cz/cs/programy/kultura/schvalene-projekty/ili-laborator-literarni-kritiky-3757>

¹¹⁵ O RR. *Revolver Revue* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://revolverrevue.cz/o-rr>

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ ZELINSKÝ, Miroslav. Kritická příloha RR. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2008. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=122&hl=revolver+>

rubrik podle tématu. Její zánik v roce 2004 vyvolal potřebu příspěvky kritické povahy obsáhnout v samotné *Revolver Revue*, a tak se kritiky, recenze či úvahy staly obsahem rubriky *Couleur*.¹¹⁸

Od roku 2005 začíná revue vycházet v upravené a rozšířené podobě jako čtvrtletník, pořádá Večery Revolver Revue a uděluje i nadále Ceny Revolver Revue, které vznikly už v samizdatové éře časopisu. V roce 2017 vydává první *RR noviny*, které vycházejí příležitostně a jsou distribuovány zdarma na vybraných místech.¹¹⁹ Časopis provozuje také svůj webový portál *Bubínek Revolveru*. Vychází za podpory Ministerstva kultury ČR a Státního fondu kultury ČR.¹²⁰

2.5.1.5 Tvar

Literární obtýdeník (původně týdeník) *Tvar* začal vycházet v březnu 1990 jako nástupce literárního časopisu *Kmen*. Byl veden šéfredaktorem Michaelem Třeštíkem a předsedou redakční rady Pavlem Janouškem.¹²¹ Vydáván byl původně Sdružením českých spisovatelů v nakladatelství Československý spisovatel, později Vydavatelstvím a nakladatelstvím Scéna a Klubem přátel Tvaru. Třeštík vystřídal v roce 1993 v čele redakce Lubor Kasal. Od roku 1994 vycházela příloha *Tvary*¹²², která obsahovala rozsáhlejší eseje, studie či beletristické texty.¹²³

Do nového milénia pak *Tvar* vstupuje s novým šéfredaktorem Ondřejem Horákem, kterého pak v roce 2005 opět vystřídal Kasal.¹²⁴ Cílem nové redakce bylo „zbavit *Tvar* těžkopádnosti, do které časopis částečně upadl na sklonku devadesátých let... S touto motivací byla pozměněna struktura časopisu a posílen podíl méně vážných rubrik. Nová podoba *Tvaru* však brzy vyvolala polemické reakce.“¹²⁵ Kvůli zhoršující se finanční situaci

¹¹⁸ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 23

¹¹⁹ O RR. *Revolver Revue* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://revolverrevue.cz/o-rr>

¹²⁰ Společnost pro Revolver Revue. *Registr dotací* [online]. Praha: Finanční správa. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://red.financnisprava.cz/registr-dotaci/prijemci/0203d2b1-a0be-482a-a5a1-aa01c12f21ca/obdobi>

¹²¹ O Tvaru. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/cz/o-tvaru/o-tvaru-61.html>

¹²² Tamtéž.

¹²³ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 22

¹²⁴ ZELINSKÝ, Miroslav a Veronika KOŠNAROVÁ. *Tvar*. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 22. 5. 2010. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=229&hl=tvar+>

¹²⁵ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha:

zaniká i edice *Tvary*.¹²⁶ Časopis se ale i přesto udržel mezi hlavními platformami literárního života a svým obsahem se pak ustálil na kompromisu mezi akademičností a zábavností.¹²⁷

Tvar se především na sklonku dekády stal platformou pro proměnu literárního diskursu, jež přinesly diskuse o nutnosti obnovy vztahu mezi literaturou a společenskou a politickou realitou.¹²⁸

Dalším šéfredaktorem *Tvaru* byl do roku 2023 Adam Borzič, nyní časopis vede Jan M. Heller, jeho zástupcem je Milan Ohnisko. Recenzní rubriku má na starosti Simona Martínková-Racková.¹²⁹ S obtýdenní periodicitou se jedná o nejčastěji vycházející literární časopis v Česku. *Tvar* provozuje také svůj webový portál *iTvar* a vydává webový magazín *Ravt*, která vychází každý obtýden, kdy nevychází tištěný *Tvar*.¹³⁰ Od roku 2017 pořádá čtenářskou anketu s názvem *Tvárnice*, která vybírá Kritika roku a ten poté Literární dílo roku.¹³¹ Časopis vychází za podpory Ministerstva kultury ČR a Státního fondu kultury ČR.¹³²

Academia, 2014, s. 21.

¹²⁶ O *Tvaru*. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/cz/o-tvaru/o-tvaru-61.html>

¹²⁷ PIORECKÝ, Karel. *Česká literární kultura 2001–2010*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014, s. 21.

¹²⁸ Tamtéž, s. 21–22.

¹²⁹ Redakce a kontakty. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/cz/kontakty/redakce-a-kontakty-6.html>

¹³⁰ *Ravt*. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/ravt>

¹³¹ *Tvárnice*. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/tvarnice>

¹³² Klub přátel *Tvaru*. *Registr dotací* [online]. Praha: Finanční správa. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://red.financnisprava.cz/registr-dotaci/prijemci/0a8cb572-42d5-4477-9f53-4a1c943afa53>

3 Mediální reflexe vybraných děl

V analytické části této práce se věnuji analýze kritických reflexí vybraných děl v českých médiích (kapitoly jednotlivých titulů jsou seřazeny podle roku vydání). Jedná se o recenze z českých periodik a webů, které jsem vyhledávala prostřednictvím archivu Newton Media Search. Zařazeny jsou kritické ohlasy jak z kulturně či přímo literárně zaměřených periodik a webů, tak i ze zpravodajských. Konkrétně jde o: *A2*, *A2larm*, *Bubínek Revolveru*, *Český rozhlas Brno*, *denik.cz*, *Hospodářské noviny*, *Host*, *iLiteratura.cz*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta DNES* a její web *iDNES.cz*, *Respekt*, *Tvar* a *Týdeník Rozhlas*.

3.1 Mediální reflexe románu *Dědina*

Sbírka povídek Petry Dvořákové *Dědina* s podtitulem *Pole, závist, chtíč a otčina* vyšla v brněnském nakladatelství Host v roce 2018. Všechny čtyři příběhy se odehrávají na bezejmenné vesnici na autorčině rodné Vysočině. To se projevuje především na použitém jazyce, což Dvořáková reflektuje hned v předmluvě, kterou označuje jako *Varování* a kde píše: „Tuto knihu jsem napsala jazykem, který je mi vlastní. Slýchala jsem ho od dětství na Vysočině, kde jsem se narodila...“¹³³, ale také v příloženém slovníku a závěrečném poděkování jazykové redaktorce a korektorce.

Vypravěčů je hned několik a všichni jsou psáni v ich-formě. Vzhledem k tomu, že se děj všech čtyř povídek odehrává ve stejném časoprostoru, jsou postavy příběhů propojeny. Pro lepší orientaci je pak v závěru knihy přiložen i plánek „dědiny“.

„Já si psaním *Dědiny* jednoduše vyrazila mezi lidi... A jednoho rána jsem se probudila a napadlo mě, jaké by to bylo být prodavačkou ve venkovském obchodě. A najednou jsem byla Marunou, která stojí za pultem, krájí gothaj, obsluhuje přiožralého Lojzka a přemýšlí, jestli by neměla Zbyňovi rychle zaběhnout rozklepnout na pánev pár vajec,“ popsala svůj tvůrčí proces Dvořáková.¹³⁴

Vypravěčka první povídky s názvem *Ta naše Petruška, nevím, co z ní bude* je pouze jedna – paní Střechová, která hlídá svou malou vnučku Petrunu, která chvíli neposedí. Nemá ji zrovna v lásce: „To ta od dcery, ta je lepší... Ale u týdle, to se ještě dočkáme. Ještě že ji nemám na hlídání často,“¹³⁵ uvažuje třeba.

¹³³ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Dědina: pole, závist, chtíč a otčina*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2020, s. 9.

¹³⁴ STÖHR, Martin. Chodit v teplákách je něco jiného než se do nich narodit... In: *Kavárna nakladatelství Host* [online]. 2018 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://kavarna.hostbrno.cz/clanky/chodit-v-teplakach-je-neco-jineho-nez-se-do-nich-narodit>

¹³⁵ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Dědina: pole, závist, chtíč a otčina*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host,

Druhou povídku s názvem *Kdo to zas vyzvání v neděli odpoledne* vypráví řezník Lad'a. Má tři děti a čtvrté je na cestě. Přes léto dělá na stavbách, v zimě je nezaměstnaný a přivydělává si zabíjačkami, kde se neostýchá dát si pár panáků (a to nejen na nich). Svoji těhotnou manželku Marcelu podezírá z nevěry, ale nakonec je to on, kdo ji podvede.

Třetí povídka s názvem „*Tak kdo dál?*“ *popoženu lidi za pultem* svým rozsahem výrazně překračuje ostatní. Má hned tři vypravěče – prodavačku Marunu, jejího manžela Josefa a syna Zbyňu. Maruna vede ve vsi samoobsluhu a v první řadě jí záleží na tom, co si o ní a její rodině myslí sousedi. Josef je hospodář a půda a sedláctví pro něj představují nejvyšší hodnoty. Syn Zbyňu je jiný. Žije stále u rodičů ve svém pokoji, kam si pořídil „fajnovou televizi“¹³⁶. K hospodářství se moc nemá: „Mě k tomu nic netahne,“¹³⁷ říká. Raději si vydělává peníze jednodušší cestou, vykrádají se svými kumpány stavby ve vsi.

Název poslední povídky zní „*Pod', čiči, de seš? Mám pro tebe kósek parku.*“ Jejimi vypravěčkami jsou stará paní Vavírková a Věruna, manželka jejího vnuka. Příběh vypráví o vztahu a poutu dvou starých lidí, kteří spolu žili celý život. Také ale o ochotě pečovat o své rodinné příslušníky a o touze po penězích.

3.1.1 Reflexe kritických ohlasů románu

Pro časopis *Tvar* vznikly k románu *Dědina* hned dva mediální ohlasy. Prvním je recenze Olgy Stehlíkové, která je ze všech analyzovaných textů nejdelší. V úvodu se recenzentka věnuje přímo autorce Petře Dvořákové, kterou v rámci české prózy považuje za „nenápadnou až průsvitnou“.¹³⁸ Zmiňuje, že Dvořáková přeskakuje mezi žánry a právě *Dědinou* by se to mohlo změnit, protože prostřednictvím ní vstupuje „mezi prozaiky zaměřující se na dospělé čtenáře“.¹³⁹ Ačkoliv zde je třeba zmínit, že se nejedná o její první prózu pro dospělé.

Stehlíková nastiňuje způsob vyprávění prostřednictvím *ich*-formy několika mluvčích napříč generacemi i pohlavím, „jež spíše než vřelé vztahy spojuje prostředí, do něhož se narodili a v němž zpravidla setrvávají, protože nemohou jinak.“¹⁴⁰

Analyzuje jazyk románu, který postavy také spojuje a zároveň odlišuje dle generace,

2020, s. 13.

¹³⁶ DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Dědina: pole, závist, chtíč a otčina*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2020, s. 87.

¹³⁷ Tamtéž, s. 88.

¹³⁸ STEHLÍKOVÁ, Olga. Teplá náruč chléva. *Tvar*. 2018, 29(11), 19.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

ke které přísluší: „*Dědina* je vyprávěna horáckým nářečím, respektive jeho zbytky.“¹⁴¹ To Stehlíková považuje za autentičnost, která „je pro kvality románu podstatná“¹⁴², činí čtení nutkavým a vyprávění sugestivním, ačkoliv „děj popisuje jednoduchý koloběh života na vsi“.¹⁴³

Pak se recenzentka věnuje tématům a motivům románu. Všimá si, že Dvořákové „výsostná témata“¹⁴⁴ ani tentokrát nechybí – „motiv hříchů či provinění a neodbytného těla“.¹⁴⁵ Stehlíková se pochvalně dotýká i scén s popisy jídla a jeho příprav: „Propracované a časté jsou stolové scény..., zejména skvěle vyličená zabijačková scéna, jejíž tukové výpary jako by se přímo srážely na čtenářově tváři.“¹⁴⁶

Románové postavy charakterizuje jako prosté lidi, „kteří pro jedinou hospodu a jednotu nevidí přes horizont sousedního lesa... Lidé, kteří se – jak autorka trefně říká – do tepláků ne navlékli, ale narodili se do nich.“¹⁴⁷ Všimá si tradičních hodnot, zejména jak zásadní je na vesnici „ctít své rodiče“¹⁴⁸ a jak umně pracuje s respektováním či nerespektováním tohoto pravidla Dvořáková. Naopak za nejméně věrohodné považuje „popisy nevěr a smilnění“¹⁴⁹ a naráží tak na podtitul románu, kde je podle ní slovo chtíč tak trochu navíc, „zato závist, zloba a lakota mají prostoru dost“.¹⁵⁰

Stehlíková chválí propracovanost postav a zejména vyzdvihuje, že „prokreslené jsou i figury mužské“.¹⁵¹ Navíc si podle ní autorka „dává záležet na tom, aby je (postavy) nasvítla z různých úhlů, očima ostatních postav“.¹⁵²

Pak se recenzentka obrací k anotaci románu, když píše, že ji překvapilo, že „je román anotovaný jako lehce humorný či tragikomický“¹⁵³, což popírá: „Obraz umírající vesnice a jejích tradičních, nyní už problematických hodnot je věrohodný – a velmi smutný.“¹⁵⁴ Scénu, která by někým mohla být považována za vtípnou, kdy je Zbyňa přistižen matkou při sexu s mladičkou Marikou, charakterizuje jako vystřiženou „z lidové komedie

¹⁴¹ STEHLÍKOVÁ, Olga. Teplá náruč chléva. *Tvar*. 2018, 29(11), 19.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

formanovského střihu: jenže tady je mladík seřezán jako pes, který je o pár stránek dřív grilován za hospodou“.¹⁵⁵

Dále nastiňuje metaforu zorané meze a s ní související význam krajinných hranic. Všimá si, že v paralele k tomu se jeví pokřiveně i „přirozené rodinné vazby“.¹⁵⁶

V závěru textu se Stehlíková zamýšlí nad tím, že je zvláštní, „že o prostředí tohoto románu jako by se 21. století ani neotřelo“¹⁵⁷, což dokládá několika příklady především technologického rázu. Svár starého a nového je tu podle ní navlečen „na představy o budoucnosti a náplni vlastního života, kterou nediktuje ves“.¹⁵⁸ Jinak je ale „podoba současného venkova na Vysočině v podání Petry Dvořákové zmrazená spolu s králičinou a masem ze zabijačky v chladících na chodbě“.¹⁵⁹ Recenzentka tu zmiňuje fakt, že se žánr venkovského románu stává stále populárnější, ale především „ve výrazně stylizované historické podobě“.¹⁶⁰ Dvořáková na rozdíl od toho napsala „skutečně jiný, skutečný venkovský román“.¹⁶¹

Autorem druhé reflexe v časopisu *Tvar*, která vyšla o tři měsíce později v rubrice *Méně slov o próze*, je Pavel Janoušek. Ten hned v jejím úvodu předpokládá, že se *Dědina* nestane bestsellerem ani „oblíbenou knihou kritiků a historiků, takže to nebude dlouho trvat a nebude víc než jen jednou z mnoha položek v literárních bibliografiích“.¹⁶² Janoušek román ale i přesto hodnotí jako „zajímavý a literárně velmi poctivý“.¹⁶³ Dvořákové je totiž podle něj „dopřáno povýšit slova na literaturu“.¹⁶⁴

Dále stejně jako Stehlíková nastiňuje použitý jazyk: „Dvořáková zjevně považuje Vysočinu za svůj kraj, okouzluje ji jazyk, kterým se v něm mluví“.¹⁶⁵ A propojuje ho s vyprávěním, které podle něj „navazuje na tradici české venkovské prózy tak, jak se utvářela od devatenáctého století, leč činí to současným způsobem“.¹⁶⁶

Všimá si, že autorčina dědina „není ani tak tvořena domy jako spíše lidmi a jejich vzájemnými vztahy“.¹⁶⁷ Právě své postavy se snaží Dvořáková pochopit, zároveň na ně ale

¹⁵⁵ STEHLÍKOVÁ, Olga. Teplá náruč chléva. *Tvar*. 2018, 29(11), 19.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² JANOUŠEK, Pavel. 789 slov o próze. Petra Dvořáková: *Dědina*, Host, Brno 2018. *Tvar*. 2018, 29(14), 2.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž.

nahlíží „z kritického odstupu, ba dokonce se zjevným ironickým nadhledem“.¹⁶⁸ Jejím úkolem je tak „vytvořit sérii přesvědčivých portrétů nejednoznačných lidských individuí“.¹⁶⁹

Janoušek, stejně jako Stehlíková, naznačuje, že „nad akcemi a přímými střety... převažuje sám akt vypravování a potřeba sdílet víceméně obyčejné pocity, názory, stavy či emoce“.¹⁷⁰

Dále rozebírá kompozici románu složeného ze čtyř próz „motivicky vzájemně povázaných časoprostorem stejné dědiny“.¹⁷¹ A stručně popisuje ústřední motivy jednotlivých povídek. Za „malý literární klenot, téměř vhodný do čítanek“¹⁷² považuje poslední povídku, a to především „pro autorčinu schopnost působivě vyjádřit specifický vztah dvou starých lidí“.¹⁷³

Janoušek tak usuzuje, že Dvořáková „zřetelně nechce pracovat s jednoduchými ideovými vzorci a příběhovými schémata“¹⁷⁴, ale umně modeluje „vnitřní protikladnost každé člověčí bytosti“.¹⁷⁵ A v souvislosti s tím uvažuje, zda by i přes svou zdánlivou nedramatičnost nebyla *Dědina* vhodnou předlohou pro divadelní inscenaci.

Pro *Český rozhlas Brno* reflektoval román Tomáš Sedláček. Titulek textu sice obsahuje citaci z *Dědiny*: *Vidíš, jak nás má bábička ráda!*, ale dál v textu s ní již autor nepracuje.

V úvodu stručně shrnuje dosavadní tvorbu Petry Dvořákové. Dál se pak jako oba předchozí recenzenti věnuje románovému jazyku a souvisejícímu místnímu ukotvení: „Cvičený dialektolog by nejspíše dokázal dějiště *Dědiny* přesně lokalizovat, je to někde v jihovýchodní části Vysočiny, tam, kde se stýkají izoglosy hanáčtiny už s obecnou středočeštinou.“¹⁷⁶

Zároveň zmiňuje přiložený plánek vsi, ale zdůrazňuje, že obec je „zcela fiktivní“.¹⁷⁷ Právě tento detail však podle něj „odkazuje k pozapomenutému žánru, na nějž Dvořáková

¹⁶⁸ JANOUŠEK, Pavel. 789 slov o próze. Petra Dvořáková: *Dědina*, Host, Brno 2018. *Tvar*. 2018, 29(14), 2.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ SEDLÁČEK, Tomáš. Vidíš, jak nás má bábička ráda! Nad knihou Petry Dvořákové uvažuje Tomáš Sedláček. In: *Český rozhlas Brno* [online]. 27. 7. 2018 [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/vidis-jak-nas-ma-babicka-rada-nad-knihou-petry-dvorakove-dedina-uvazuje-tomas-7574603>

¹⁷⁷ Tamtéž.

navazuje: je to vesnická realistická próza“.¹⁷⁸ Toto mikroprostředí je „použito co společenský model, jenž vedle estetických záměrů akcentuje složku poznávací“.¹⁷⁹

Za ústřední námět *Dědiny* považuje otázku, „co udělal vobrat, totiž revoluce, s vesnickým... společenstvím“¹⁸⁰, a jako Stehlíková to ilustruje na metafoře rozoraných mezí. V souvislosti s tím pak nastiňuje další navazující motivy, např. závist, nesnášenlivost, hamižnost, touhu po bohatství či sedláckou ctižádost.

Poté naznačuje románovou kompozici a všímá si, že „autorský vypravěč zcela ustoupil promluvám jednotlivých postav“.¹⁸¹

Svět *Dědiny* sice charakterizuje jako „běžný, zdánlivě banální“¹⁸², zároveň ale zdůrazňuje jeho „osudovou tíhu“.¹⁸³

Sedláček uvádí, že spojujícím principem již zmíněného společenství je „majetek, opečovaný dům, selská pole a vzpomínky na utrpěné křivdy“.¹⁸⁴ U mladých protagonistů pak „touha po snadných, to je lehce získaných penězích“.¹⁸⁵ A všímá si zajímavého rysu – „slabosti mužských postav“.¹⁸⁶

Autorka podle něj nahlíží „za fasádu venkovské idyly“¹⁸⁷ a místy užívá „až formanovsky ztrapňující a trapný humor“¹⁸⁸, což naznačovala už Stehlíková.

V závěru se Sedláček opět vrací k jazyku románu, kterému Dvořáková prý věnuje velkou péči – „míru dialektu přesně odměřuje podle stáří mluvčích“.¹⁸⁹ Což podle něj přidává na čtivosti jejího vyprávěcího stylu. Ale i přesto prý autorka klade spíš důraz na „obsažnou nosnost sdělení než literární možnosti“¹⁹⁰, takže i když má *Dědina* „potenciál stát se románem“¹⁹¹, „autorka tuhle možnost zjevně vypustila ve prospěch přehlednosti a údernosti solitérních příběhů“.¹⁹²

Sedláčkův text je, jak naznačuje i titul *Nad knihou Petry Dvořákové Dědina*

¹⁷⁸ SEDLÁČEK, Tomáš. Vídíš, jak nás má bábička ráda! Nad knihou Petry Dvořákové uvažuje Tomáš Sedláček. In: *Český rozhlas Brno* [online]. 27. 7. 2018 [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/vidis-jak-nas-ma-babicka-rada-nad-knihou-petry-dvorakove-dedina-uvazuje-tomas->

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Tamtéž.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Tamtéž.

uvažuje Tomáš Sedláček¹⁹³, spíše úvahou plnou série myšlenek a soudů, které jsou naznačeny, ale autor pro ně nevyužívá argumentaci.

Pro týdeník *Respekt Dědinu* dosti úsporně zrecenzoval Petr A. Bílek. Titulek *Exotické obrázky z Vysočiny*¹⁹⁴ vysvětluje už v perexu, kde píše, že obrazy ze života venkovského lidu byly kdysi pro měšťany určitými „obrazy exotického světa, který je blízký, a přece tak jiný“.¹⁹⁵ Právě Dvořáková podle něj tento „pozapomenutý žánr zkusila oživit“¹⁹⁶, ale „výsledkem je cosi napůl mezi člověkem přeživším zdánlivou smrt a zombiem“.¹⁹⁷

Prostřednictvím podtitulu se odkazuje na to, že v románu jde především o vztahy. Všimá si, že autorka nechává vyprávět řadu postav a čtenář na ně tak nahlíží i „očima jiných figur“.¹⁹⁸

Ani Bílek nevynechává zmínku o jazyku a místním ukotvení a všimá si přiloženého slovníku: „A protože jsme na Vysočině, všichni tu mluví nářečím, které si rovněž musíme osvojit. Kdybychom měli problémy, máme tu slovníček výrazů,“¹⁹⁹ uvádí poněkud ironicky.

Románu podle recenzenta chybí humor a dramatičnost. A ačkoliv „Dvořáková vše výtečně odpozorovala“²⁰⁰, Bílkovi se zdá, „jako by nechtěla do obrázků ze života zasahovat a provázat je dějovou nití, kvůli níž by stálo za to číst od začátku do konce“.²⁰¹ Na závěr tak píše, že etnologové a dialektologové se sice budou radovat, on má ale pocit, že *Dědině* chybí něco víc než jen přesný popis, „jak lidé kdesi žijí, myslí a mluví“.²⁰²

Recenzi *Nevšedním jazykem o banálních věcech*²⁰³ napsala pro *iLiteraturu.cz* Alena Scheinostová. V perexu vyzdvihuje „dokonale odpozorované typy“²⁰⁴ a použité nářečí, navíc se prý Dvořákové „podařilo vyhnout se klišé venkovských řachand“.²⁰⁵ Oboje podrobněji rozebírá dále v textu.

¹⁹³ SEDLÁČEK, Tomáš. Vidiš, jak nás má bábička ráda! Nad knihou Petry Dvořákové uvažuje Tomáš Sedláček. In: *Český rozhlas Brno* [online]. 27. 7. 2018 [cit. 2024-04-07]. Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/vidis-jak-nas-ma-babicka-rada-nad-knihou-petry-dvorakove-dedina-uvazuje-tomas->

¹⁹⁴ BÍLEK, Petr A. Exotické obrázky z Vysočiny. *Respekt*. 2018, (31), 57.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ SCHEINOSTOVÁ, Alena. Nevšedním jazykem o banálních věcech. In: *iLiteratura.cz* [online]. 1. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40267-dvorakova-petra-dedina>

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

Dědina se podle ní dá přiřadit hned k několika žánrům, a to k tradičnímu venkovskému románu či k „proudu nářečního psaní od *Maryši* a Baarových pohádek přes Glazarové *Advent* až třeba k *Deniku Ostravaka*“.²⁰⁶

Dále si všímá kompozice románu, která sice „není ničím novým“²⁰⁷, ale přece jen tyto čtyři příběhy „vytvářejí celek, který je vždy o jeden krok dál – či přesněji řečeno stranou“.²⁰⁸

Poté už se Scheinostová dostává k románovým postavám. V malé Petruně prý i „přes veškerou snahu o opak tušíme autorčinu sebezprezentaci“.²⁰⁹ Všechny příběhy hodnotí, jak už naznačovala v perexu, jako „dokonale odpozorované a svěže podané“.²¹⁰ Zároveň ale zdůrazňuje, že o příběhy v klasickém slova smyslu nejde, setkáváme se spíše s „dějově neohrazenými průhledy pod střechy chalup, zachyceními postav v situacích, které jsou pro ně možná zlomovými body“.²¹¹

I ona zmiňuje anotaci románu, která uvádí, že jde o lehce humorný příběh. „To však našťestí nesedí,“²¹² uvažuje a píše podobně jako Stehlíková, že přímočarého humoru a nadsázky je v *Dědině* jen málo, „a pokud ano, jde o grotesku, ze které lehce mrazí“.²¹³ Navíc zdůrazňuje, že ačkoliv by se mohlo na základě některých přítomných motivů stát, že půjde o „trapnou knižní obdobu rádoby zemitých Sluncí a sen“²¹⁴, Dvořákové se podařilo tomuto vyhnout.

V románu podle ní ale chybí autorce nadhled – „špetka odstupu od postav, které se autorka zdá brát až příliš vážně, jako by si je netroufala ani v náznaku reflektovat“.²¹⁵ S tím souvisí i volba způsobu vyprávění, při kterém jsou čtenář i autorka nuceni přijmout perspektivu postavy, která je zrovna vypravěčem. Navíc z psychologického hlediska zůstává řada z nich jen typy, „očekávatelnými figurami, jejichž případný vývoj je ‚papírový‘ a těžko uvěřitelný“.²¹⁶

Naopak prostřednictvím jazyka prý autorka rozlišila postavy dokonale. Navíc

²⁰⁶ SCHEINOSTOVÁ, Alena. Nevšedním jazykem o banálních věcech. In: *iLiteratura.cz* [online]. 1. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40267-dvorakova-petra-dedina>

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Tamtéž.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

recenzentka naznačuje, že hned v několika případech dokázala Dvořáková „svým protagonistům vdechnout lidskost, životnost a hloubku nebo vystihnout i jejich jemná vnitřní hnutí“²¹⁷, což ilustruje na příkladu scény, kdy Josef se syny zabíjejí potkany, přímo ale tuto scénu necítuje a to je v tomto případě škoda.

Poté se zaměřuje na příběh Josefa, Maruny a Zbyni, který vnímá jako centrální, a naznačuje, že je „možným klíčem k celé knize“.²¹⁸ V souvislosti s tím se ptá, proč k němu vlastně Dvořáková připojila další tři.

V závěru pak zmiňuje úvodní a závěrečné slovo autorky, které považuje za „až iritující“²¹⁹, protože jím Dvořáková na jedné straně podceňuje své čtenáře a na straně druhé samotný román: „Nevěří snad autorka svému textu natolik, aby jí nepřipadalo nutné jej dovysvětlovat a omlouvat? Měla by – dobrý je na to dost. Přestože nezasáhne do takové hloubky, do jaké by mohl,“²²⁰ dodává.

Román celkově ohodnotila 70 %, což na webu *iLiteratura.cz* přísluší dílu „talentovaného autora, který nezvládl některé dílčí parametry (nezáměrně rozkolísaný styl, nezvládnuté vedlejší postavy či dějové linky).“²²¹

70 % románu udělila také Monika Zavřelová ve své stručné recenzi pro *iDNES.cz* s příznačným titulkem *Vytvořte novou kategorii Litery. Speciálně pro Dědinu*.²²² Jedná se o téměř školskou recenzi, plnou nadnesených banálních metafor a klišé.

Hned v jejím začátku pracuje s tématem současného českého venkova a chválí Dvořákovou za to, jak se jí jeho obraz podařilo vykreslit. Všimá si, že každá z hlavních postav představuje určitou součást tohoto prostředí – „řezník Ladin reprezentuje srdce venkova... Maruna s manželem Josefem jeho tradici a trauma, které si nese z dob socialismu. Mladý Zbyněk pak rezignovanost dospívající generace“.²²³

Dále Zavřelová stejně jako ostatní recenzenti zmiňuje užitý jazyk, který označuje za „působnou řeč“²²⁴ a píše, že díky němu „Dvořáková nemusí nic přehnaně popisovat ani

²¹⁷ SCHEINOSTOVÁ, Alena. Nevšedním jazykem o banálních věcech. In: *iLiteratura.cz* [online]. 1. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40267-dvorakova-petra-dedina>

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Jak hodnotíme. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/jak-hodnotime>

²²² ZAVŘELOVÁ, Monika. Vytvořte novou kategorii Litery. Speciálně pro Dědinu. In: *iDNES.cz* [online]. 18. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/petra-dvorakova-dedina-recenze.A180817_094710_literatura_kiz

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

vysvětlovat“.²²⁵ Recenzentka neopomíná ani odlišení jednotlivých postav dle jejich mluvy. Z Vysočiny odposlouchaný dialekt tak podle ní posouvá román „daleko za hranice knižního průměru. A je to jasné už po pár desítkách stránek.“²²⁶

V závěru pak uvažuje nad tím, že v době, kdy se pořád mluví o propasti mezi městy a venkovem, „*Dědina* Dvořákové nesehrává nejlepší roli“.²²⁷ Pro čtenáře neznalého venkovského prostředí totiž podle ní může působit „nečitelně“.²²⁸ A venkovany samotné by zase mohla kvůli stereotypnímu zobrazování urazit.

Zároveň ale zdůrazňuje, že je třeba si uvědomit, že „*Dědina* není reportáž, dokument ani zpráva, je to román“.²²⁹ A navíc je podle ní autorčina interpretace vesnice podána „zcela znamenitě“²³⁰, dokonce jde prý z uměleckého hlediska o nejlepší práci autorčiny kariéry.

3.1.2 Shrnutí

Recenzenti i přes určité výtky hodnotili román vcelku kladně. Nejčastěji byl vzhledem k použití dialektu chválen jazyk a s ním související místní ukotvení na spisovatelčině rodné Vysočině. Recenzenti si všímali, že autorka s ním funkčně pracuje při odlišování jednotlivých vypravěčů, kterých je v románu hned několik, a že využití nářečí přidává na autenticitě.

S ohledem na to, že hlavních postav má *Dědina* více, recenzenti se jim většinou věnovali v obecné rovině. Vyzdvihovali, že je Dvořáková nasvěcuje z různých úhlů, a to především prostřednictvím ostatních postav. Ambivalentně pak vnímali kritický odstup, který k nim měla. Například podle Aleny Scheinostové je brala až příliš vážně. Pavel Janoušek naopak chválil, že se tímto Dvořákové podařilo vykreslit nejednoznačnost lidských individuí.

Z motivů a témat románu byly zmiňovány hříšnost a lakota, revoluce, sedlácká ctižádost či vnitřní protikladnost každého člověka. Recenzenti se shodovali, že v románu jde především o vztahy, vnitřní pocity postav, jejich názory, ne akci a drama.

Dvě recenzentky, Olga Stehlíková a Alena Scheinostová, pracovaly s anotací románu, která naznačuje humor a nadsázku. Obě se ale shodly, že je zavádějící a vtipu je

²²⁵ ZAVŘELOVÁ, Monika. Vytvořte novou kategorii Litery. Speciálně pro *Dědinu*. In: *iDNES.cz* [online]. 18. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/petra-dvorakova-dedina-recenze.A180817_094710_literatura_kiz

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

v *Dědině* pomálu, spíše zcela chybí. A pokud se přece jen objeví, Olga Stehlíková a Tomáš Sedláček ho přirovnávají ke scénám z filmů režiséra Miloše Formana.

Diskuse o kompozici románu nechyběla snad v žádné z recenzí. Několik recenzentů uvažovalo nad tím, zda bylo nutné sestavit knihu ze čtyř příběhů a zda se autorka neměla věnovat pouze ústřednímu příběhu Maruny, Josefa a Zbyni.

Na žánrovém zařazení románu se víceméně všichni recenzenti shodli a zmiňovali jeho příslušnost k tradici české venkovské prózy. Například Petr A. Bílek napsal, že se Dvořáková tento pozapomenutý žánr pokusila oživit, avšak ne zcela úspěšně. Podle Tomáše Sedláčka na něj odkazuje příloženým plánkem vsi (konkrétně zmiňuje žánr vesnické realistické prózy). Alena Scheinostová zase uvažovala nad tím, že by se *Dědina* dala zařadit i k proudu nářečního psaní.

3.2 Mediální reflexe románu *Plachetnice na vinětech*

Intimním románem *Plachetnice na vinětech*, který vyšel v roce 2020 v nakladatelství Host, se jihočeský spisovatel Jiří Hájíček odklonil od velkých společenských témat.²³¹ „Cítím, že jsem touhle novou knihou ukročil někam stranou, možná jsem se vydal nějakým jiným směrem. Ta knížka je trochu jiná než (mé) ostatní romány,“ uvedl pro *Artzónu* Hájíček.²³²

Vypráví příběh sedmačtyřicetileté docentky angloamerické literatury Marie Solecké, která je čerstvě rozvedená, jejíž muž (zajištěný realitní makléř) ji opustil kvůli své pětadvacetileté asistentce. Dcera Lenka je na ročním studijním pobytu ve Vídni, a Marie tak zůstává sama ve svém velkém dejvickém bytě. Aby mohla pečovat o nemocné rodiče, stěhuje se ale na léto do bytu své sestry Veroniky v Českém Krumlově, odkud to má kousek do rodné vsi, fiktivních Přidonic. Velká část románu se tak odehrává v jižních Čechách, regionu, kde se typicky odehrávají Hájíčkovy příběhy, jak jsem již konkrétněji nastínila v kapitole o autorově tvorbě. V Českém Krumlově se setkává s mladičkým knihkupcem Filipem a zažívá krátké romantické vzplanutí, jak sama pak říká, „shakespearovskou lásku“. Zároveň se snaží urovnat vztahy se svou sestrou, která jí vyčítá, že odešla do Prahy studovat, zatímco Veronika musela pracovat doma při hospodářství, nebo že o rodiče pečuje v podstatě jen ona sama. Také se pokouší lépe porozumět svému otci a pochopit jeho závislost na alkoholu. V závěru románu navazuje romantický vztah s Hynkem, instruktorem tandemového seskoku padákem, se kterým vyráží na vánoční výlet do Berlína.

²³¹ Jiří Hájíček. *Host* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/hajicek-jiri/>

²³² MICHAİLIDIS, Saša. *Artzóna*. Televize, ČT art, 20. října 2020. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12072033166-artzona/220542151010024/>

Plachetnice na vinětách jsou Hájíčkovým druhým románem, ve kterém je hlavní hrdinkou žena. Na rozdíl od *Rybí krve*, kde byla také ženská hlavní hrdinka, která byla zároveň vypravěčkou, jsou *Plachetnice na vinětách* vyprávěny v er-formě. „Žádná scéna se neodehraje bez ní (Marie), snažil jsem se jí jako autor nahlédnout do hlavy i do duše, ale ne zas moc, aby za ni mluvilo hlavně její konání, dialogy, trochu jako ve filmovém scénáři,“ popsal Hájíček pro *Kavárnu nakladatelství Host*.²³³

Kniha je rozdělena do dvanácti kapitol, a to chronologicky podle měsíců v jednom kalendářním roce. Chronologii narušuje pouze první kapitola – *říjen 2018*, který je předřazen před ostatní měsíce.

3.2.1 Reflexe kritických ohlasů románu

Pro *Bubínek Revolveru* napsala recenzi Tereza Šnellerová. Hned na začátku zmiňuje fakt, že *Plachetnice na vinětách* jsou po *Rybí krvi* „druhým Hájíčkovým románem, jehož hlavní postavou je žena“.²³⁴ Šnellerová při charakteristice hlavní postavy opakovaně pracuje s jejím vědomím vykořeněním, tedy odchodem z venkova. Na něm ilustruje Mariin intelekt, který ji k odchodu předurčil a stal se zároveň „bariérou mezi ní, zbytkem rodiny i vesnickým prostředím“²³⁵, a další motivace – „touhu vzepřít se svého času despotickému otci a snahu být sama sebou, tedy být úspěšná jinak, než se v jejím prostředí předpokládá.“²³⁶

Mariin návrat domů na venkov podle recenzentky není typicky idylickým návratem do krajiny dětství ani nejde o strategii úniku před rozpadem manželství, hlavní hrdinka se do rodné vsi vrací z čistě racionálního rozhodnutí daného nutností.

Zprvu má podle ní příběh povědomé, pro Hájíčka typické kontury – odehrává se v jižních Čechách, zabývá se pochroumanými rodovými osudy zasaženými dějinnými událostmi, zpretrhanými rodinnými vazbami a hlavní hrdinka prožívá vnitřní krizi. Za dominantní linku příběhu považuje Šnellerová Mariino dočasné nastěhování do bytu v Českém Krumlově a péči o nemocné rodiče. Tato linka pak ale ubíhá směrem k milostné zápletce, kde podle ní Hájíček „sklouzl do žánrových šablon“²³⁷ a přehlušil intenzitou popisu

²³³ ŠTĚPÁNEK, Radek. Jako muž jsem stál na straně Marie ve všem, co v nové knize řeší. In: *Kavárna nakladatelství Host* [online]. 2020 [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://kavarna.hostbrno.cz/clanky/jako-muz-jsem-stal-na-strane-marie-ve-vsem-co-v-nove-knize-resi>

²³⁴ ŠNELEROVÁ, Tereza. Romantika podle Hájíčka. In: *Bubínek Revolveru* [online]. 18. 2. 2021 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.bubinekrevolveru.cz/romantika-podle-hajicka>

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž.

a banálností zbytek příběhu, což se „projevuje zejména na dialozích“.²³⁸ Tento postup ale zároveň recenzentka nehodnotí jako nutně neobratný, jen nebude oslovovat Hájíčková dosavadního čtenáře. Toho naopak podle ní „překvapí plochost“ a „místy neinvenčnost v imaginaci“, u určitých scén tak prý opouštíme „Hájíčka, jak ho známe a ceníme“.²³⁹ V závěru recenze Šnellerová dokonce píše, že „v *Plachetnici na vinětech* se ani Hájíček klišé nevyhnul.“²⁴⁰

Za působivé naopak hodnotí autorovo vyprávění, které má „střízlivé tempo, dávkované krátkými větami, bez rušivých odboček“.²⁴¹ Dále vyzdvihuje „schopnost zachovat jisté napětí v nedořečeném, či naopak bezprostředními flashbacy ‚přehrávajících‘ Mariiny minulé rozhovory, jimiž se baví při nezáživné cestě autobusem“.²⁴²

Recenzentka si všímá i kompozice románu, která „k očekávatelné ‚kolizi‘ navádí hned v úvodu“.²⁴³ Trik předsunuté kapitoly, kdy se dozvídáme o konci Mariina letního románu s Filipem hned na začátku knihy, však podle ní sice upoutá pozornost, ale v celé délce textu ji neudrží.

Pro *A2* napsal recenzi Jakub Vaníček a již z názvu je zřejmý její kritický nádech: *Takové milé prázdné nic. Absence tématu v nové próze Jiřího Hájíčka*²⁴⁴. Jde podle něj o obyčejný jednoduchý příběh, kterému ale chybí téma, a díky tomu tak máme příležitost sledovat, co dalšího „může Hájíčkovu psaní sytit“.²⁴⁵ Tím je například autorova schopnost „uvést do pohybu několik postav“, „načrtnout určitý typ“ a vystavět pro své postavy „jednoduché univerzum“.²⁴⁶ Zároveň ale zmiňuje, že kromě hlavní protagonistky jsou ostatní postavy načrtnuty pouze letmo, což platí i pro jejich osobní příběhy. Navíc se podle něj Hájíčkovu „nedaří vystavět přesvědčivý obraz světa“²⁴⁷ a zdá se, že je to způsobené absencí „jistoty velkého historického okamžiku“²⁴⁸, jakou nacházíme například v *Selským baroku* nebo *Rybí krvi*. Výsledkem je pak prý „nekomplikovaná, eo ipso čtivá prózička“.²⁴⁹

²³⁸ ŠNELEROVÁ, Tereza. Romantika podle Hájíčka. In: *Bubinek Revolveru* [online]. 18. 2. 2021 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.bubinekrevolveru.cz/romantika-podle-hajicka>

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ VANÍČEK, Jakub. *Takové milé prázdné nic. Absence tématu v nové próze Jiřího Hájíčka*. In: *A2* [online]. 23, 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2020/23/takove-mile-prazdne-nic>

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Tamtéž.

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž.

Vaníček hned v perexu také zmiňuje pro Hájička typické kulisy jihočeského venkova. Později se k nim v textu vrací konkrétněji a dává jim přívlastek „poněkud oprýskané“.²⁵⁰ Použití spojení „jakože-venkov s jakože-hospodou“²⁵¹ pak působí jako by Hájiček v románu vystavěl jen jakýsi pseudo-venkov. K tomu pak přidává jeden konkrétní obraz ze závěrečné kapitoly románu, kdy Marie před Vánoci navštíví v Českém Krumlově kadeřnici Petru: „Hořící svíčky, smrková větvíčka s ozdobami, ošatka s cukrovím.“²⁵² A komentuje to slovy: „Hrob českého romanopisectví snad nemohl mít ostřejších kontur, než jakých se mu dostává s tímto dobře udělaným kýčovitým nic.“²⁵³

Recenzent dokonce uvažuje nad tím, zda nešlo o chybnou snahu nakladatelství „vyrobit z lehkého čtiva román, jehož ústřední postava „přemítá o tom, co bylo, a současně se ptá, jak žít dál,““²⁵⁴ jak je uvedeno v anotaci knih, protože podle něj nejde o nic jiného „než o obyčejnou letní romanci“²⁵⁵. Vaníček dokonce užívá už poměrně hanlivého spojení „plytký krám“²⁵⁶, při jehož dočítání měl pocit, „že tu něco sakramentsky nehraje“.²⁵⁷

Zcela protikladně hodnotí román Radim Kopáč ve své recenzi *Jak sdělit druhým svoji situaci*. Jiří Hájiček napsal jednu ze svých nejlepších knih pro *Lidové noviny*, která je v tomto deníku už druhou recenzí v pořadí, první se věnují níže. Podle něj napsal Hájiček „jednu ze svých nejlepších knih“²⁵⁸ a míra významu tohoto sdělení vychází i z faktu, že ho Kopáč užil hned v titulku recenze. Dále recenzent zmiňuje, že se Hájiček „zřetelně vývojově posunul“, a to především díky mnohovrstevnatosti románu, který „zohledňuje jak viděnou, hmatatelnou skutečnost, tak její potenciální, fikční dimenze“. To, co Vaníček vnímá jako kýč, tedy například vánoční čas v Českém Krumlově, Kopáč považuje za funkční součást, kdy kýč představuje stereotyp, který je nutnou základnou lidského života. A dodává k tomu, že „Hájičkova literatura je skvělým návodem, jak tenhle fakt přijmout, reflektovat, překonat“.²⁵⁹ I Kopáč si stejně jako Vaníček všímá obyčejnosti románu, ale právě v ní vidí

²⁵⁰ VANÍČEK, Jakub. Takové milé prázdné nic. Absence tématu v nové próze Jiřího Hájička. In: *A2* [online]. 23, 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2020/23/takove-mile-prazdne-nic>

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² HÁJÍČEK, Jiří. *Plachetnice na vinětách*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2021, s. 253.

²⁵³ VANÍČEK, Jakub. Takové milé prázdné nic. Absence tématu v nové próze Jiřího Hájička. In: *A2* [online]. 23, 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2020/23/takove-mile-prazdne-nic>

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Tamtéž.

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ KOPÁČ, Radim. Jak sdělit druhým svoji situaci. Jiří Hájiček napsal jednu ze svých nejlepších knih. In: *Lidové noviny* [online]. 2. 6. 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/recenze-jak-sdelit-druhym-svoji-situaci-jiri-hajicek-napsal-jednu-ze-svych-nejlepsich-knih.A200605_111300_ln_kultura_jto

²⁵⁹ Tamtéž.

jeho sílu – „v řečeném i nevyřčeném, v možném“.²⁶⁰

Recenzent ve svém textu nevynechává zmínku o pro Hájíčka typických časoprostorových kulisách – jihočeská vesnice a její obyvatelé se svými bolestnými historickými zkušenostmi.

Návrat z města na rodný venkov vnímá jako pro Marii ozdravnou a objevnou „cestu na jih“.²⁶¹ Všimá si ale, že tento návrat není snadný, hlavní hrdinka se potýká se soudržností místních, pro které je ona, intelektuálka z města, „vetřelec, který by mohl fungování jejich kolektivního organismu narušit“.²⁶² Využívá zde slova „kořeny“, které je s venkovem silně spjata a představuje rodové vazby, pojí ho s obrazem otcovy komentované prohlídky, která „Marii usazuje“.²⁶³

Za motiv se skvělým potenciálem považuje úplný závěr románu, kdy Marie s Hynkem potkávají na opuštěném letišti v Berlíně starce pouštějícího draka. „Marie se v něm odráží jako v zrcadle: ona je tím drakem vysoko nad mraky; konečně svobodná, volná, svá,“²⁶⁴ vykládá metaforu Kopáč. Zároveň ale uvažuje nad tím, že to může být zcela jinak, protože román má otevřený konec: „Oblouk vyprávění se zarazí pár centimetrů nad zemí. Aby zůstal prostor pro spekulace, hypotézy, fantazie a snění.“²⁶⁵ A opět to, nad čím se Vaníček jen těžko ubránil cynickému úšklebku: „Úzkost z konce a konečnosti. A taky z osamělosti. Bolelo to uvnitř i vně. Nedalo se před tím schovat,“²⁶⁶ vnímá Kopáč jako „privátní meditaci nad lidskou samotou“.²⁶⁷

Vladimír Stanzel v kritice pro časopis *Host* hned na začátku vypichuje typické rysy Hájíčkovy tvorby – „topos jižních Čech, kontrast venkova a města a soustředění na mezilidské (i mezigenerační) vztahy“.²⁶⁸ Ty by podle kritika mohly zapříčinit, že bude Hájíček zaškaturkovan mezi regionální autory jednoho tématu. Ale právě románem *Plachetnice na vinětách* autor dokázal, že by šlo o mylnou generalizaci: „Ten (román), ačkoli

²⁶⁰ KOPÁČ, Radim. Jak sdělit druhým svoji situaci. Jiří Hájíček napsal jednu ze svých nejlepších knih. In: *Lidové noviny* [online]. 2. 6. 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/recenze-jak-sdelit-druhym-svoji-situaci-jiri-hajicek-napsal-jednu-ze-svych-nejlepsich-knih.A200605_111300_ln_kultura_jto

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Tamtéž.

²⁶⁵ Tamtéž.

²⁶⁶ HÁJÍČEK, Jiří. *Plachetnice na vinětách*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2021, s. 123

²⁶⁷ KOPÁČ, Radim. Jak sdělit druhým svoji situaci. Jiří Hájíček napsal jednu ze svých nejlepších knih. In: *Lidové noviny* [online]. 2. 6. 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/recenze-jak-sdelit-druhym-svoji-situaci-jiri-hajicek-napsal-jednu-ze-svych-nejlepsich-knih.A200605_111300_ln_kultura_jto

²⁶⁸ STANZEL, Vladimír. Romantika v sendviči. *Host*. 2020, (8), 58.

všechny výše zmíněné atributy obsahuje, posunuje autorskou poetiku dál a ukazuje Hájička jako minimalistu dokonale ovládajícího spisovatelské řemeslo a suverénně pracujícího s podtextem.“ Z tohoto vyjádření je zřejmé, že se Stanzel výrazně shoduje s Kopáčem právě ve zmíněném Hájičkově posunu, řemeslném minimalismu a práci s podtextem.

Hrdinčiny víkendové návraty na venkov vnímá kritik jako „sui generis osobní terapie“. I on pracuje se slovem „kořeny“ a píše o vytržení z nich, které způsobí, že Mariin terapeutický proces není jednoduchý, protože ona už mezi místní nepatří, „je v jejich tkáni cizorodým prvkem“.²⁶⁹ Odcizení hlavní hrdinka cítí i ve vztahu k rodičům a sestře Veronice. Zde si kritik všímá, že i přes to, že je Marie „intelektuálka živící se slovem, naráží na svou neschopnost vyjádřit, co k těm nejbližším lidem vlastně cítí“.²⁷⁰ A stejně jako Kopáč předkládá metaforu letiště Tempelhof, která naznačuje, že by mohlo být Mariino hledání odpovědí na znepokojující otázky u konce.

Jak naznačuje titulky kritiky *Romantika v sendviči*²⁷¹, recenzent pracuje se dvěma linkami příběhu. Romantickou linkou: „Láska je jedním z nosných témat knihy, která je psaná jako romance, místy balancující na hraně kýče“²⁷², který pro něj představuje například již zmíněný „vánoční happy end“.²⁷³ Soudí tak, že román ocení spíše čtenářky než čtenáři, což ale nepovažuje za „ekonomický kalkul“²⁷⁴, jak by se mohlo zdát vzhledem k tomu, že ženy v Česku přečtou průměrně za rok více knih než muži²⁷⁵. Zároveň hodnotí Hájičkův „ponor do ženské psyché“ částečně neurčitě jako „citlivý a asi i uvěřitelný“.²⁷⁶

Druhou linkou vnáší Stanzel do románu sociologické hledisko. Všímá si totiž Mariiny příslušnosti k tzv. sendvičové generaci, „fenoménu západní společnosti sociology identifikovaném a popisovaném v posledním desetiletí“.²⁷⁷ Jde o generaci lidí ve středním věku, kteří stále ještě pečují o své již odrůstající děti a zároveň i stárnoucí rodiče, „dostávají se mezi dva pomyslné mlýnské kameny“.²⁷⁸

Dalšími nosnými tématy románu jsou podle něj samota a neschopnost komunikace,

²⁶⁹ STANZEL, Vladimír. *Romantika v sendviči*. *Host*. 2020, (8), 58.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ *Čtenáři a čtení v České republice v roce 2023* [online infografika]. Praha: Národní knihovna ČR a Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2023. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/TK_Ctenari_a_cteni_infografika2023.pdf

²⁷⁶ STANZEL, Vladimír. *Romantika v sendviči*. *Host*. 2020, (8), 58.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ Tamtéž.

kterou ale Stanzel zmiňoval už v části kritiky věnující se Mariinu návratu domů a odcizení se rodině. Kritik si všímá, že v této lince „o sobě dávají vědět také ‚velké dějiny‘, ovšem tentokrát spíše jen okrajově“²⁷⁹, a to především skrze minulost Mariina otce, která je ale v knize předkládána jen prostřednictvím „pár střípků“²⁸⁰, které k „sestavení ucelené mozaiky“²⁸¹ nestačí.

I Stanzel ve své kritice zmiňuje kompozici románu založenou na kalendářním cyklu s předsazenou kapitolou a nazývá ji „falešnou hrou“²⁸² se čtenářem, což vyznívá trochu pejorativně, protože tento názor nerozebírá konkrétně.

V závěru textu se pak kritik znovu vrací ke zmíněné práci s podtextem, kdy píše, že „to podstatné zůstává často za slovy, nevyřčeno“²⁸³, což ale může vést k „obtížnější čitelnosti motivace jednání některých postav“.²⁸⁴ Svou sečtělost podle něj Hájiček „dává neokázale najevo vhodně komponovanými citacemi světových autorů“²⁸⁵, které se k docentce angloamerické literatury Marii hodí.

Románu pak vytýká „jistou exkluzivitu hlavní postavy“²⁸⁶ a „snad až přílišnou nevzrušivost“²⁸⁷, schází mu i vzhledem k Mariině existenciální krizi „větší emoční intenzita, drásavost, vše se odehrává jakoby tlumeně až chladně“.²⁸⁸ Jenže právě v tom podle mě tkví Hájičkův minimalismus, který Stanzel v úvodu kritiky naopak chválil.

Rovnou dvě kritické reflexe vyšly v časopise *Tvar*, konkrétně v rubrice *Dvakrát*. Autorkou první z nich je Iveta Mikešová, která pracuje s pojmem klišé už v titulku *Hájičkovo ohledávání klišé středního věku*²⁸⁹ a pak i dále v textu, kdy si všímá, že Mariin rok života „zahrnuje soubor klišé spojovaných s okamžikem, kdy jsme v půli se svou poutí“.²⁹⁰ Jedním z motivů souvisejících s tímto životním obdobím, který recenzentka vypichuje, je bilancování, které nachází například v obrazech, jež maluje Mariin otec a „které zachycují jakýsi rodový mýtus“.²⁹¹

²⁷⁹ STANZEL, Vladimír. Romantika v sendviči. *Host*. 2020, (8), 58.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž.

²⁸² Tamtéž.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ Tamtéž.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ Tamtéž.

²⁸⁹ MIKEŠOVÁ, Iveta. „Najednou nevíš, kde je pro tebe doma.“ Hájičkovo ohledávání klišé středního věku. *Tvar*. 2020, 31(15), 3.

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ Tamtéž.

Plachetnice na vinětách hned v úvodu prostředím, tématem a postavami zařazuje mezi Hájičkovy jihočeské „venkovské prózy morálního neklidu“.²⁹² Všimá si, že Marie s protagonisty předchozích románů sdílí osamělost, která pramení z „rozkročenosti mezi venkovským a městským prostředím, mezi vzdělaností a ‚selským rozumem‘, mezi moderním způsobem života a následováním rodových tradic“.²⁹³ Román se jí tak jeví především jako příběh založený na protikladech.

I Mikešová si všimá, že Hájiček ve svém posledním románu pracuje s jinými tématy než doposud – „s nesdělitelností vlastního příběhu a osamělostí pramenící z pocitu neschopnosti sdílet svou situaci s blízkými“.²⁹⁴ Tato témata pak reprezentuje uzavřenost všech postav ve vlastních interpretacích a dialogy mění se v monology, Hájiček v nich ale podle ní nedochází „až na dřeň“.²⁹⁵

Jak vyplývá i z první části titulku „*Najednou nevíš, kde je pro tebe doma*“²⁹⁶, další podstatnou linkou je pro Mikešovou „kolaps osobního světa složeného ze známých kulís, postav a rituálů“²⁹⁷, se kterým se Marie po rozvodu potýká a který řeší právě návratem do rodných Přídnovic.

Plachetnice na vinětách jsou podle ní „demonstrací jazykového a stylového mistrovství, schopnosti poetického, imaginativního vylíčení prostředí i situací“.²⁹⁸ Kompozici románu hodnotí jako promyšlenou. Chválí sice to, že Marie „představuje celkem zdařilý portrét jedince v okamžiku ‚ztráty drajvu“²⁹⁹, ale zároveň jí chybí „rafinovanější odstíny ženského vyrovnání se s přibývajícím věkem“.³⁰⁰

Druhou recenzi pro *Tvar* napsal Pavel Horký. Text je z velké části víceméně srovnáním *Plachetnic na vinětách* s předchozím Hájičkovým románem *Dešťová hůl*, který na autora recenze očividně zapůsobil: „V tomto díle mě autor dokázal pohnout k účasti s osudy svých postav, a to díky senzitivnímu kroužení kolem konstant lidské existence.“³⁰¹ Nový román naopak považuje za „mnohem méně vydařený“³⁰², což ilustruje na dialozích,

²⁹² MIKEŠOVÁ, Iveta. „Najednou nevíš, kde je pro tebe doma.“ Hájičkovy ohledávání klišé středního věku. *Tvar*. 2020, **31**(15), 3.

²⁹³ Tamtéž.

²⁹⁴ Tamtéž.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ HORKÝ, Pavel. Román postrádající estetickou působivost. *Tvar*. 2020, **31**(15), 3.

³⁰² Tamtéž.

kteřé podle něj „znějí často poněkud tezořitě“.³⁰³ Napřříklad rozhovor Marie s manželem Lubošem hodnotí jako „plný kliše“³⁰⁴ a nepřesvědčivý, což vede i k určité „schematičnosti postav“.³⁰⁵ Ty jsou podle Horkého často stavěny do „nevěrohodně vyhocených pozic“³⁰⁶, z nichž pak vyvstává zjednodušující „protiklad intelektuálního a zároveň povýšeného obyvatele velkoměsta a přízemního a nepřejícího venkovana“.³⁰⁷ Křečovitost dialogů je pak prý zřejmě způsobena tím, že pro ně není předem vytvořena atmosféra.

Stejně jako Stanzel si i Horký všímá aluzí na známá díla, jejich užití však popisuje jako „někdy až nepřipadné“.³⁰⁸ Svět literatury je v románu prý představen jen povrchně, „jako kdyby pro Marii znamenal pouze okrajovou záležitost“³⁰⁹, a paralely mezi příběhem a klasickými literárními texty „jsou poněkud násilné“.³¹⁰

Kladně recenzent hodnotí práci s titulním motivem plachetnice, prostřednictvím něhož Hájíček buduje „tklivou atmosféru“.³¹¹

Jinak jde ale podle Horkého o „nenáročné čtení“³¹² bez větší estetické působivosti. A uvažuje nad tím, zda se Hájíček nevydal „směrem středního proudu“³¹³, ač má prý na víc.

Recenzi pro *Respekt* napsal Josef Chuchma. Nejprve, pro mě trochu nepochopitelně, stručně popisuje děj románu *Dešťová hůl*, což využívá jen k tomu, aby zmínil, že i jeho hrdina, stejně jako Marie, prožívá existenciální krizi.

Dále navazuje charakterizováním kompozice románu a dramatické expozice na jeho počátku, která podle něj „navnadí čtenáře k rozkrývání toho, co se přihodilo předtím“.³¹⁴

Román charakterizuje jako „komorní analýzu ryze privátních stavů a situací“.³¹⁵ Všímá si sociálního rozložení – na jedné straně je zde zajištěná „docentka Solecká“³¹⁶, která jezdí v SUV a „nezřídka úřaduje v dejvické kavárně“³¹⁷, na straně druhé pak její sestra s manželem, kteří jsou na tom „méně komfortně“³¹⁸ a po tom, co se jim rozbije jejich letitý

³⁰³ HORKÝ, Pavel. Román postrádající estetickou působivost. *Tvar*. 2020, 31(15), 3.

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ Tamtéž.

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² Tamtéž.

³¹³ Tamtéž.

³¹⁴ CHUCHMA, Josef. Vítr do plachet fouká, ale plavba je bezpečná. *Respekt*. 2020, (34), 54.

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Tamtéž.

vůz, musí si půjčit právě Mariin automobil.

Především skrze postavu Marie a její osud Chuchma tvrdí, že „vše je v *Plachetnicích na vinětách* typické a povědomé – jak z hlediska obecného, tak z hlediska čtenáře znalého Hájíckových děl“.³¹⁹ Hlavní hrdinka tak podle něj představuje typicky hájíckovský „motiv odrodilce“³²⁰, jež se vrací na jihočeský venkov, který je mu ale čím dál vzdálenější. A tak i Chuchma popisuje Marii jako cizinku v rodné vsi.

Dalším pro Hájíčka typickým motivem, který nechybí ani v *Plachetnicích na vinětách*, jsou pak podle něj „dávné pocity křivd a nevyřízených účtů“.³²¹

I vyprávění hodnotí jako „staré známé hájíckovské: přehledné, klidné a realistické“.³²² Jde podle něj o „řemeslně bezpečně zvládnutý text“³²³, který plyne hladce, je předpokládatelný a místy citlivý. Oceňuje práci s titulním motivem a popisuje ji jako nápaditou a výmluvnou.

Ve druhé půli recenze však dochází k obratu, Chuchma považuje hojnou typičnost za „uměleckou stagnaci“ a román popisuje jako „maloměšťácky krotký“. Schází mu prý „drásavost a naléhavost“. Hájíckův text poměrně příznačně přirovnává k „jízdě v dobře odpruženém SUV po kočičích hlavách – houpe to, ale nedrcná, bezpečnost zaručena“. Právě s onou bezpečností pracuje několikrát, včetně titulku recenze *Vítr do plachet fouká, ale plavba je bezpečná*.³²⁴

Petr Hanuška v recenzi pro *Hospodářské noviny* hned v perexu nastiňuje typické Hájíckovy kulisy, jako je krajina, půda či rodové vazby, s tím, že nechybí ani v jeho nejnovějším románu.

Titulek recenze, který zní *Marie vyklízí pole*³²⁵, naráží na to, že hlavní hrdinka po rozvodu vyklízí pole „mladší sokyni“³²⁶, což ale v románu není moc výrazný motiv, a tak je překvapující, že se dostal až do titulku. Motiv mužem zklamané ženy sice recenzent považuje za obligátní, ale Hájíček ho podle něj „dokáže zdárně vybalancovat“³²⁷ zachycením různých podob Mariiny „osobní terapie“³²⁸ a zároveň její snahou porozumět svým nejbližším.

³¹⁹ CHUCHMA, Josef. Vítr do plachet fouká, ale plavba je bezpečná. *Respekt*. 2020, (34), 54.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž.

³²³ Tamtéž.

³²⁴ Tamtéž.

³²⁵ HANUŠKA, Petr. Marie vyklízí pole. *Hospodářské noviny. Příloha – Víkend*. 7. 8. 2020. s. 13.

³²⁶ Tamtéž.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ Tamtéž.

Dále pak popisuje Hájíčka a jeho hrdiny obecně a pokračuje tím, že *Plachetnice na vinětách* jedou „do jisté míry ve stejných kolejích, leč o velké historické křivdy v nich až tak nejde“.³²⁹ Konkrétně o Marii pak později píše jako o „geneticky obdobně vytesaném hrdinovi“³³⁰, jako jsou postavy z dalších Hájíčkových románů. A všímá si v souvislosti s tím nepřehlédnutelného faktu, že Hájíčkoví hrdinové stárnou spolu se svým tvůrcem, což ilustruje na postavě autorovy prvotiny *Snídaně na refýži*. Konstantní je i vyjadřovací úspornost, „v níž převažují kratší údernější věty, strohé promluvy“.³³¹

Hanuška nastiňuje několik ústředních otázek, na které se Marie snaží hledat odpovědi, a píše, že „sít otázek a hledání odpovědí... nepřenáší na románové postavy žádné tragické, či naopak kýčovitě šťastné zlomy“.³³² Vyprávění „zprostředkovává vševědoucí vypravěč, ale drtivá většina skutečností je přenášena a hodnocena skrze její (Mariinu) vnitřní optiku“.³³³

Pro *Mladou frontu DNES* napsala poměrně stručnou recenzi s titulkem *Irituje naivitou, baví stylem*³³⁴ Monika Zavřelová. Hned v úvodu propojuje dva motivy knihy – člověka v krizi a návrat ke kořenům: „V krizích se lidé často vydávají na cestu zpět ke kořenům a spisovatelé tohoto motivu pravidelně s libostí využívají.“³³⁵

Zavřelová si všímá kontextu doby vydání románu a píše, že se „stal pomyslným symbolem postupného probouzení se z nucené literární hibernace“³³⁶, kterou myslí jaro 2020, kdy byl v Česku kvůli pandemii koronaviru vyhlášen nouzový stav, a došlo tak i k uzavření kamenných knihkupectví či zákazu veřejného shromažďování – tedy i autorských čtení či autogramiád.

Dál se recenzentka věnuje Mariiným setkáním s muži, která podle ní ale nejsou tím nejlepším, co můžou *Plachetnice na vinětách* nabídnout. Románek s knihkupcem Filipem hodnotí jako „naivitou a melodramatem načichlý“ a „spíš iritující a únavný“.³³⁷ Všímá si, že Marie se během něj chová jako „hrdinka telenovely z pozdních devadesátých let a všem okolo to zákonitě musí začít lézt krkem“.³³⁸

Naopak kladně hodnotí přítomnost Hájíčkových autorských předností – např. jeho

³²⁹ HANUŠKA, Petr. Marie vyklízí pole. *Hospodářské noviny. Příloha – Víkend*. 7. 8. 2020. s. 13.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Tamtéž.

³³² Tamtéž.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ ZAVŘELOVÁ, Monika. Irituje naivitou, baví stylem. *Mladá fronta DNES*. 6. 8. 2020. s. 12.

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ Tamtéž.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ Tamtéž.

„nestrojený, seč precizní jazykový styl“.³³⁹

Kalendářní kompozici románu s předsazenou retrospektivní kapitolou pouze zmiňuje, ale dále nekomentuje.

Nezodpovězených otázek týkajících se lidí z okolí hlavní hrdinky, které pramení z „nelogické komunikace a zbytečných výpadů“³⁴⁰, je podle recenzentky až příliš a alespoň část tajemství by „autor mohl odhalit aspoň čtenáři“³⁴¹, kterému by to umožnilo poznat i jinou postavu než jen Marii.

I jako žena hodnotí Završlová Hájičkovu „exkurzi do světa ženského myšlení i duše“³⁴² na výbornou, díky čemuž prý „občasné chybějící... motivace postav tak možná zůstanou z většiny bez povšimnutí“.³⁴³

Celkově román charakterizuje jako „jednoduše chytré a příjemné, leč nepříliš vyčnívající čtení“³⁴⁴, čemuž odpovídá i závěrečné procentuální ohodnocení – 75 %. Završlová v recenzi, zřejmě i na úkor jejího kratšího rozsahu, většinu myšlenek a témat jen otevírá, ale širěji nerozebírá.

Autorkou skromné recenze pro *denik.cz* je Jana Podskalská. Ta se v ní zaměřuje především na postavu Marie. Hájiček skrze ni prý opět dokázal, že „je dobrým znalcem ženských povah“.³⁴⁵ Je podle ní „až obdivuhodné, s jakou empatií a psychologickou znalostí se umí Hájiček (koneckonců sám padesátník) do pocitů hrdinky vžít“. Autor tak „nepotřebuje nadbytečné líčení emocí a niterné analýzy“.³⁴⁶

Jako jediná z recenzentů si všímá symbolického pojmenování hlavní hrdinky, tedy Marie.

Děj nastiňuje Podskalská jen stručně. Oproti tomu motivu titulu knihy věnuje celý odstavec a využívá v něm i jedinou citaci této recenze, je tedy zřejmé, že ho vnímá jako jeden z významných aspektů románu. Lahve s plachetnicemi na vinětách podle ní symbolizují „příslib dalek, které zůstaly jen v myslích a snech jejich konzumentů“.³⁴⁷

Podskalská také jako jediná z recenzentů zmiňuje humor, který podle ní Hájičkovým

³³⁹ ZAVŘELOVÁ, Monika. Irituje naivitou, baví stylem. *Mladá fronta DNES*. 6. 8. 2020. s. 12.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ Tamtéž.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ PODSKALSKÁ, Jana. Happy-end pro Marii. In: *denik.cz* [online]. 14. 7. 2020 [cit. 2024-03-21].

Dostupné z: <https://www.denik.cz/recenze/happy-end-pro-marii-20200713.html>

³⁴⁶ Tamtéž.

³⁴⁷ Tamtéž.

„postavám a replikám našťestí nechybí“.³⁴⁸ Zde bych uvítala příklad nějaké humorné repliky, aby čtenář recenze odušil, o jaký typ humoru se jedná.

Další kratší recenzi napsal Pavel Kotrla, a to pro dnes už zaniklý *Týdeník Rozhlas*. Hned v jejím úvodu zmiňuje motiv titulu knihy, tedy lahve „tuzemáku s plachetnicí“³⁴⁹, které považuje za „ikonický předmět období socialismu“³⁵⁰, na což navazuje tím, že v Hájíčkově románu opět sledujeme postavy určitým způsobem zasažené tímto obdobím. Podotýká ale, že v tomto případě nestojí téma historie v centru, ale spíše v pozadí: „Pozornost je tentokrát zaměřena především na přítomnost.“³⁵¹

Hájíčková síla podle něj tkví v „realistickém vyprávění“, „vytříbeném rukopisu a znalosti prostředí“.³⁵²

V konečném vyznění charakterizuje Kotrla *Plachetnice na vinětech* jako „optimisticky laděnou prózu“³⁵³, v čemž se poměrně rozchází s většinou ostatních recenzentů. V čem se ale naopak s ostatními shoduje, že román má „šanci uspokojit širší čtenářskou veřejnost“.³⁵⁴ Celkově jde podle něj o „řemeslně dobře odvedenou práci. Což je na jednu stranu sympatické, ale někdy chceme od literatury víc... Zkrátka románová sázka na jistotu. Kniha nezklame, ale ani nenadchne, v autorově tvorbě najdeme výraznější díla.“³⁵⁵

O poznání delší recenzi napsal Milan Pavlovič pro *A2larm*. Hned v jejím úvodu zmiňuje, že už anotace a první stránky románu naznačují, že se bude pohybovat v Hájíčkem vyjetých kolejkách – přítomné je napětí mezi městem a venkovem, dávné křivdy a spory, problémy současnosti a vzdělaná hlavní postava, která vzešla z venkovského světa, ten se jí ale čím dál víc vzdaluje.

Pavlovič stejně jako Stanzel uvažuje, zda by nebylo vhodné číst *Plachetnice na vinětech* v kontextu nakladatelstvím konstruované Hájíčkovy volné trilogie morálního neklidu, což naznačuje už v podtitulu recenze *Hájíčkův další román morálního neklidu*.³⁵⁶

³⁴⁸ PODSKALSKÁ, Jana. Happy-end pro Marii. In: *denik.cz* [online]. 14. 7. 2020 [cit. 2024-03-21].

Dostupné z: <https://www.denik.cz/recenze/happy-end-pro-marii-20200713.html>

³⁴⁹ KOTRLA, Pavel. Příliš obyčejný příběh plachetnic. *Týdeník Rozhlas*. 15. 6. 2020. s. 21.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ Tamtéž.

³⁵² Tamtéž.

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ Tamtéž.

³⁵⁶ PAVLOVIČ, Milan. „Některé věci najednou neumím rozsoudit.“ Hájíčkův další román morálního neklidu. In: *A2larm.cz* [online]. 15. 6. 2020 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/nektery-veci-najednou-neumim-rozsoudit-hajickuv-dalsi-roman-moralniho-neklidu/>

K této úvaze přispívá především půdorys románu, který „je stejný jako u předchozích próz“³⁵⁷ – „podobně jako v *Selským baroku* se tu bádá v archivech“³⁵⁸ (ač v *Plachetnicích na vinětách* jen zcela okrajově – archiv navštívila Marie společně s Filipem pouze jednou a k velkému bádání nedošlo), „podobně jako v *Rybí krvi* jsou kapitoly uváděny datací... a tak jako v *Dešťové holi* se řeší otázka identity“.³⁵⁹ I dále v recenzi pak Pavlovič zasazuje *Plachetnice na vinětách* do zbytku Hájíčkovy tvorby a píše, že „začínají tam, kde předcházející román (*Dešťová hůl*) skončil, neboť v současnosti, do které jsou oba romány zasazeny, už selský stav vymizel...Ztráta kořenů je atributem všech.“³⁶⁰

Dále si všímá mnohovýznamovosti románu, kdy „plachetnice je symbolem cest a volnosti, ale na vinětách jindřichohradeckého rumu je zároveň symbolem ‚tuzemským‘, známkou připoutanosti k rodné hroudě“.³⁶¹

Poměrně rozsáhle nastiňuje prvky tradice jihočeského vesnického románu v tvorbě Jiřího Hájíčka, mezi něž patří „silný vztah k půdě, kterou člověk zdědil po předcích a na níž sám žije a pracuje, lpění na tradici, která se staví proti modernímu světu, a jakási všeobecná pomalost (včetně tempa vyprávění)“.³⁶² A tato tradice se podle něj propisuje i do Hájíčkových postav – „jsou nezřídka ‚jihočesky‘ zádumčivé, málomluvné, tvrdohlavé“.³⁶³

Rovnou přechází k tvrzení, které se napříč recenzemi zopakovalo několikrát, že v Hájíčkově nejnovějším románu „jako by šlo o recyklaci starších motivů, aniž by mezi nimi vykrytalizovalo nosné téma“.³⁶⁴ A k tomu přidává paradox, že „když Hájíček pracoval se silnými tématy, chyběla mu adekvátní literární zručnost, a když už píše se značnou suverenitou, najednou mu náměty docházejí.“³⁶⁵

Pak už se Pavlovič zaměřuje na postavu Marie. Začíná nezvykle charakteristikou skrze její pocity. Hlavní hrdinka se podle něj „necítí doma ani v Praze, ani na vesnici“³⁶⁶ – a pro ilustraci užívá její citaci: „Najednou nevíš, kde je pro tebe doma. Je to ten prázdný byt, kterej znáš? Pak přijedeš tam, kde pro tebe dřív, kdysi, bylo doma. A zjistíš, že už je to

³⁵⁷ PAVLOVIČ, Milan. „Některé věci najednou neumím rozsoudit.“ Hájíčkův další román morálního neklidu. In: *A2larm.cz* [online]. 15. 6. 2020 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/nektery-veci-najednou-neumim-rozsoudit-hajickuv-dalsi-roman-moralniho-neklidu/>

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Tamtéž.

³⁶¹ Tamtéž.

³⁶² Tamtéž.

³⁶³ Tamtéž.

³⁶⁴ Tamtéž.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Tamtéž.

dávno pryč.³⁶⁷ Víc na ni podle něj sedí „označení ‚pražská intelektuálka‘ než ‚jihočeská selka‘“.³⁶⁸ A za dominantu románu považuje otázku „po mezích poznatelnosti druhého a sdělitelnosti vlastních pocitů: ani u nejbližších člověk neví, co se skrývá ‚pod dekem‘ a jaká bolest je svírá“.³⁶⁹

Potom už zmiňuje Mariinu profesi, ta je podle něj „spíš jen indikátorem intelektuálního zázemí“.³⁷⁰ Hlavní hrdinku charakterizuje jako „vcelku nenápadnou ženu své doby“³⁷¹ a zamýšlí se tak nad tím, zda se Hájíček neobrací k modelu „běžní lidé v běžných situacích“³⁷², prostřednictvím kterého chce oslovit širší čtenářstvo. K tomuto tvrzení podle Pavloviče přispívá i zvolený žánr románu – Hájíček tu má prý blíž než kdy dřív ke „komedii o vztazích“.³⁷³ Milostné linky tedy recenzent vnímá spíš jako „návnadu na nenáročného čtenáře“³⁷⁴, naopak Mariinu rozpolcenost mezi městem a venkovem, který se jí ale čím dál víc vzdaluje, považuje za část, kdy „začíná být román mnohem zajímavější“³⁷⁵, protože právě „v zachycení rozpolcenosti se Hájíček ukazuje jako velmi schopný pozorovatel“.³⁷⁶

Pavlovič si všímá, že i když se román odehrává ve městě i na venkově, „je to opět vesnice, jejímž problémům se dostává větší pozornosti, a města jsou načrtnuta jen skrze nejnápadnější rysy“.³⁷⁷ Hájíčkovy romány podle něj ilustrují slova Jana Sokola, že „jediná hranice, která platí, je hranice mezi městem a vesnicí.“³⁷⁸ A právě ve vykreslení tohoto napětí je podle něj Hájíček nejpřesvědčivější. Na jeho venkově „nechybí klasické narážky na způsob oblékání a způsob mluvy“, „ohnisko sporů nadále tvoří důraz na fyzickou práci“³⁷⁹ – oboje slyšíme především z úst Mariiny sestry, ale také od ostatních obyvatel Přídonic. Pavlovič soudí, že „domnělá morální nadřazenost“³⁸⁰ Hájíčkových venkovanů pramení z pocitu, že „prací se člověk otiskuje do krajiny a začleňuje se do řádu přírody“.³⁸¹ A tak si všímá dvou protikladných pozic, které se románem prolínají a ze kterých mu vychází

³⁶⁷ PAVLOVIČ, Milan. „Některé věci najednou neumím rozsoudit.“ Hájíčkův další román morálního neklidu. In: *A2larm.cz* [online]. 15. 6. 2020 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/nektery-veci-najednou-neumim-rozsoudit-hajickuv-dalsi-roman-moralniho-neklidu/>

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Tamtéž.

³⁷⁰ Tamtéž.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ Tamtéž.

³⁷⁴ Tamtéž.

³⁷⁵ Tamtéž.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ Tamtéž.

³⁷⁹ Tamtéž.

³⁸⁰ Tamtéž.

³⁸¹ Tamtéž.

hned několik otázek, které si týkají jednoho – zda žít po svém a nenechat se svázat tlakem okolí, nebo se přizpůsobit řádu a rodové tradici. A právě z nedostupnosti obou těchto krajností podle něj pramení Mariina osamělost. Ta sice uvažuje nad návratem na venkov, ale její intelekt „vede k izolaci, zesilované odmítavými gesty starousedlíků, pro které je Marie i v rámci rodné vsi někým cizím“.³⁸²

Slabinou celého románu je pak podle něj fakt, že jeho charakteristiky se dají promítnout i do předchozích Hájíčkových próz a s nosnými problémy, které by mohly *Plachetnice na vinětech* od ostatních odlišit – jako sucho nebo to, že o Marii se říká, že „volí ‚jiný politiky‘ –, se dále nepracuje, „zůstávají pouze konstatovány“.³⁸³

Hájíček podle recenzenta ve svém nejnovějším románu „ovládá řemeslo s bravurou a lehkostí“.³⁸⁴ „Román je velmi ‚čitelný‘“³⁸⁵, ale právě v jeho čitelnosti vidí Pavlovič i předvídatelnost, a tak si myslí, že čtenáře znalého Hájíčкова díla nemůže v *Plachetnicích na vinětech* nic překvapit. V textu podle něj ani není moc míst, která by „vyžadovala reflexi“³⁸⁶ nebo čtením jinak „otřásala“.³⁸⁷

Pavlovič tak uvažuje nad tím, že Hájíčkovu psaní je podřízeno diktátu příběhu: „Každý dialog jako by zde byl k tomu, aby něco ilustroval, a každá postava je až příliš viditelně svázaná se svou funkcí“³⁸⁸, čímž podle něj „ztrácí plasticitu, neboť jsou redukovány na svůj účel v příběhu“.³⁸⁹ Vypravěč je prý „velmi zdrženlivý“³⁹⁰ a celkové vyprávění je „vcelku nenápadné“.³⁹¹

Na závěr se hned ve třech případech Pavlovič zbytečně opakuje. Celkově podle něj *Plachetnice na vinětech* stahují Hájíčka do „průměru sezónních knih“³⁹² a „žádný svěží vítr nepřinášejí... jako by šlo o kompilaci či recyklaci starších motivů, aniž by mezi nimi vykrytalizovalo téma“³⁹³, což už jednou zmiňoval. Jako posun vnímá již zmíněné oslovení širšího čtenářstva. A nakonec se opakuje ještě jednou, když píše: „Když Hájíček pracoval se

³⁸² PAVLOVIČ, Milan. „Některé věci najednou neumím rozsoudit.“ Hájíčkův další román morálního neklidu. In: *A2larm.cz* [online]. 15. 6. 2020 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/nektery-veci-najednou-neumim-rozsoudit-hajickuv-dalsi-roman-moralniho-neklidu/>

³⁸³ Tamtéž.

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ Tamtéž.

³⁸⁷ Tamtéž.

³⁸⁸ Tamtéž.

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ Tamtéž.

³⁹¹ Tamtéž.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Tamtéž.

silnými tématy, chyběla mu adekvátní literární zručnost, a když už píše se značnou suverenitou a jistotou, najednou mu náměty docházejí.³⁹⁴

Ondřej Horák v kritice pro *Lidové noviny* začíná motivem studny, ve které jsou místo vody objeveny láhve s titulními plachetnicemi na vinětách a která podle něj představuje „čím dál horší sucho“³⁹⁵. Studnu ale také propojuje s Hájičkovou tvorbou a ptá se: „Jak moc je studnice jeho témat ještě plná? Jak moc se naopak ta z předchozích románů... opakují?“³⁹⁶

Dále si všimá skutečnosti, že po *Rybí krvi* se v *Plachetnicích na vinětách* Hájiček znovu obrací k využití hlavní ženské postavy: „Mnozí právě v tom viděli slabinu *Rybí krve*... To je ovšem řeč o recenzentech... z pohledu čtenářů je skutečnost, že je hlavní postavou nového románu žena, jistě triumf.“³⁹⁷ Naráží tak stejně jako Vladimír Stanzel na fakt, že mezi čtenáři převažují ženy. Hájiček se tak podle něj zařadil k trendu brněnského nakladatelství Host a potvrzuje dojem, „že především pro ženy píšou nejen tamní spisovatelky, ale rovněž spisovatelé“.³⁹⁸ A rozebírá to i dále: „Stačí odcitovat, co na adresu těchto literátů, kteří bez výraznějšího stylu vyprávějí fádni příběhy z dobře známého světa“, napsal Petr A. Bílek: „Nejnosnější chovnou líheň si na ně zřídilo brněnské nakladatelství Host... A tak dnes dominují romány, kde se úplně běžným lidem dějí úplně běžné věci“³⁹⁹.⁴⁰⁰ Takové úvahy už by se daly označit spíše za komentář či glosu než za součást kritiky.

Na to navazuje myšlenkou, že „co si myslí recenzent, si většinou nemyslí čtenáři – přesněji řečeno běžní čtenáři nevědí a ani je nezajímá, co si recenzent pomyslel... Ne každý se orientuje v knižní produkci prostřednictvím recenzí. Navíc existuje spousta lidí, kteří by namítli, že o úplně běžném životě si právě chtějí číst.“⁴⁰¹ To je další úvaha, která je v kritice naprosto zbytečná a patří do jiného žánru.

I přes tyto předcházející úvahy by podle Horáka bylo zbytečné obviňovat Hájička z prospěchářství. „Neboť v *Plachetnicích na vinětách* nacházíme právě toho Hájička, jakého léta známe, tedy další příběh, kde se úplně běžným lidem dějí úplně běžné věci.“⁴⁰²

³⁹⁴ PAVLOVIČ, Milan. „Některé věci najednou neumím rozsoudit.“ Hájičkův další román morálního neklidu. In: *A2larm.cz* [online]. 15. 6. 2020 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/nektery-veci-najednou-neumim-rozsoudit-hajickuv-dalsi-roman-moralniho-neklidu/>

³⁹⁵ HORÁK, Ondřej. Když jednou vyschla Vltava. *Lidové noviny*. 16. 6. 2020, s. 18.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ Tamtéž.

³⁹⁹ BÍLEK, Petr A. podle Ondřeje Horáka. Když jednou vyschla Vltava. *Lidové noviny*. 16. 6. 2020, s. 18.

⁴⁰⁰ HORÁK, Ondřej. Když jednou vyschla Vltava. *Lidové noviny*. 16. 6. 2020, s. 18.

⁴⁰¹ Tamtéž.

⁴⁰² Tamtéž.

Hlavním tématem románu je podle něj „rozvod a ‚nový život‘ ženy, jež má daleko k mládí a podobně daleko do důchodu“⁴⁰³, což je prý téma „opravdu velmi frekventované a palčivé. Nejen studny, ale i ženy jsou totiž čím dál víc na suchu.“⁴⁰⁴ Co touto metaforou Horák myslel, jsem neodhalila. Navazuje na ni ale naprosto nevhodnou spekulací, která opět do kritiky nepatří, a navíc nemá s románem v podstatě nic společného: „Téměř to vypadá, že emancipací, ekonomickou soběstačností žen a rovněž nejrůznějšími pravidly byli muži – či to, co z nich zůstalo – zahrnutí do podivné defenzivy. Stali se odpornými predátory, kteří se údajně věčně dívají na porno a jsou na všemožných erotických seznamkách. Ve finále to má však za následek, že mnohé z těch žen ‚na suchu‘ jsou nuceny svého prince hledat právě na oněch erotických seznamkách. Tomu se říká vítězství paní Pyrrhové, respektive, pardon, paní Pyrrhos...“⁴⁰⁵

Pak už nastiňuje další témata románu – péči o rodiče či prarodiče a přetahovanou mezi sourozenci, kdo se o rodiče bude starat. A motivy, které už podle něj od Hájíčka známe: „Tvrdohlavost vesničanů... Zaměřenost na statek a vůbec obecně na majetek. Samozřejmě neustále prosvítá i neblahá historie...“⁴⁰⁶ Dále pak podobně jako Pavlovič zachycuje otázku, kolem které se Marie točí, „zda je správné se někam drát, nebo zda nemá člověk zůstat tam, kde se narodil“.⁴⁰⁷

Horák si všímá, že skutečnost, že Marie nebydlí přímo u rodičů ve vsi, ale v bytě v Českém Krumlově, se může zdát zvláštní: „V románu je to nějak vysvětleno, ovšem tato oklika autora asi spíš lákala proto, aby mohl čtenářům nabídnout romantické kulisy Českého Krumlova...“⁴⁰⁸

Ještě jednou se pak v jedné větě, bez kontextu, vrací k motivu z názvu románu. Ten podle něj „odkazuje k častému koníčku venkovských lidí – a to je leckdy až nadměrné požívání alkoholu“.⁴⁰⁹ Použití slova „koníček“ je zde ale poměrně dost nevhodné vzhledem k závažnosti takové závislosti.

Horák soudí, že by se *Plachetnice na vinětech* mohly stát velmi úspěšným titulem. Hájíčková tvorba není prý sice „nijak výbojná či novátorská“⁴¹⁰, což by ale podle něj ani

⁴⁰³ HORÁK, Ondřej. Když jednou vyschla Vltava. *Lidové noviny*. 16. 6. 2020, s. 18.

⁴⁰⁴ Tamtéž.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ Tamtéž.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

⁴⁰⁸ Tamtéž.

⁴⁰⁹ Tamtéž.

⁴¹⁰ Tamtéž.

k popisu venkovského života nesedělo: „K psaní o usedlostech usedlost zkrátka pasuje.“⁴¹¹

V návaznosti na to pak rozebírá tvorbu dalšího jihočeského autora Jana Štíftera. Když se znovu vrací k Hájičkovi, uvažuje, zda „tuplovaná povědomost světa *Plachetnic na viněťách* není též náznakem, že se Jiří Hájiček stává oním autorem za zenitem.“⁴¹² Pak zase přeskakuje k tomu, že by se novému románu dalo pochválit, že „pražská linka konečně neskřípe... a styl je celkově zase o něco čistší.“⁴¹³

3.2.2 Shrnutí

Román byl recenzenty přijat poněkud rozporuplně. Nejčastěji se objevovala hodnocení, která ho zařazovala do „středního proudu“. Většinou recenzenti vyzdvihovali Hájičkovo spisovatelské řemeslo, a naopak kritizovali chybějící téma či recyklaci témat a motivů z jeho předchozích románů. Napříč recenzemi se objevovala charakteristika, že jde o minimalistické dílo, což bylo jedněmi popisováno jako přednost, druhými jako nedotaženost.

Většina se věnovala hlavní postavě Marie a v podstatě vždy byl zmíněn fakt, že jde o ženu, což je v Hájičkově tvorbě podruhé. Recenzenti si všímali především jejího intelektu, který z ní na rodné vsi dělá „cizince“. Mezi funkční motivy byla zařazována rozkročenost mezi městem a venkovem a návrat na něj. Naopak skoro všichni recenzenti negativně vnímali romantickou linku příběhu, a to především vztah s mladým knihovníkem Filipem – zmiňovány byly prvky klišé, plochost nebo žánrové šablony blížící se „komedii o vztazích“.

Dalšími motivy, které popisovala většina recenzentů, byla osamělost a neschopnost sdělit svou situaci a zároveň porozumět situaci svých nejbližších.

Téměř vždy byly v souvislosti s Hájičkem zmiňovány jeho rodné jižní Čechy, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že se zde odehrávají všechny jeho romány. Mezi další zmiňované hájičkovské kontury patřil venkov, vztah k půdě či porušené rodové vazby. Recenzenti se shodovali, že venkov je v *Plachetnicích na viněťách* popsán lépe než město. Jen podle Jakuba Vaníčka jde o „oprýskané kulisy jakože-venkova“⁴¹⁴.

Hned několikrát byly *Plachetnice na viněťách* srovnávány s předchozím Hájičkovým románem *Dešťová hůl*, který si ve srovnání většinou vedl lépe.

Snad každý z recenzentů alespoň zmínil nezvyklou kompozici románu. Naopak jen

⁴¹¹ HORÁK, Ondřej. Když jednou vyschla Vltava. *Lidové noviny*. 16. 6. 2020, s. 18.

⁴¹² Tamtéž.

⁴¹³ Tamtéž.

⁴¹⁴ VANÍČEK, Jakub. Takové milé prázdné nic. Absence tématu v nové próze Jiřího Hájička. In: *A2* [online]. 23, 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2020/23/takove-mile-prazdne-nic>

dva recenzenti si všimli užití aluzí na jiné literární texty – Pavel Horký ho ohodnotil jako „nepřípadné“⁴¹⁵, Vladimír Stanzel pak jako „vhodně komponované“⁴¹⁶. Často byl rozebírán motiv plachetnic na vinětech z názvu románu – výklad se sice různil, ale recenzenti se shodovali na tom, že jde o nápadité užití.

Román nejvíce ocenil Radim Kopáč, který dokonce tvrdil, že jde o nejlepší Hájičkův román. Naopak nejkritičtější byli ve svých hodnoceních Jakub Vaníček a Ondřej Horák, u kterého se ale téměř nedá mluvit o recenzi, protože ve svém textu často padá do mimoliterárních spekulací.

3.3 Mediální reflexe románu *Destrukce*

Destrukce (2021) je v pořadí druhým románem spisovatele a sociologa Stanislava Bilera. Byla oceněna literární cenou Magnesia Litera v kategorii Litera za prózu za rok 2022.

Podle anotace knihy se jedná o environmentální a existenciální román.⁴¹⁷ „I když jsem plánoval zpracovat environmentální krizi, nechtěl jsem se utopit v planetárním rozměru. To mě přivedlo k vesnici jakožto místu děje,“ uvedl Biler v rozhovoru pro *Tvar*.⁴¹⁸ Román se tedy odehrává na českém venkově, kam přijíždí mladý učitel Ulrich. Ten na vesnici prchá ze svého sklepního bytu ve městě s cílem najít klid, řád a jistotu. Do vesnické školy nastupuje na místo učitelky, která zemřela, a až později se dozvídá, že šlo o vraždu. Jeho kolegyně neustále pojídá laskonky, lidi hodnotí podle znamení zvěrokruhu a děti známkuje podle jejich rodičů. Ulrich se chce stát součástí společenství, které venkované tvoří, ale zjišťuje, že je to těžší, než se na počátku zdálo. Místní obyvatelé ho odsuzují za to, že jde jen tak na procházku. Když předstoupí před své nové žáky, neví, co je má vlastně učit, děti mají sebedestruktivní chování a pokládají existenciální otázky nebo rovnou mlčí. Místo vytouženého klidu se dostal na místo, kde je tolerováno domácí násilí a lidé páchají sebevraždy. Obrovské sucho tu trápí v podstatě jen děti. Ulrich se tak snaží upnout alespoň k místním autoritám, kterými jsou starosta a ředitel továrny, navazuje také na nějakou dobu vztah s místní účetní, která uvažuje naprosto rozdílně. Všudypřítomnou destrukci ale ani tak hlavní hrdina nedokáže přehlížet, ačkoliv ho ředitel továrny stále uklidňuje, že „všechno jde dobře... všichni jsou klidní, ale nesmíme udělat chybný krok, pane učiteli.“⁴¹⁹ A tak se učitel

⁴¹⁵ HORKÝ, Pavel. Román postrádající estetickou působivost. *Tvar*. 2020, 31(15), 3.

⁴¹⁶ STANZEL, Vladimír. Romantika v sendviči. *Host*. 2020, (8), 59.

⁴¹⁷ BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022.

⁴¹⁸ SENFT, Lukáš. Překvapilo mě, že hlavní hrdina přežil. In: *Tvar* [online]. 2022, (11) [cit. 2024-02-19].

Dostupné z: <https://itvar.cz/prekvapilo-me-ze-hlavni-hrdina-prezil>

⁴¹⁹ BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022, s. 174–175.

stále víc sblíží s „vyvrheli obce“ – sousedkou M. a Apoleninou matkou T. – a rozplétá důvody, které vedou k oné destrukci.

Mezi specifika románu patří, že křestní jména mají jen děti, jméno hlavního hrdiny zazní v knize pouze jednou, ostatní dospělí jsou označeni obecnými jmény a ti, kteří mají k hrdinovi blízko, iniciály. Příběh je chronologický, ale čísla kapitol mezi sebou mají vždy výrazné mezery. Je vyprávěn v ich-formě a přímá řeč není oddělena uvozovkami.

3.3.1 Reflexe kritických ohlasů románu

První recenzi románu napsal Erik Gilk pro *A2*. Už v perexu stručně shrnuje jeho děj, kdy spojení environmentální román uvádí v uvozovkách, je tedy očividné, že *Destrukci* za čistě environmentální dílo nepovažuje. Tematicky ji řadí k současným prózám, které pojednávají „o úniku do nového, tradičně klidnějšího prostředí, tedy z města na venkov“.⁴²⁰ Všimá si, že „důvody protagonistovy migrace neznáme a vlastně nejsou ani podstatné,“⁴²¹ protože veškerou pozornost má ve vyprávění současnost a jeho snaha „zapadnout do vesnického kolektivu“ – „do sebe uzavřeného světa, ostražitého před každou „náplavou““.⁴²² Gilk v souvislosti s tím přirovnává *Destrukci* k románu Kateřiny Říhové *Cestou špendlíků nebo jehel* (2021).

K popisu oblouku vyprávění využívá recenzent anotaci románu, kde je *Destrukce* nejprve označena za „realistický román z českého venkova“ a později jako „environmentální a existenciální román“.⁴²³

Dále se Gilk věnuje motivu Ulrichova naivního očekávání a syrové reality, jejichž oscilace je „zřejmá od první stránky“.⁴²⁴ Všimá si, že „náznak čehokoliv pozitivního je zde... setřen bezprostředně sousedící větou“⁴²⁵, což je ještě zintenzivňováno „úsečností a lapidárností jednotlivých větných celků“.⁴²⁶ V souvislosti s tím zmiňuje i jakousi „mantru hrdinova uvažování“ – tedy již zmíněnou Ulrichovu větu, že se vrací „do světa, kde dva plus dva jsou pořád ještě čtyři“⁴²⁷, kterou si neustále opakuje, aby se ujistil, že to, co dělá, je správně –, za kterou „pravidelně následuje subversivní otázka typu ‚Avšak za jakou

⁴²⁰ GILK, Erik. Venkovská antiidyla. *A2*. 2021, XVII(25), 11.

⁴²¹ Tamtéž.

⁴²² Tamtéž.

⁴²³ BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022.

⁴²⁴ GILK, Erik. Venkovská antiidyla. *A2*. 2021, XVII(25), 11.

⁴²⁵ Tamtéž.

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022, s. 7.

cenu?“⁴²⁸ A tak zde Gilk charakterizuje hlavního hrdinu na psychologické úrovni jako labilního, s občasnými panickými ataky. A zmiňuje i jeho tělesnou nestabilitu, která způsobuje, že „opakovaně padá na zem, což se neobejde bez potlučení na obličej a následného posměchu okolí“.⁴²⁹

V dalším odstavci recenzent zmiňuje Ulrichův „nihilismus“⁴³⁰ a propojuje jej se „zvrácenou logikou většiny místních obyvatel“.⁴³¹ Hlavního hrdinu zde pro příklad cituje: „A jelikož se toto tvrzení nezakládalo na ničem, o nic pravdivého a skutečného se neopíralo, nebylo ho možné ani ničím a nijak vyvrátit.“⁴³² Takový přístup podle něj „vystihuje nenapadnutelnost mentality vesnického kolektivu“.⁴³³ Dále zmiňuje, že tento kolektiv je „představen útržkovitě“⁴³⁴ a všímá si netypického pojmenování postav, které jsem zmiňovala v úvodu kapitoly. Vesničané podle něj až na pár výjimek „tvoří prapodivnou strukturu“ a „nikdo z nich si nepřipouští sebezáhubnost vlastního jednání“.⁴³⁵

Gilk nastiňuje i způsob vyprávění, ve kterém se „personální vypravěč“⁴³⁶, důsledné užití přítomného času a neznačení přímé řeči významně podílí na „naléhavosti Bilerovy umělecké výpovědi“.⁴³⁷ V souvislosti s tím uvažuje nad tím, že vlastně nejde o příběh, „který by se přihodil jakési literární postavě, ale děje se tady a teď“.⁴³⁸ Destrukci, kterou Biler ve svém románu ztvárnil, hodnotí jako dokonalou, protože zasahuje i do kompozice a typografie díla. Všímá si totiž mezerovitosti mezi čísly kapitol a „pokřiveného fontu číselného značení kapitol“⁴³⁹, který podle něj přispívá k „neutěšenosti atmosféry“.⁴⁴⁰

V úplném závěru recenzent soudí, že *Destrukce* „neprezentuje environmentální žal, ... ale přináší obraz devastace lidské mysli, která se nemůže neprojevit na charakteru krajiny“.⁴⁴¹ To podle něj „není nic nového, Bilerovi se však podařilo tuto skutečnost zachytit nebývale znepokojivým a znejišťujícím způsobem“.⁴⁴²

Daniel Mukner ve své recenzi pro *iLiteratura.cz* *Destrukci* nejprve srovnává

⁴²⁸ GILK, Erik. Venkovská antiidyla. *A2*. 2021, XVII(25), 11.

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ Tamtéž.

⁴³¹ Tamtéž.

⁴³² Tamtéž.

⁴³³ Tamtéž.

⁴³⁴ Tamtéž.

⁴³⁵ Tamtéž.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Tamtéž.

⁴³⁹ Tamtéž.

⁴⁴⁰ Tamtéž.

⁴⁴¹ Tamtéž.

⁴⁴² Tamtéž.

s předchozím Bilerovým románem *Nejlepší kandidát*: „Opět se pohybujeme v poněkud vychýleném románovém světě, literárně je však próza o poznání ambicióznější.“⁴⁴³ A poté ji přirovnává ke *Kontinuitě parku* (2021) Petra Šestáka a píše, že je pozoruhodné, jak moc se Šestákově románu „podobá námětem a částečně i stylem vyprávění“.⁴⁴⁴ *Kontinuitu parku* pak v jednom odstavci stručně popisuje, což v tomto případě má své opodstatnění vzhledem k tomu, že se snaží ilustrovat podobnost obou románů, a zároveň píše, že osobně by Šestákovu prózu „označil za jednu z nejlepších uplynulého roku“.⁴⁴⁵

Poté se přesouvá k charakteristice hlavního hrdiny, a to skrze jeho činy. Všimá si, že protagonista netouží venkov přetvářet, ale naopak chce zapadnout a tomu „je připraven obětovat a podřídít mnohé. Začíná se proto věnovat činnostem, které se na vesnici dělají..., a to nikoli z chuti dělat to či ono, ale právě proto, aby zapadl, aby nevyčníval.“⁴⁴⁶

Mukner dále naznačuje, že to vše má podle protagonisty knihy vést k „nalezení řádu a jistot“.⁴⁴⁷ A v souvislosti s tím si všimá, že „slova ‚kde dva a dva jsou pořád čtyři‘ se v knize opakují refrénovitě takřka jako mantra“.⁴⁴⁸ Že tuto mantru vnímá jako významný motiv, naznačuje i fakt, že s ní pracuje už v titulku recenze.

Recenzent poté zmiňuje charakteristické znaky románu – pomalé tempo, variování podobných situací, interakcí a promluv. „Jako bychom sledovali postavičky na orloji,“⁴⁴⁹ přirovnává.

Rozebírá, že titulní destrukce se projevuje v několika rovinách – v destrukci řádu, budov, přírody a postav. Ale také podle něj sledujeme „destrukci literárních postupů. Bilerovu románů vládne absurdita, psychologická plochost, repetice, což vše přispívá k znejištění, rozrušení a posléze i k jistému otupení čtenáře.“⁴⁵⁰ Jenže právě to vnímá Mukner jako dvousečnou zbraň, protože když už se konečně začne v *Destrukci* „něco dít“⁴⁵¹ a hlavní hrdina se vzdá apatie a naivity, „čtenář už na příběhovou vějičku skočí jen velice nesnadno“.⁴⁵² Jako problematickou vnímá i již zmíněnou repetitivnost a v souvislosti s ní se ptá, zda by román nemohl mít třeba jen dvoutřetinový rozsah. Vyprávění tak celkově

⁴⁴³ MUKNER, Daniel. Svět, kde dva a dva jsou pořád čtyři. In: *iLiteratura.cz* [online]. 9. 2. 2022 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/45245-biler-stanislav-destrukce>

⁴⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁴⁹ Tamtéž.

⁴⁵⁰ Tamtéž.

⁴⁵¹ Tamtéž.

⁴⁵² Tamtéž.

podle něj sice působí originálně, a to především díky výrazné grotesknosti a narušování čtenářova pohodlí, ale má své limity.

Celkově tak román ohodnotil 60 %, což na webu *iLiteratura.cz* znamená, že, „kvality knihy převažují nad jejími nedostatky. Autor selhává v dílčích momentech, ale záměr se mu daří naplnit.“⁴⁵³

Pro časopis *Host* napsala recenzi Bára Votavová, a to po vyhlášení nominací na Magnesii Literu. Hned v titulku pracuje s Ulrichovým nešvarem: *Naučit se padat obličejem do brázdy*.⁴⁵⁴ V perexu pak stejně jako Gilk zmiňuje anotační označení románu a všímá si, že „podobnou cestu deziluze ujde i hlavní hrdina“.⁴⁵⁵

Podobně jako Gilk popisuje střet idylických představ hlavního hrdiny s realitou, která v románu „připomíná něco mezi mysteriózním dramatem a absurdním divadlem“.⁴⁵⁶

Poté recenzentka charakterizuje prostředí bezejmenné vsi, a to především skrze její obyvatele a jejich činy, protože jinak to nedělá ani sám Biler: Děti jsou „samá modřina, neuróza a temná kresbička“, „lidé záhadně umírají, většinou vlastní rukou, mizí tu voda, o věcech se mlčí... a nedávno se tu střílelo i hořelo“.⁴⁵⁷ Pak přechází ke krátké charakteristice hlavního hrdiny: „Všem všechno odkrývá, chce pochopit, jak dělat věci správně.“⁴⁵⁸

Další část recenze Votavová odděluje mezititulkem, který zní *Angažovaný pád do vyschlé brázdy*.⁴⁵⁹ A je tedy očividné, že se bude věnovat textu z hlediska jeho angažovanosti. Nejprve ale nastiňuje prvky, se kterými Biler pracuje a které se podle ní v české próze často objevují a jsou jí mnohdy vytýkány: zdůrazňování rozdílů mezi městem a periferií, romantizace venkova, podivínský hlavní hrdina, „ploché postavy karikující všemožné charakterové vady, humor vycházející ze shazování sebe sama, drobné oplzlosti“.⁴⁶⁰ Ale recenzentka následně zdůrazňuje, že v rámci *Destrukce* tato ozvláštňující vyjádření slouží především k vytvoření nepříjemného, ale silného dojmu z četby.

A pak už se Votavová dostává k tématu angažovanosti, kterou se podle ní román od většiny české prózy výrazně liší. Recenzentka zmiňuje, že „Biler před destrukcí mimo jiné

⁴⁵³ Jak hodnotíme. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/jak-hodnotime>

⁴⁵⁴ VOTAVOVÁ, Bára. *Naučit se padat obličejem do brázdy*. *Host*. 2022, (3), 52.

⁴⁵⁵ Tamtéž.

⁴⁵⁶ Tamtéž.

⁴⁵⁷ Tamtéž.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ Tamtéž.

⁴⁶⁰ Tamtéž.

v podobě klimatické krize varuje nejen coby satirik, ale také jako sociolog,⁴⁶¹ a chválí, že klimatické téma je s dalšími rovinami textu „ústrojně propojeno“.⁴⁶²

Recenzentka poté na poměrně širokém prostoru popisuje spojitosti mezi Bilerovou *Destrukci* a *Prasklinami* Kláry Vlasákové. Mezi ně zařazuje především „pátrání po smyslu věcí“, které Biler „využívá jako prostředek k budování deziluze“.⁴⁶³ Oproti *Prasklinám* prý v *Destrukci* „nenajdeme skvěle napsané a vykreslené mikropříběhy“, protože tíseň je zde budována „skrze děsivě robotické a repetitivní průpovědky a jednání vesničanů, kteří jsou spíše karikaturami než lidskými bytostmi“.⁴⁶⁴

Pak se opět vrací k charakteristice hlavního hrdiny. Píše, že na něj sedí pojmenování „chcípák“⁴⁶⁵, které udělili publicisté Jonáš Zbořil a Hana Řičicová hrdinovi z prózy Elsy Aidse a které se vztahuje na literární postavu stárnoucího, neúspěšného muže, „stylizovaně tupého“⁴⁶⁶, pozorujícího a popisujícího svět bez snahy ho změnit. Očividně tak Votavová Ulricha vnímá spíše jako anti-hrdinu, což vysvětluje tím, že je „ubíjející opakování bezobsažných frází schopen přijímat tak dlouho, až je to iritující“.⁴⁶⁷ Navíc je na „mladého nadějného učitele... poněkud starý“.⁴⁶⁸ Pak ale uvádí, že v jeho světě se nakonec objeví trhlina, které ho z pasivity proberou.

Žánrově zařazuje román do tzv. cli-fi (climate fiction), zároveň ale zmiňuje i thrillerový a mysteriózní rozměr vyprávění a částečně by se prý kniha dala označit za „hororovou rurální detektivku“.⁴⁶⁹ Političnost románu nevidí jen v upozorňování na klimatickou krizi, všímá si například toho, jak vesničané stále kladou důraz na pracovitost a zachování klidu, což považuje za jeden z „osvědčených autoritářských konceptů“.⁴⁷⁰ Na několika příkladech pak nastiňuje absurditu, s jakou exponovaná „tmářská“⁴⁷¹ vesnice funguje: všichni na sebe dohlíží, „aby si každý hleděl svého“⁴⁷², trávníky jsou zalité betonem a děti se ve škole učí především zdravit.

Recenzentka si všímá, že román by se dal analyzovat i z feministického hlediska.

⁴⁶¹ VOTAVOVÁ, Bára. Naučit se padat obličejem do brázd. *Host*. 2022, (3), 52.

⁴⁶² Tamtéž.

⁴⁶³ Tamtéž.

⁴⁶⁴ Tamtéž.

⁴⁶⁵ Tamtéž.

⁴⁶⁶ Tamtéž.

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ Tamtéž.

⁴⁶⁹ Tamtéž.

⁴⁷⁰ Tamtéž.

⁴⁷¹ Tamtéž.

⁴⁷² Tamtéž.

Rozebírá motiv domácího a sexuálního násilí a uvažuje, že pasáže, ve kterých „ženy-narušitelky“⁴⁷³ popisují svou zkušenost s násilím, jsou natolik výpravné, „že se do textu skoro nehodí“.⁴⁷⁴

V závěrečném hodnocení knihu popisuje jako působivou, má prý však slabá místa – některé scény až příliš doslovně ukazují, že venkov není tak nezkažený, objevuje se tu až příliš repetice a až moc Ulrichovy pasivity. Votavová si je ale vědoma, že jde zároveň o „funkční prvky“⁴⁷⁵, vyvolávající tíseň a směsici agonie s depresí.

Text Jakuba Hauberta pro *Tvar* vyšel až po tom, co *Destrukce* obdržela cenu Magnesia Litera za prózu. Nejedná se o recenzi, ale spíše o literární esej – text byl zařazen do rubriky *Slovo*. Všechny své myšlenky autor v průběhu textu umně propojuje s velkým množstvím citací z knihy.

V začátku textu nastiňuje útěk hlavního hrdiny z „vykořeněného, komplikovaného a nejednoznačného města“⁴⁷⁶ na venkov, kde chce nalézt řád a jistotu. A zde tak opět zaznívá slovo „mantry“, na které se hlavní hrdina odkazuje a „které mu mají přinést klid“.⁴⁷⁷ Ulrich podle něj „selhává v možnostech interpretace žité reality, a ocitá se tak ve světě, ze kterého se vytrácí jakýkoli smysl“⁴⁷⁸, výsledkem čehož je „absurdita, divnost, rozpor a rozklad“.⁴⁷⁹ Přístup hlavního hrdiny pak na několika příkladech přirovnává k „post-descartovské metodologické skepsi“.⁴⁸⁰

V další části pak poprvé zaznívá narážka na nápadnou podobnost s romány Franze Kafky, kterou Haubert ilustruje hned na několika příkladech: bezejmenné, typizované figury, nejednoznačné varování od faráře, vychýlená logika prostoru a postavy označené pouze první písmenem jména. Takových aluzí je podle něj v textu mnoho, zároveň ale „hlavní jádro poetiky románu v Kafkovi nespočívá“.⁴⁸¹

Haubert v románu ale nachází i další, možná nevědomé, aluze – např. na *Melancholii* Larse von Triera, satirický snímek *K zemi hled'!* nebo známý internetový meme.

Uvádí také, jak Biler glosuje i skrze svůj román současný stav Česka, např. prostřednictvím postavy starosty, tedy reprezentanta politické scény, který „vystupuje jako

⁴⁷³ VOTAVOVÁ, Bára. Naučit se padat obličejem do brázd. *Host*. 2022, (3), 52.

⁴⁷⁴ Tamtéž.

⁴⁷⁵ Tamtéž.

⁴⁷⁶ HAUBERT, Jakub. Amalgám divnosti románu Stanislava Biler. *Tvar*. 2022, 33(11), 6.

⁴⁷⁷ Tamtéž.

⁴⁷⁸ Tamtéž.

⁴⁷⁹ Tamtéž.

⁴⁸⁰ Tamtéž.

⁴⁸¹ Tamtéž.

bezmocná figurka⁴⁸² investorů, kteří jsou líčeni jako „neviditelní, abstraktní bohové a novodobí garanti všeho lidského řádu“⁴⁸³, nebo ředitele továrny, který má skutečnou politickou moc, je zodpovědný za environmentální katastrofu a vše se podřizuje jeho zájmům. Zde si Haubert všímá analogie s českým vzdělávacím systémem, který se stále podřizuje „průmyslu a kultuře neperspektivních montoven“.⁴⁸⁴

Dalším motivem, který popisuje, je pak nesmyslný kult práce, kterým dospělí v *Destrukci* žijí. Ulrich je také pod „společenským tlakem odsouzen k úporným a bezvýznamným banalitám“⁴⁸⁵, kdy například hrabání listí je podle Hauberta líčeno s „až hrabalovským étosem, ... jindy s groteskním cynismem“.⁴⁸⁶

Román podle něj nese prvky absurdního dramatu: „Ztráta smyslu, bezradnost, ale i vrstvení rozporných protimluv“.⁴⁸⁷ V něm se „odhaluje vyprázdněnost jazykových klišé, politických ideologií i marketingových frází“.⁴⁸⁸

Všechny zmíněné roviny pak prý ústí v „komplexní ,amalgám divnosti“⁴⁸⁹, který je obsažen i v titulku Haubertova textu a který má podle něj blízko k filmové „řecké divné vlně“.⁴⁹⁰ To dokládá několika prvky: „klaustrofobně ohraničené prostory..., na kterých se vyjevují opresivní mocenské vztahy, násilí, rodiče prznící vlastní děti, vyprázdněný jazyk, absurdita, nadsázka a humor v podobě kondenzované deprese“.⁴⁹¹

I Haubert naráží na anotaci románu, kde je *Destrukce* označena za „realistický román“⁴⁹², s čímž souhlasí, protože podle něj „odhaluje prázdnotu, lež a zmar... Ukazuje, že oplýváme vědeckým poznáním o rychlosti světla a poloměru planety, zatímco ji drancujeme ve jménu ziskuchtivého instrumentalismu.“⁴⁹³

Na závěr autor textu píše, že by mohl románu „ledacos vytknout“⁴⁹⁴ – uvažuje především nad tím, do jaké míry ještě funguje repetitivnost a kdy už je na obtíž. Pak ale přechází do velmi osobní roviny, kdy propojuje svůj život s románovými citacemi a směřuje tak ke sdělení, že „*Destrukce* totiž stejně tak vypovídá o ztrátě smyslu, jako je i důkazem

⁴⁸² HAUBERT, Jakub. Amalgám divnosti románu Stanislava Bilera. *Tvar*. 2022, 33(11), 6.

⁴⁸³ Tamtéž.

⁴⁸⁴ Tamtéž.

⁴⁸⁵ Tamtéž.

⁴⁸⁶ Tamtéž.

⁴⁸⁷ Tamtéž.

⁴⁸⁸ Tamtéž.

⁴⁸⁹ Tamtéž.

⁴⁹⁰ Tamtéž.

⁴⁹¹ Tamtéž.

⁴⁹² Tamtéž.

⁴⁹³ Tamtéž.

⁴⁹⁴ Tamtéž.

smysluplnosti příběhu vůbec: Sprádá význam a vypovídá o světě.“⁴⁹⁵

3.3.2 Shrnutí

Ačkoliv román získal cenu Magnesia Litera v kategorii próza (2022), vznikly k němu pouze čtyři mediální ohlasy, které se daly analyzovat. Recenzenti *Destrukci* i přes určité limity hodnotili vesměs kladně. Charakterizují ji slovy znepokojující, znejišťující, groteskní či absurdní.

Ve všech čtyřech případech dochází k přirovnávání románu k dílům jiných autorů, což je dle mého způsobeno především tím, že se jedná o teprve druhou Bilerovu prózu.

Většina recenzentů funkčně pracovala s anotačním pojmem žánru *Destrukce*.

Jedním z hlavních motivů, které recenzenti zmiňovali, je únik z města na venkov a s tím související hledání řádu a jistot. Hned dva z nich, Erik Gilk a Bára Votavová, pak popisují kolizi očekávání a reality.

Dalším uváděným motivem jsou Ulrichovy pády a také jeho slova o hledání světa, kde „dva plus dva jsou pořád ještě čtyři“⁴⁹⁶, která recenzenti označují jako mantru.

Hlavní hrdina je většinou popisován jako apatický, pasivní a naivní. Vesničané pak jako prapodivná struktura karikatur, které si neuvědomují sebezáhubnost vlastního jednání.

Specifického pojmenování a číslování kapitol si překvapivě všímá jen jeden z recenzentů. Naopak většina z nich zmiňuje repetice, které považují za sice funkční, ale v některých případech pro čtenáře odrazující.

Žánrově a stylově je *Destrukce* nejčastěji spojována s absurdním divadlem, ale zmíněn je i poměrně nový žánr climate fiction, související s tématem klimatické krize a celkově angažovanosti či političnosti románu, kterou poměrně široce rozebírají Bára Votavová a Jakub Haubert. Votavová si pak navíc jako jediná všímá i feministického hlediska, což je logické i vzhledem k tomu, že je mezi recenzenty zároveň jedinou ženou. Rozebírá například motiv domácího a sexuálního násilí.

⁴⁹⁵ HAUBERT, Jakub. Amalgám divnosti románu Stanislava Bilera. *Tvar*. 2022, 33(11), 6.

⁴⁹⁶ BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022, s. 7.

Závěr

V rámci diplomové práce s názvem *Téma venkova v současné české literatuře a jeho kritická reflexe* jsem zkoumala, zda je téma venkova v současné české próze nosné i pro kritickou obec a jak ho reflektuje.

Nejprve jsem uvedla vybraná díla – *Dědinu* (2018) Petry Dvořákové, *Plachetnice na vinětech* (2020) Jiřího Hájíčka a *Destrukci* (2021) Stanislava Bilera – v kontextu současné české literatury a nastínila tvorbu jejich autorů. Dále jsem definovala kvalitativní výzkum a základní teoretické pojmy – literární kritika, recenze a interpretace – a charakterizovala vývoj současné české literární kritiky a hlavní literární a kulturní periodika.

V analytické části jsem zkoumala kritické přijetí vybraných děl ve vybraných českých periodikách.

Největší pozornost recenzenti věnovali románu *Plachetnice na vinětech*, což je zřejmě dáno i tím, že je Jiří Hájíček jedním z nejúspěšnějších současných českých autorů, dvakrát oceněný Magnesií Literou. Naopak *Destrukce* se ani po obdržení tohoto ocenění nedočkala výraznější pozornosti kritiků. Spíše si média zvala autora románu Stanislava Bilera k rozhovoru, například Lukáš Senft do *Tvaru*⁴⁹⁷ nebo Štěpán Kučera do *Salonu Práva*⁴⁹⁸.

Recenzenti na díla nahlíželi z různých úhlů pohledu, hodnotili především jejich jazykovou stránku, kompozici, motivy a žánrovou příslušnost.

K románu *Dědina* se vyjadřovali vesměs kladně. Důraz kladli především na autenticitu použitého dialektu a jeho využití při odlišování jednotlivých vypravěčů, které autorka nasvědčuje z různých úhlů, čímž ilustruje nejednoznačnost lidských charakterů. Většina recenzentů se shodovala, že román se soustředí hlavně na mezilidské vztahy a vnitřní pocity postav, ne na akci a drama. *Dědinu* řadili k tradici české venkovské prózy a k proudu nářečního psaní. Recenzi naplňující kritéria literární kritiky napsala Olga Stehlíková. Neméně kvalitní byly recenze Pavla Janouška a Aleny Scheinostové. Naopak Tomáš Sedláček ve svém textu naznačil jen několik myšlenek a soudů, které ale dostatečně neargumentoval. Až školsky působící recenze Moniky Zavřelové v *Mladé frontě DNES*, která obsahovala hned několik banálních metafor a klišé, dokládá nižší kvalitu recenzí

⁴⁹⁷ SENFT, Lukáš. Překvapilo mě, že hlavní hrdina přežil. In: *Tvar* [online]. 2022, (11) [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://itvar.cz/prekvapilo-me-ze-hlavni-hrdina-prezil>

⁴⁹⁸ KUČERA, Štěpán. Vítěz Litery za prózu Stanislav Biler: Žijeme neudržitelnou dystopií. *Právo*. 2022, 32(98), 15.

v dennímu tisku, které jak píše Jana Čeňková, jsou často jen „snůškou anotací“.⁴⁹⁹

Plachetnice na vinětách byly často zařazovány do „středního proudu“ literární produkce, což ilustrovala i rozporuplná hodnocení recenzentů. Vyzdvihováno bylo Hájíčkovy spisovatelské umění, kritizováno naopak chybějící hlubší téma a recyklace motivů z jeho předchozí tvorby. Román byl často charakterizován jako minimalistický, což někteří vnímali jako výhodu, jiní jako nedostatek. Centrem pozornosti recenzentů byla především hlavní postava Marie, zejména z důvodu svého intelektuálního odlišení od zbytku postav ve venkovském prostředí. Mezi dalšími popisovanými motivy byl návrat na venkov, osamělost a neschopnost komunikace. Často se rozebírala geografická a tematická spojitost s Hájíčkovými rodnými jižními Čechami a obecně venkovským prostředím. Předmětem diskuse byla i specifická kompozice románu a titulní motiv plachetnic na vinětách. Román nejvíce ocenil Radim Kopáč, zatímco kritičtí byli Jakub Vaníček s Ondřejem Horákem. Horákův text byl plný úvah, které do literární kritiky nepatří, a dal by se označit spíše za komentář k románu. Objevilo se v něm dokonce několik nevhodných spekulací a metafor.

U románu *Destrukce* recenzenti zdůrazňovali především jeho znepokojující a groteskní charakter. Často ho porovnávali s díly jiných autorů, což je pravděpodobně zapříčiněno tím, že se jedná o teprve druhou Bilerovu prózu. Většina recenzentů se zabývala anotačním označením *Destrukce* jako realistického, existenciálního a environmentálního románu. Mezi hlavní motivy řadili únik z města na venkov a s ním související hledání řádu a jistoty. Hlavní postava byla popisována jako apatická, pasivní a naivní, zatímco vesničané byli vnímáni jako karikatury, které si neuvědomují důsledky svého jednání. Mezi typické prvky díla řadili repetitivnost, která dotváří absurdní charakter, a někteří pracovali i s jeho angažovaností. Stylově román spojovali hlavně s absurdním divadlem, ale zmíněn byl i vcelku nový žánr climate fiction. Kritéria literární kritiky naplňovala především recenze Erika Gilka. Text Jakuba Hauberta byl spíše literárním esejem, zato ale velmi kvalitním. Autor hojně citoval a funkčně tak argumentoval své myšlenky a postřehy.

Z analýzy vyplývá, že ne všichni recenzenti zcela naplňovali kritéria literární kritiky. Nižší kvalita se projevovala zejména u kritiků v denním tisku. Obecně ale lze říci, že většina autorů předvedla náležitou práci s díly – používali odbornou literární terminologii, pro svá tvrzení představili dostatečné argumenty a díla uváděli jak v kontextu tvorby samotných autorů, tak i dalších českých spisovatelů.

⁴⁹⁹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Recenze*. In: HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ, ed. *Slovník žurnalistiky. Výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Karolinum, s. 198.

Dále analýza ukázala, že venkovská tematika si udržuje svou relevanci a zájem kritické obce, přestože se proměňuje v souladu s aktuálními společenskými a kulturními trendy. Analyzované mediální reflexe vybraných děl odrážejí různorodé hodnocení literárních kritiků, což ilustruje rozmanitost přístupů k tématu venkova.

Summary

In the thesis *The Theme of the Countryside in Contemporary Czech Literature and its Critical Reflection*, I investigated whether the theme of the countryside in contemporary Czech prose is also relevant to the critical community and how it is reflected.

First, I introduced the selected works – *Dědina* (2018) by Petra Dvořáková, *Plachetnice na vinětách* (2020) by Jiří Hájiček and *Destrukce* (2021) by Stanislav Biler – in the context of contemporary Czech literature and outlined the work of their authors. I also defined qualitative research and basic theoretical concepts – literary criticism, review and interpretation – and characterized the development of contemporary Czech literary criticism and the main literary and cultural periodicals.

In the analytical part, I examined the critical reception of selected works in selected Czech periodicals.

The reviewers paid the most attention to the novel *Plachetnice na vinětách*, which is probably due to the fact that Jiří Hájiček is one of the most successful contemporary Czech authors, twice awarded with the Magnesia Litera. *Destrukce*, on the other hand, did not receive any significant critical attention even after receiving this award. Rather, the media invited the author of the novel, Stanislav Biler, for an interview, for example Lukáš Senft in *Tvar* or Štěpán Kučera in *Salon Práva*.

The reviewers looked at the works from different angles, evaluating mainly their language, composition, motifs and genre.

They were generally positive about the novel *Dědina*. In particular, they emphasised the authenticity of the dialect used and its use in distinguishing the individual narrators, whom the author illuminates from different angles, thus illustrating the ambiguity of human characters. Most reviewers agreed that the novel focuses mainly on the interpersonal relationships and inner feelings of the characters, not on action and drama. They placed *Dědina* in the tradition of Czech rural prose and in the stream of vernacular writing. The review fulfilling the criteria of literary criticism was written by Olga Stehlíková. The reviews by Pavel Janoušek and Alena Scheinostová were of equal quality. Tomáš Sedláček, on the

other hand, suggested only a few ideas and judgements in his text, but did not argue them sufficiently. Only Monika Zavřelová's school-like review in *Mladá fronta DNES*, which contained several banal metaphors and clichés, demonstrates the lower quality of reviews in the daily press, which, as Jana Čeňková writes, are often just "a bunch of annotations".

The *Plachetnice na vinětech* were often categorized as "middle stream" literary production, as illustrated by the contradictory evaluations of the reviewers. Hájíček's skill as a writer was praised, while the lack of a deeper theme and the recycling of motifs from his previous work were criticised. The novel was often characterized as minimalist, which some saw as an advantage, others as a shortcoming. The focus of the reviewers' attention was on the main character Marie, particularly because of her intellectual distinction from the rest of the characters in the rural setting. Other themes described included a return to the countryside, loneliness and an inability to communicate. Geographical and thematic connections to Hájíček's native South Bohemia and the rural environment in general were often discussed. The specific composition of the novel and the title motif of sailing ships on the bottle vignettes were also a subject of discussion. Radim Kopáč was the most appreciative of the novel, while Jakub Vaníček and Ondřej Horák were the most critical. Horák's text was full of reflections that do not belong in literary criticism and could be described more as a commentary on the novel. There were even a few inappropriate speculations and metaphors.

For the novel *Destrukce*, the reviewers particularly emphasized its disturbing and grotesque character. They often compared it to the works of other authors, which is probably due to the fact that this is only Biler's second prose work. Most reviewers took issue with the annotation of *Destrukce* as a realistic, existential, and environmental novel. Among the main motifs they listed the escape from the city to the countryside and the associated search for order and security. The main character was described as apathetic, passive and naive, while the villagers were seen as caricatures unaware of the consequences of their actions. Among the typical elements of the book were the repetitiveness that completes the absurd character, and some worked with his commitment. Stylistically, the novel was mainly associated with the theatre of the absurd, but the fairly new genre of climate fiction was also mentioned. Erik Gilko's review in particular fulfilled the criteria of literary criticism. Jakub Haubert's text was more of a literary essay, but a very good one. The author quoted extensively and thus functionally argued his thoughts and observations.

The analysis shows that not all reviewers fulfilled the criteria of literary criticism.

The lower quality was particularly evident in the reviews in the daily press. In general, however, it can be said that most of the authors did an adequate job with the works – they used professional literary terminology, presented sufficient arguments for their claims, and placed the works in the context of the works of the authors themselves as well as other Czech writers.

Furthermore, the analysis has shown that the rural theme maintains its relevance and the interest of the critical community, although it is changing in accordance with current social and cultural trends. The analyzed media reflections of the selected works reflect the diverse assessments of literary critics, illustrating the variety of approaches to the rural theme.

Použitá literatura

Prameny

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Dědina: pole, závist, chtíč a otčina*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2020. ISBN 978-80-275-0000-0.

HÁJÍČEK, Jiří. *Plachetnice na vinětách*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2021. ISBN 978-80-275-0508-1.

BILER, Stanislav. *Destrukce*. Druhé vydání. Brno: Druhé město, 2022. ISBN 978-80-7227-869-5.

Odborná literatura

BÍLEK, Petr A. *Hledání jazyka interpretace: k modernímu prozaickému textu*. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna. ISBN 80-729-4080-5.

CRESWELL, John W. *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. 3rd ed. Los Angeles: SAGE, c2013. ISBN 978-1-4129-9530-6.

ECO, Umberto. *Meze interpretace*. Přeložil Ladislav Nagy. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0740-9.

ECO, Umberto. *O literatuře*. Přeložila Alice Flemrová. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-588-6.

FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Přeložila Sylva Ficová. Brno: Host, 2003. Teoretická knihovna. ISBN 80-729-4078-3.

HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ, ed. *Slovník žurnalistiky. Výklad pojmů a teorie oboru*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3752-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

CHITNIS, Rajendra A. *A Need for Greater Openness: The Countryside in Czech Fiction*

since 1989. *The Slavonic and East European Review*. Londýn: The Modern Humanities Research Association and University College London, School of Slavonic and East European Studies, 2013, **91**(3), 431–464.

JANOUSEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989: IV. 1969–1989*. Praha: Academia, 2008. ISBN 978-80-200-1631-7.

JANOUSEK, Pavel a kol. *Dějiny české literatury 1945–1989: I. 1945–1948*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1527-3.

MOCNÁ, Dagmar, Josef PETERKA a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-718-5669-X.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *České příběhy*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2007. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 978-80-7044-846-5.

NEWTON, K. M. *Jak interpretovat text: kritický úvod do teorie a praxe literární interpretace*. Přeložil Milan Orálek. V Olomouci: Periplum, 2008. ISBN 978-80-86624-47-1.

NÜNNING, Ansgar, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury*. Přeložili Aleš Urválek a Zuzana Adamová. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada, 2014. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3568-9.

Tištěná periodika

BÍLEK, Petr A. Exotické obrázky z Vysočiny. *Respekt*. 2018, (31), 57.

GILK, Erik. Venkovská antiidyla. *A2*. 2021, **XVII**(25), 11.

HANUŠKA, Petr. Marie vyklízí pole. *Hospodářské noviny. Příloha – Víkend*. 7. 8. 2020. s. 13.

HAUBERT, Jakub. Amalgám divnosti románu Stanislava Bilera. *Tvar*. 2022, **33**(11), 6.

HORÁK, Ondřej. Když jednou vyschla Vltava. *Lidové noviny*. 16. 6. 2020, s. 18.

- HORKÝ, Pavel. Román postrádající estetickou působivost. *Tvar*. 2020, **31**(15), 3.
- CHUCHMA, Josef. Vítr do plachet fouká, ale plavba je bezpečná. *Respekt*. 2020, (34), 54.
- JANOUSĚK, Pavel. 789 slov o próze. Petra Dvořáková: Dědina, Host, Brno 2018. *Tvar*. 2018, **29**(14), 2.
- KOTRLA, Pavel. Příliš obyčejný příběh plachetnic. *Týdeník Rozhlas*. 15. 6. 2020. s. 21.
- MIKEŠOVÁ, Iveta. „Najednou nevíš, kde je pro tebe doma.“ Hájíčkově ohledávání klišé středního věku. *Tvar*. 2020, **31**(15), 3.
- PAVLOVIČ, Milan. Drolící se hráze pokroku. O hledání vesnice, nekonečných návratech a smyslu pudy v literatuře. *Host*. 2022, (8), s. 34–39.
- STANZEL, Vladimír. Romantika v sendviči. *Host*. 2020, (8), 58.
- STASZEK, Zdeněk. Idylické obrazy venkova jsou ideologické nástroje. *Host*. 2022, (8), s. 44–46.
- STEHLÍKOVÁ, Olga. Teplá náruč chléva. *Tvar*. 2018, **29**(11), 19.
- VOTAVOVÁ, Bára. Naučit se padat obličejem do brázdy. *Host*. 2022, (3), 52.
- ZAVŘELOVÁ, Monika. Irituje naivitou, baví stylem. *Mladá fronta DNES*. 6. 8. 2020. s. 12.

Elektronické zdroje

Audiokniha Dědina. *Audiolibrix* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z:

<https://www.audiolibrix.com/cs/Directory/Book/6014/Audiokniha-Dedina-Petra-Dvorakova>

BĚLUNKOVÁ, Libuše. Kdo si čte, zlobí. První narozeniny A2. In: *A2* [online]. 2006, (40) [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2006/40/kdo-si-cte-zlobi>

BÍLEK, Petr A. Udělej si sám. O sebeukájení dnešních literárních kritiků. In: *A2* [online]. 2008, (5) [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/5/udelej-si-sam>

Čtenáři a čtení v České republice v roce 2023 [online infografika]. Praha: Národní knihovna ČR a Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2023. Dostupné z:
https://ipk.nkp.cz/docs/TK_Ctenari_a_cteni_infografika2023.pdf

iLiGlosa. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z:
<https://www.iliteratura.cz/iliglosa>

iLi-Laboratoř literární kritiky. *Fondy EHP a Norska* [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z:
<https://www.eeagrants.cz/cs/programy/kultura/schvalene-projekty/ili-laborator-literarni-kritiky-3757>

Jak hodnotíme. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-03-13]. Dostupné z:
<https://www.iliteratura.cz/jak-hodnotime>

Jiří Hájiček. *Host* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z:
<https://www.hostbrno.cz/hajicek-jiri/>

KANDA, Roman. O klinické smrti literární kritiky. In: *Revue Ravt* [online]. 2016, (6) [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://itvar.cz/o-klinicke-smrti-literarni-kritiky>

Kategorie. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z:
<https://www.iliteratura.cz/kategorie>

KOPÁČ, Radim. Jak sdělit druhým svoji situaci. Jiří Hájiček napsal jednu ze svých nejlepších knih. In: *Lidové noviny* [online]. 2. 6. 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z:
https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/recenze-jak-sdelit-druhym-svoji-situaci-jiri-hajicek-napsal-jednu-ze-svych-nejlepsich-knih.A200605_111300_ln_kultura_jto

KRÁL, Jiří T. Kopání do mrtvoly. Česká literární kritika L. P. 2008. In: *A2* [online]. 2008, (13) [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/13/kopani-do-mrtvoly>

Klub přátel Tvaru. *Registr dotací* [online]. Praha: Finanční správa. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://red.financnisprava.cz/registr-dotaci/prijemci/0a8cb572-42d5-4477-9f53-4a1c943afa53>

KUČERA, Štěpán. Vítěz Litery za prózu Stanislav Biler: Žijeme neudržitelnou dystopií. *Právo*. 2022, 32(98), 15.

MICHAILIDIS, Saša. *Artzona*. Televize, ČT art, 20. října 2020. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12072033166-artzona/220542151010024/>

MUKNER, Daniel. Svět, kde dva a dva jsou pořád čtyři. In: *iLiteratura.cz* [online]. 9. 2. 2022 [cit. 2024-03-30]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/45245-biler-stanislav-destrukce>

O nás. *A2* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/o-nas/index#intro>

O nás. *Časopis Host* [online]. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/o-nas>

O projektu. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/o-projektu>

O RR. *Revolver Revue* [online]. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://revolverrevue.cz/o-rr>

O Tvaru. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/cz/o-tvaru/o-tvaru-61.html>

PAVLOVIČ, Milan. „Některé věci najednou neumím rozsoudit.“ Hájíčkův další román morálního neklidu. In: *A2larm.cz* [online]. 15. 6. 2020 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2020/06/nektery-veci-najednou-neumim-rozsoudit-hajickuv-dalsi-roman-moralniho-neklidu/>

Petra Dvořáková. *Host* [online]. [cit. 2024-02-21]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/dvorakova-petra/>

PODSKALSKÁ, Jana. Happy-end pro Marii. In: *denik.cz* [online]. 14. 7. 2020 [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/recenze/happy-end-pro-marii-20200713.html>

PŘIBÁŇOVÁ, Alena. Host. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2013. [cit. 2024-02-27]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1691&hl=host>

Ravt. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/ravt>

Redakce a kontakty. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z:

<http://old.itvar.cz/cz/kontakty/redakce-a-kontakty-6.html>

SEDLÁČEK, Tomáš. Vidiš, jak nás má bábička ráda! Nad knihou Petry Dvořákové uvažuje Tomáš Sedláček. In: *Český rozhlas Brno* [online]. 27. 7. 2018 [cit. 2024-04-07].

Dostupné z: <https://brno.rozhlas.cz/vidis-jak-nas-ma-babicka-rada-nad-knihou-petry-dvorakove-dedina-uvazuje-tomas-7574603>

SENF, Lukáš. Překvapilo mě, že hlavní hrdina přežil. In: *Tvar* [online]. 2022, (11) [cit. 2024-02-19]. Dostupné z: <https://itvar.cz/prekvapilo-me-ze-hlavni-hrdina-prezil>

SCHEINOSTOVÁ, Alena. Nevšedním jazykem o banálních věcech. In: *iLiteratura.cz* [online]. 1. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/40267-dvorakova-petra-dedina>

Sloupek. *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z:

<https://www.iliteratura.cz/sloupek>

Společnost pro Revolver Revue. *Registr dotací* [online]. Praha: Finanční správa. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://red.financnisprava.cz/registr-dotaci/prijemci/0203d2b1-a0be-482a-a5a1-aa01c12f21ca/obdobi>

Stanislav Biler. *Kosmas* [online]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné z:

<https://www.kosmas.cz/autor/62976/stanislav-biler/>

STÖHR, Martin. Chodit v teplákách je něco jiného než se do nich narodit.... In: *Kavárna nakladatelství Host* [online]. 2018 [cit. 2024-02-21]. Dostupné z:

<https://kavarna.hostbrno.cz/clanky/chodit-v-teplakach-je-neco-jineho-nez-se-do-nich-narodit>

SVOBODA, Richard. Host do domu. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 5. 2006 [cit. 2024-02-27]. Dostupné z:

<https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=107&hl=host>

ŠNELEROVÁ, Tereza. Romantika podle Hájička. In: *Bubínek Revolveru* [online]. 18. 2.

2021 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.bubinekrevolveru.cz/romantika-podlehajicka>

ŠTĚPÁNEK, Radek. Jako muž jsem stál na straně Marie ve všem, co v nové knize řeší. In: *Kavárna nakladatelství Host* [online]. 2020 [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://kavarna.hostbrno.cz/clanky/jako-muz-jsem-stal-na-strane-marie-ve-vsem-co-v-nove-knize-resi>

Tvárnice. *Tvar* [online]. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://itvar.cz/tvarnice>

VANÍČEK, Jakub. Takové milé prázdné nic. Absence tématu v nové próze Jiřího Hájíčka. In: *A2* [online]. 23, 2020 [cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2020/23/takove-mile-prazdne-nic>

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření A2, o.p.s, za rok 2022. *A2* [online]. [cit. 2024-02-28]. Dostupné z: https://media.advojka.cz/attachments/vyrocní_zprava_2022_A2_ops.pdf

ZAVŘELOVÁ, Monika. Vytvořte novou kategorii Litery. Speciálně pro Dědinu. In: *iDNES.cz* [online]. 18. 8. 2018 [cit. 2024-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/petra-dvorakova-dedina-recenze.A180817_094710_literatura_kiz

ZELINSKÝ, Miroslav. Kritická příloha RR. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 31. 12. 2008. [cit. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=122&hl=revolver+>

ZELINSKÝ, Miroslav a Veronika KOŠNAROVÁ. Tvar. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 22. 5. 2010. [cit. 2024-02-24]. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=229&hl=tvar+>

Další tituly vybraných autorů

BILER, Stanislav. *III míst v Brně, která musíte vidět*. Praha: Paseka, 2020. ISBN: 978-80-7637-077-7.

BILER, Stanislav. *Nejlepší kandidát*. Brno: Druhé město, 2017. ISBN: 978-80-7227-401-7.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Flouk a Lila: dobrodružství z mrakodrapu*. Brno: Host, 2015. ISBN: 978-80-7491-505-5.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Chirurg*. Brno: Host, 2019. ISBN: 978-80-7577-967-0.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Já jsem hlad: příběh o zápasu s mentální anorexií, hledání, cestě a návratu k ženské duši*. Brno: Host, 2009. ISBN: 978-80-7294-318-0.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Julie mezi slovy*. Druhé, rozšířené vydání. Brno: Host, 2020. ISBN: 978-80-275-0351-3.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Každý má svou lajnu: o florbalu, prvních láskách a ceně vítězství*. Brno: Host, 2017. ISBN: 978-80-7577-030-1.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Pláňata*. Brno: Host, 2023. ISBN: 978-80-275-1761-9.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Proměněné sny: deset rozhovorů o iluzích a deziluzích, které přináší víra*. Brno: Host, 2006. ISBN: 80-7294-187-9.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Sítě*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2022. ISBN: 978-80-275-1381-9.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Vrány*. Brno: Host, 2020. ISBN: 978-80-275-0144-1.

DVOŘÁKOVÁ, Petra. *Zahrada*. Brno: Host, 2022. ISBN: 978-80-275-1348-2.

HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Druhé, brožované vydání. Brno: Host, 2017. ISBN: 978-80-7577-039-4.

HÁJÍČEK, Jiří. *Dřevěný nůž*. Brno: Host, 2004. ISBN: 80-7294-111-9.

HÁJÍČEK, Jiří. *Fotbalové deníky*. Brno: Host, 2007. ISBN: 978-80-7294-242-8.

HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. 2., brož. vyd. Brno: Host, 2014. ISBN: 978-80-7491-133-0.

HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Vyd. 2. Brno: Host, 2009. ISBN: 978-80-7294-300-5.

HÁJÍČEK, Jiří. *Snídaně na refýži*. Praha: Hynek, 1998. ISBN: 80-86202-27-5.

HÁJÍČEK, Jiří. *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku*. 2., brož. vyd. Brno: Host,

2015. ISBN: 978-80-7491-534-5.

HÁJÍČEK, Jiří. *Zloději zelených koní*. Třetí, brožované vydání. Brno: Host, 2020. ISBN: 978-80-275-0525-8.

Teze diplomové práce

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce													
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:													
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Němcová Karolína	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">- 6 -09- 2023</td> <td style="text-align: right;">-1-</td> </tr> <tr> <td>Čj:</td> <td style="text-align: center;">194</td> <td style="text-align: right;">Příloh:</td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd			Došlo dne:	- 6 -09- 2023	-1-	Čj:	194	Příloh:	Přiděleno:		
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd													
Došlo dne:		- 6 -09- 2023	-1-										
Čj:		194	Příloh:										
Přiděleno:													
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2021													
Fakultní e-mail diplomantky/diplomanta: 92660137@fsv.cuni.cz													
Studijní program/forma studia: Žurnalistika (N0321A180007) / prezenční													
Název práce v češtině: Téma venkova v současné české literatuře a jeho kritická reflexe													
Název práce v angličtině: The theme of the countryside in contemporary czech literature and its critical reflection													
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2022/2023) (diplomovou práci je možné obhajovat nejdříve šest měsíců od schválení tezí) LS 2023/2024													
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): Venkov má v české literatuře dlouhou tradici. Diplomová práce se tak zaměří na to, jak venkovský život reflektuje současná česká literatura. Bude zkoumat kritické reflexe třech knih – <i>Destrukce</i> Stanislava Bílera (2021), <i>Plachetnice na vinětech</i> Jiřího Hájička (2020) a <i>Dědina</i> Petry Dvořákové (2018).													
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Práce má dva cíle. Prvním je provést analýzu vybraných kritických reflexí vybraných děl, a to se zaměřením na téma venkova. Druhým cílem je provést jejich komparativní analýzu. Teoretická část se bude zabývat literární kritikou a definicí základních pojmů. V praktické části pak autorka pomocí kvalitativní analýzy kritických reflexí doloží, zda je téma venkovské prózy pro současnou kritickou obec nosné. Komparativní analýzou se pak pokusí o nalezení shodných rysů či rozdílů.													
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): <ol style="list-style-type: none"> 1. Úvod 2. Vybraná díla v kontextu současné české literatury tematicky zaměřená na venkov 3. Teoretické vymezení pojmů literární kritika a interpretace 4. Metodologie <ol style="list-style-type: none"> a. Kvalitativní výzkum – definice 5. Kritická reflexe vybraných děl <ol style="list-style-type: none"> a. Destrukce b. Plachetnice na vinětech c. Dědina 6. Komparace kritických reflexí 7. Závěr 8. Zdroje 													
Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Diplomová práce bude analyzovat recenze a kritiky vybraných děl v českých periodikách a Českém rozhlasu, v tištěné, online i rozhlasové podobě (např. Deník N, Host, Tvar, A2, Revolver Revue, iLiteratura.cz, Respekt, Reflex, Český rozhlas Vltava apod.).													
Metody (techniky) zpracování materiálu: Při výzkumu bude autorka využívat dvě metody – kvalitativní analýzu kritických reflexí (literárněkritická analýza) a komparativní kritickou analýzu.													

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2–5 řádků):

- **BLAŽÍČEK, Přemysl. *Kritika a interpretace*. ŠPIRIT, Michael, ed. Praha: Triáda, 2002. Paprsek (Triáda, Barrister & Principal), sv. 12. ISBN 80-86138-46-1.**
K přiblížení se teorii české literární kritiky autorce poslouží kniha Přemysla Blažíčka, v níž je mimo jiné obsažen i autorův sebereflexivní pohled na tvůrčí i provozní mechanismy, které jsou s literární vědou spojeny.
- **FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.**
Tato kolektivní práce se velmi obsáhle věnuje současné české literatuře – konkrétně literatuře první dekády 21. století. Navazuje na titul *V souřadnicích volnosti* usilující o zmapování nestabilního a nepřehledného období české literatury po listopadovém převratu.
- **FOSTER, Thomas C. *Jak číst literaturu jako profesor: zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-564-2.**
Fosterova kniha odkrývá, jak číst knihy nejen jako příběh, ale hledat v nich i hlubší literární souvislosti. Autor v ní pojednává o hlavních literárních tématech a modelech, vyprávěcích prostředcích a formách.
- **FRYE, Northrop. *Anatomie kritiky: čtyři eseje*. Brno: Host, 2003. ISBN 80-7294-078-3.**
Jedna ze základních studií, která poslouží k uchopení pojmu literární kritika. Autor se ve své práci pokouší o systematické sjednocení různých metod tradiční a moderní literární vědy.
- **HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.**
Příručka se věnuje metodám kvalitativního výzkumu. Popisuje kvalitativní metody sběru, analýzy a interpretace dat. Také představuje hlavní výzkumné plány, které se v této oblasti využívají.
- **NÜNNING, Ansgar, Jiří HOLÝ a Jiří TRÁVNÍČEK. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006. ISBN 80-7294-170-4.**
Interdisciplinárně zaměřený lexikon, který přináší kompaktní přehled základních pojmů z oblasti kulturní a literárněvědní teorie.
- **VANĚK, Václav. *Obrazy života v české literatuře*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2020. ISBN 978-80-7308-969-6.**
Výběr textů, ve kterých se autor zabývá českou literaturou na 19. a počátku 20. století. Pokouší se popsat především oblasti, které doposud zůstávaly stranou pozornosti literární historie nebo byly z různých důvodů marginalizovány.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- **HOLEČEK, Lukáš. *Tradice a venkov v české meziválečné literatuře*. Praha, 2015. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a komparatistiky. Vedoucí práce Wiendl, Jan.**
- **LIŠKA, Petr. *Románová tvorba Jiřího Hájička a její reflexe v médiích*. Praha, 2018. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra Žurnalistiky. Vedoucí práce Čeařková, Jana.**

Datum / Podpis studenta/ky
6.9.2023

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

ČERNKOVÁ JANA
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

6.9.23
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO VE VYHLÁŠCE ŘEDITELE INSTITUTU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Obálka titulu Dědina (obrázek)

Příloha č. 2: Obálka titulu Plachetnice na vinětách (obrázek)

Příloha č. 3: Obálka titulu Destrukce (obrázek)

Příloha č. 1: Obálka titulu Dědina

Zdroj: Nakladatelství Host

Příloha č. 3: Obálka titulu Destrukce

Zdroj: Nakladatelství Druhé město